

Liudas Dovydenas

Naktys Karališkiuose

Apysaka ir apsakymai

Skaitmeninta iš knygos:

Liudas Dovydenas. Naktys Karališkiuose. Vilnius: Vyturys, 1992.

ISBN 978-5-430-06006-0

Kūrinys suskaitmenintas vykdant ES struktūrinių fondų remiamą projektą „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5–8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas“, 2012
<http://mkp.emokykla.lt/ebiblioteka/>

UGDYMO
PLĖTOTĖS
CENTRAS

Turinys

Apysaka

Atsiminimų keliais	3
Dėdė atvažiavo	6
Apie ežero paukštį baublį	13
Karališkių sapnas	25
Grumtynės prie kumpių	28
Karališkiai	33
Dalgių daina	42
Susitikimas su stirna	48
Žvaigždžių skaitymas	59
Po čigonų ratais	74
Šeštadienio vakarą	83
Paparčio žiedo ieškojimas	104

Apsakymai

Karalius ir vieversys	122
Vasaros vidudienis	136
Šventė ir žvirbliai	158
Mes ieškom pavasario	168

Apysaka

Atsiminimų keliais

Dar kartą prisikimšk pypkę, šio vakaro prieblandoje baigsiu auksinės šienapjūtės pasaką. Nepabai-giamą pasaką, mano senas bičiuli, drauge anų gerų dienų, kai šunes gražiau lojo, dienos buvo skaidres-nės, ir pas kiemo vartus sutikdavai duonos kvaptį, užliejusią kiemą ir pusę sodo.

Buvau aną vakarą prie Atlanto vandenyno vie-nui vienas, jei neminėsime amžino vandenų ošimo. Ir ėmė aidėti dalgių plakimas... iš kažin kur kilo anas pažįstamas tik, tik, tik, tak, tak, tikk... Ir matau Jokūbo Jokimo plikut pliką pakaušį, kai jis, pasilen-kęs ant dalgio, tik, tik, tik mano dėdės liepos pavė-syje.

Matau dėdę Augustą, patvoriu grįžtantį iš daržo, papjovusį arkliams šieno, nes rytoj anksti rytą važiuosime Karališkių pievosna pirmosios žolės pjauti. Emilija-Emiliutė atneša putoto pieno kibirą, liepdama man pasaugoti nuo kačių, nes jinai pabė-

gėja į rūšį skardinio puodo, kurin sukoš pieną – vešimės šienapjūtei tolimose pievose.

Ir Emilija-Emiliutė važiuos, ir dėdė Augustas timpčios vadeles ir čiulps dūdele susuktomis lūpomis, nušertų arklių nepavarydamas. Važiuos ir Jokūbas Jokimas, septynių sūnų tėvas, storas, apskritas senukas, kuris neištaria č ir ž, ir iš jo bus visiems juoko kaip krekeno. Važiuos ir Simonas Valiulis, tasai ciesoriaus Leksandros kareivis, gyvenęs Kinijos žemėje, kur tu, baltasai žmogau, esi amžinas svečias. Jis papasakos anuos nuotykius, nusidavimus, mums sugulus ant šieno toj laukinėj daržinėj, kur žiemą kiškiai sulenda pro pamatus, vasarą pro praskydusį šelmenį matyti Grigo apvirtę Ratai.

Važiuos ir Emiliutė, ir Kristina, tos dvi vienos seserys, kurias vienam maiše ir vienu skridimu atnešė senas didelis gandras. Važiuosiu ir aš, nesgi reikės nešioti pjovėjams vandenį, vaikyti pempių vaikus ir visiems, ko nors prireikus, surast, atnešt.

Užmesk dar koki šakalį ant židinio, tegu ir tavo šuva dar kartą susirango pečiaus šilumoje – dar paseksiu pasaką apie aną šienapjūtę, kurios dalgių plakimas, šieno kvapas dažnai mane atlanko tarp miesto gaudesio triukšmingo, stotyje traukinio laukiant, svečioj šalyje tarp svečių daiktų ir veidų.

Kartais, sėdint prieblandoje vienam, regiu Grigo Ratus, apvirtusius viršum Karališkių pievos, ir matau per plačią pievą be kepurės žengiantį dideliais žingsniais dėdę Augustą... jis praveda brydę – liniją tarp savos ir Janulionio pievos.

O mus apsupa Karališkių miškai, kiek tik akys pasiekia. Uždustum tuose beržynuose, alksnynuose, jei ne visas pievas skrodžianti Lakštana, toji upe-liūkštė, kur vėžiai vaikšto atbuli ir ajeruose šnera maži ančiukai, motinų suvesti iš apylinkės balų.

Vėl regiu Emiliją-Emiliutę, žengiančią takeliu prie krūmų, su grėbliu ant pečių ir lauknešėliu kitoj rankoj. Ji vėl susirišusi mėlyną skarelę ant savo šviesiai geltonų kasų. Jinai liekna ir liauni, sakytum, žemės kojomis nesiekia, tik jos mediniokai šlepsi, atsitrenk-dami į mikliai kilsnojančius nuogus užkulnius.

Bet aš gaištu, pasižadėjęs greit baigti pasaką anų auksinės vasaros dienų. Regiu, ir pypkutė priblėso, ir šuva žiovauja mūsų židinio šilumoj.

Dėdė atvažiavo

Mama, mane pirštu pakvietusi, liepė bėgti už klojimo ir šiūmečius teliokus nuvaryti pamiškėn. Reikia paslėpti ūmai suviduriavusius teliokus, nes dėdė Augustas atvažiuoja. Jo dviratis vežimėlis matyti į mūsų namus vedančiam keliuky, kur dėdė kalbasi su tėtučiu, ariančiu pūdymą.

- Dėdė atvažiuoja! - Bėga per kiemą mano brolis Juozas. Jis dar be kelnių, tai tik kojos tįščioja iš po trinytinių marškinių.

- Dėdė atvažiavo! Augustas, dėdė atvažiuoja! - čiułba motinai sesuo Paulina ir skuba į seklyčią apsirišti naują skarelę, per Velykas dėdės Augusto dovanotą.

Mama kaičia virdulį, man liepia pumpuoti bato aulu - įpūsti ugnį. Užmaunu tėčio batą ant virdulio gurklio ir dumiu bato galva. Pelenai dulka pro apačios groteles, bet ugnies neišdumia.

Užsigulu ant virdulio ir pats pučiu. Labai atsidėjęs pučiu, nes dėdė Augustas mėgsta arbatą ir man duoda cukraus gabaliuką.

Kažin kas suduoda man per sėdimąją – nugi dėdė Augustas stovi tarpduryje ir pataria man užsiloptyti kelnes. Baisi gėda! Mama bara, aiškina, girdi, tokiam padaužai nepritesėsi, nes po medžius laipioja ir nė minutės nepasėdi vietoje.

Dėdė spindi savo skaisčiu ir apskritu lyg geras mėnulis veidu, ir taip pat pliku pakaušiu, kaip buvo pernai ir užpernai. Tik jo ūsai vejasi apie ausis, tokie papurę ir geltoni.

Dažnai sau vienas numąstau: kai užaugsiu, būtinai tokius ūsus užsiauginsiu, taip pat apvyniosiu apie ausis ir žiemą nuo jų imsiu ledo žvakeles, kaip daro tėtė ir dėdė Augustas.

Mama, dėdės jaunoji sesuo, veda dėdę į seklyčią, bet kur tau jis eis. Jis eis pažiūrėti, kaip vyniojasi jo iš Podžialaukės dvaro atvežti apyniai, kaip auga didieji antaniniai obuoliai.

Bet prieš tai jis dar atsisės vidury trobos ant apskritos kėdės ir prašys mus tris: Juozą, Pauliną ir mane pašokti *Žilvitį, Kvailą Melnyką*. Po to bus pati geroji dalis: visiems iš eilės nutarkuos ausis. Patinka tasai tarkavimas, kai dėdė abiem savo delnais trina kurio nors ausis, o dviem reik užsimerkti ir spėt, kurį tarkuoja. Kuris atspėja – gauna saldainį.

Mama prašo dėdę mesti su vaikais niekų darbą, o mums liepia atsitraukti. Ji tuo metu jau įkūrusi virdulį, triūsia apie spintą, pasoginę, stovinčią kamaroje. Ten girdėti, kaip ji skaldo plaktuku cukraus galvą, ir mes visi trys paliekame dėdę... Mes šokame ieškoti nutyškančių cukraus gabaliukų, o dėdė stebi pro praviras seklyčios duris ir kalba:

- Tai jūs tokie barsuko vaikai, kai jau mano saldumynus sušlamenot, tai ir palikot dėdę.

Bet cukraus gabalai jau ant stalo, visa apdaužyta galva vėl paslėpta spintoje - taigi prasidės arbatos gėrimas. Mes visi trys jau ginčijamės dėl vietos prie stalo.

Pasigirsta mamos barimasis priemenėje. Tai atsitiko sena dažna nelaimė: mūsų katinas, besiglaustydamas apie virdulį, užkliudė kranelį ir išleido jau beveik užvirusį vandenį.

Dėdė juokiasi, net jo smailas liežuvio galas virpa tarp baltų gražių dantų. Man tenka vyti katiną į kiemą ir su vytine išsiaiškinti, koks netikęs darbas paleisti vandenį iš virdulio kranelio, kai dėdė Augustas jau rengėsi sėsti prie stalo po pat šventu Jonu Krikštytoju, kuris Cedrono upėje, saują iškėlęs, lieja vandenį ant pasilenkusio Jėzaus galvos.

Mama vėl pila vandenį, prašo dėdę Augustą prisėsti, gal jis esąs pavargęs, ir mesti su tais vaikais žaidimus, juk su jais galo nebus. Bet dėdė vėl visus tris susišaukia viduaslin ir vėl sėdasi ant apskritos kėdės. Dabar mes turime spėti, ko jis atvažiavęs? Kuris atspėsime, tam duos du saldinius.

Juozas, tas mūsų mažasis, tuojau pasako, nors mudu su Paulina tyčia nesakome, nors jau seniai kalbama namie, jog greit atvažiuos dėdė ir – vienu šaukštu liks prie mūsų stalo mažiau.

– Tau, Juozuk, gal kas nors pasakė? – klausia dėdė.

– Vakal il užvakal mamutė sakė, jog paskutinį pūlą sumalė...

– Tai gerai, Juozuk, nebereikės malti, – dėdė nesi juokia, o Juozukas, tas mūsų mažylis, plepatuoja toliau:

– Mama sako, kai vieną vaiką dėdė paims, tai mums bus daugiau valgymo, mes valgysim il valgysim.

Tuo laiku atsiranda mama ir Juozuką nusiunčia pas Petrienę dvi stiklines paskolinti, nes dėdė mėgsta gerti iš stiklinių.

Grižta iš lauko ir tėtis, purvinus kuntaplus palikęs už durų, vedasi dėdę Augustą seklyčion.

Dėdė nusivelka švarką, po kaklu pasikabina servetėlę ir susišukuoja ūsus.

Mes visi trys kitam gale stalo pastovim, kol mama užtepa sviesto ant trijų gabaliukų duonos ir liepia bėgti į lauką. Mes jau skubam pro duris, ir tuo metu dėdė sulaiko:

- Betgi, vaikai, jūs dar neatspėjot, ko aš atvažiauvau?

- Pažiūrėti mūsų antaninių, - tuoj atsiliepia sesuo.

- Pamatyti mūsų veršiokų, kaip jie darže ganosi, - priduriu ir aš, nors jau žinau, kad mano eilė šiomet važiuoti pas dėdę.

- Neatspėjai, bet aš tau pasakysiu: tu važiuosi su manim Karališkių pievų pjauti. Ar sutinki?

- Ar tuoj važiuosime, dėde? Aš jau užvakar savo burliaciokus nusivaliau.

- Vaikeli, eik ranką pabučiuoti, o ne savo apavu girkis, - paragina motina. Bet dėdė niekam neduoda bučiuoti ranką.

- Nereik ranką bučiuoti, aš ne klebonas ir ne kanaunykas, - dėdė siurbčioja iš lėkštelės jau atvėsusią arbatą, dešinėj rankoj iškėlęs lėkštelę ant trijų pirštų prieš pat ūsus.

Mes visi trys išskubam į kiemą ir sulipam ant pasvirusios ievos, mūsų pilvais ir karvių kaklais

nublizgintos. Aš pasakoju, kaip eisiu su dėde arklių iš ganyklos parsivesti, kaip vakarais valgysim rūgusį pieną su bulvėmis, o užsigardžiuosim sviestu ir duona. O kai užaugsiu, taip pat ranką prieš save pakėlęs, ant trijų pirštų, laikysiu karštos arbatos lėkštelę ir sriubčiosiu per didelius ūsus.

Ne, ant ievos šliaužioti nėra ko, aš bėgu į sodą, penkių obelų sodą, ir ant pievutės virstu per galvą. Ir tai per mažai – aš parodau paskutinį sugebėjimą: pastoviu ant galvos, kojas iškėlęs ir ištiesęs.

Bet aš ilgai negaliu taip stovėti, nes Paulina ima šaukti, ji bijo, kad mano galva nesulįstų į pečius. Ak, tos mergiotės, jos taip bailios, visur tau kliudo.

Saulė jau ant Manelio liepų, girdėt Tarulio Antanuko ragas pačioje padaržėje. Petro kieme sugirgžda svirtis, tai semia vandenį vakarienei.

– Tai tau bus gera... gera labai, – taria Paulina, nes jinai pernai visą vasarą ten išbuvo. Ten jai dėdienė ir storas vilnones kojines numezgė, ir agurkų leido raškytis darže, kiek tik nori.

Paulina ima ir pravirksta, jos ašaros visada už pirmųjų blakstienų. Aš jai ištiesiu ranką ir sakau:

– Tu verkti neturi, nes tai tau netinka, tu turi ir kojines, ir agurkų valgei, kiek tik norėjai.

- Aš tau pasakysiu, tu tuli pagauti man gyvą seską, - prašveplena ir Juozas, girdėjęs, jog dėdės kloyime yra gyvas galas visokių šeškų.

- Vaikai, kur jūs, dėdė išvažiuoja! - Girdim mamos balsą.

- Dėdė išvažiuoja!

- Išvažiuoja dėdė! - šaukdami pasileidžiam į pirkia.

Apie ežero paukštį baublį

Dėdė Augustas sušvilpia į dūdelę susuktu delnu – ženklas, jog važiuosime, ir reik paskubėti apsirengti. Bet ką ten rengsies, jei jau kelios dienos marškiniai, burliučėliai ir peiliukas surišta į ryšuliuką.

– Dabar tu man, vyre, pajudėk atsisveikinti, nes iškanki visai vasarai, – taria dėdė, ir matau, jog su arbata bus ko nors ir kito išgerta. Dėdė spindi, ir jo ausys raudonuoja, siekiamos jo puikiųjų ūsų.

– Klausyk dėdulės, ryte atsikėlęs ranką pabučiuok, netingėk veidą prausti. Visų klausyk ir nesiginčyk, – moko mama ir žvalgosi pro langą, nes jau karvės lipa ant daržo tvoros ir pro pravirą langą kvepia pienu ir papievio žole.

Bet dėdė vis dar neatsikalba su tėčiu:

„...paleidau iš abiejų, bet kur tau, toks briedis. Du kartus persivertė kaip balvonas, bet nulėkė medžius lenkdamas“, kalba dėdė, senas medžiotojas, kaip ir tėtis. Kai jiedu susitinka – galo nesulauksi šaudymui briedžių, ūdrų.

Mama prisitaiko ir pasiteirauja, ar Augustas nebijosiąs važiuoti sutemoje, bet dėdė tik ranka

pamoja... „Pasirodo, kartais, žinot, svaini. Sėdžiu praėjusią žiemą jaujoje, prisnūdęs, tiesa, buvau... Pakeliu akis... vilkas su dviem galvom! Tikras vilkas, nors tu čia ką, bet su dviem galvom. Šaunu. Iš abiejų, sakau, gal abiem galvom pataikysiu. Parūkavo, padūmavo... jokio vilko. Siera pasmirdo... išeinu... ant sniego jokių pėdsakų. Ką tu pasakysi, svaini, ar tai ne pats velnias?“

Žinoma, tai ir buvo pats velnias. Dėl to velnio ir laimingai kelionei, kaip sakyta, tėtis dar kviečia į seklyčią. Dar po vieną.

- Bet tai gali būti per daug, svaini, - spiriasi dėdė, tačiau suguža abu į seklyčią. Pro atviras duris matom juodu ten po šventu Jonu Krikštytoju. Dar po vieną ir dar po vieną. Pasibučiuoja abudu, apie ūdrą Karališkių upokšnyje pakalba, pasižada ateinančią žiemą naktį pasaugoti tą baisiai didelę ūdrą Karališkiuose.

Visai vakaras, ir visas mėnulis iškyla viršum gandrų, kai dėdė baigia atsisveikinti. Mes pajudam jo dviračiu vežimėliu.

Juodbėris nusistovėjęs pasileidžia kiek kojos įkabina. Jis šokinėja, ir dėdė liepia jį apkabinti, bet kaip aš jį apkabinsiu, jei jis toks storas. Aš įsikabinu į savo mažą ryšuliuką, sukrintu po dėdės kojomis. Pro

mano akis kartais pasirodo pakelės klevai, pralekia mėnuo, sumirga žvaigždės...

Ir mes išvirstam į griovį. Aš tik ryšuliuką laikau prie krūtinės, o dėdė kaparnojasi iš po dviračio ir sako:

- Kai išvirtom... dabar gerai... bus gerai.

Man neskauda nieks, bet galva spengia ir ausyse ūžia.

- Ar tu gyvas, ar visai gerai? - klausia dėdė ir tuo metu atverčia dviratį, eina prie arklio galvos, gražiai maloniai paglosto ir pagiria arklio natūrą: kai tik šeimininkas išvirsta, tuojau juodbėris sustoja. Taip ir dabar.

- Protingas arklys, ką pasakysi. Jeigu mes nebūtume išvirtę, tai jis mus būtų kažin kur nešęs. Dievai žino, kas su mumis būtų atsitikę. Dabar sau gražiai, kaip reikiant parvažiuosim. Ar ne?

Aš bandau kalbėt, bet liežuvis klumpa, vis dar kleba dantys, nes baimė dar nepraėjo.

- Tai ko tu tyli, gal prisitrenkei?

- Ne, aš neprisitrenkiau, bet mano ryšulėlyje nebėra peiliuko. To su dviem geležėlėm, kurių man mama nupirko švento Jurgio atlaiduose Onušky. Ir sulenkti galėjai, ir atlenkti galėjai.

Dėdė kiek susirūpina, bet jis stebisi, kodėl aš taip ilgai nesakiau apie tą peiliuką. Tiek to, jis man naują nupirks.

Artėjant prie Papiškių eglėnėlio, artėjant prie mėnulio, kuris ranka pasiekiamai pakibo ant aukštai iškilusios eglės viršūnės.

- Tai tu to peiliuko, sakai?

- Taigi, dėde, peiliuko...

Dėdė klausinėja, kur aš galėjęs išmesti, galbūt aš visai jo neįsidėjęs. Ak, dabar jis jau žino - griūnant bus iškritęs. Ahaaa, tegu ir juodbėris pakenčia - ir jis apgrėžia juodbėrį, suragina botagu.

Ir greit mes atsirandam toj vietoj, kur aš buvau įvirtęs į griovį. Abu su dėde ilgai klupinėjam, bet nerandam. Ir degtuku šviečiame, ir pirštais po žolę išgrabaliojam - nėra. „Dėl nėra, teismo nėra“, - sako dėdė, ir lipam į ratus.

Pasiremdamas ranka į ratų dugną užgriebiu - peiliukas.

- Dėdė, peiliukas!

- Tikrai peiliukas! - Ir dėdė nudžiunga, mėnulio šviesoje ilgai ant delno varto peiliuką, atlenkia, pagalandęs į delną, bando pjauti piršto nagą.

- Sekasi mums, pasiutusiai sekasi! Gera diena, pasakysiu.

Ir dabar pasileidžiam pilna risčia prie mėnulio, kuris ant Papiškių eglynėlio atskrenda mus pasitikti.

Netrukus pasiekiam Čedasų ežerą, kurio vingiuotu krantu teks važiuoti siauru takeliu per tankius krūmus. Aš jau žinau, kad ten pasirodo vienaplaukės merginos, žvejai su arklio kojomis, bet su dėde nebus baisu.

Kai mes išlendam į krūmų properšą, išvystam gabalą ežero ir nendrynus. Vėsesnis oras padvelkia nuo vandens.

Aš prisiglaudžiu prie dėdės kojų, nes nenoriu matyti mėnulio, skubančio su mumis ežero vandenyje. Du mėnuliai, vienas danguje, kitas ežere, žmogus nepasakysi, kuris tikras.

Man mama ne kartą pasakojo apie Telesforą Sabinską, dvaro urėdo sūnų, kuris mėgo laiveliu naktimis irstyti ir su tokia dūdele, vadinama miško rageliu, tirliuoti per kiaurą naktį. Taip betirliuojant, mėnuo priplaukė arti laivelio, ranka pasiekiamai. Ir ką tu pasakysi, Telesforas siekėsi mėnulį pasiimti į valtį ir... nuskendo.

Ir dabar, vėlyvu nakties metu, kai mėnuo spindi ežere, o begalinė tyla ir vasaros kvaptis tave, žmoguti, svaigina, krūtinėj ir galvoj, pasigirsta Telesforo miško ragelio toks tylus saldus tirliavimas. Plau-

kia jisai viršum vandens, atsimušdamas į pasvirusią – miegančią nendrę, pabudina nakčiai užsnūdusį mašaliuką, pradūzgia pro tamsiai mėlyną velnio kumelio sparną.

Ir tada, jei tasai tirliavimas pasieks tavo ausį, tu esi prapuolęs – eisi tu į vandenį, gilų, sieksies mėnulio, skęsi tu gilumon ežero, juodon kaip naktis nakčiausia.

- Ar tu jau miegi, barsuko vaike? – klausia dėdė, kai mes pasukam į krūmus, minkštu miško takeliu.

- Ne, miegoti nėra ko, – atsakau kaip galėdamas drąsiau ir imuosi apsaakyti apie Telesforą Sabinską, mėnulį sugriebti panūdusį.

- Aš tau, vyre tu man, pasakysiu apie Baublį, kurisai baubia, snapą ant ežero paviršiaus padėjęs, ir, brolyti tu, – dėdės šneka ūmai nutrūksta, mes – keberiookšt... vėl gulim abu ant žemės.

Būreliui kurapkų iš pat arklio kojų pakilus griaus-tiniu, abu atsidūrėm tarp krūmų, ūmai išblokšti iš dviračių.

- Kad tu sukeptum... – pukši dėdė pro krūmus, nakties tamsoje ieško pypkės. O aš tuo metu laikau arklį už vadelių, bet dėdė subara:

- Geras arklys, nepabėgs, atėik paieškoti mano pypkės, - ir man pasiseka greit surasti, prie krūmo žemėje susmegusią.

Dabar dėdė atsimena spjaudytis, girdi, nosimi bedęs į žemę, net lūpą įbrėžę ir žemių burna prisivėlusi.

Bet viskas gerai, nes pypkė rasta. Geras ir protingas arklys kaip įbestas stovi, kai pajunta šeimininką iškritis.

- Matai, kaip gerai, kai vežimas neaukštas, ir arklys tik kalbėti nemoka, - kalba dėdė ir dažnai spjauo. - Nagei, kad gerieji dievai būtų tam gyvuliui žodžio nepagailėję, tai jisai pasakytų, kad jau virsime, vadinasi, laikykitės.

Mes išlendam iš krūmų, pasukam į rugių lauką, kuris nuo laukų vėjelio vos banguoja mėnulio šviesoje, nusitiesęs iki pakluonių, kur vienas žiburėlis spindi, gal prie ligonio, gal motinos prie kūdikio.

Mūsų dviračiai klega, retkarčiais arklys suprunkščia, dėdės nevaromas, kicena mažais žingsniais. Tuo metu viršum lauko rugių, lyg jūra, nužiužena dvi laukinės antys, ton pusėn, kur mėnuo taip ryškus ir viršum kaimo svirties iškilęs.

- Taigi, kaip buvo sakyta, esu aš girdėjęs Čedasų ežero Baublį, - pradeda dėdė, ir man rodos, mes vėl

greit išvirsimė, nes vadelės visai palaidos. – Ėjau vieną vakarą nuo Trakinio. Dėl drąsumo, vyre tu mano, paėmiau Trakinienės duotos šakninės. Einu netoli tos vietos, kur mes antru kartu atsiradom ant žemės, ir girdžiu: Ūūū, ūhau, ūūū. Nustirau, kojas pakirto, amą užėmė. Tuoj matau, kad jau blogai... O man buvo iš senų žmonių žinoma, jog reik tris kartus nusispjauti ir kartoti: šėtone, atsitrauk, šėtone, atsitrauk! Bet ką tu kartosi, jei žodis neišsirita, vyre tu mano...

Ratai aptilo, arklys visai lėtai žengia, ir aš manau, kad jau tuoj tuoj išgirsiu Baublio ūūū – ir viskas sustos...

– Bet man pasisekė koją pajudinti, aš pradėjau žengti... Ir taip išsijudinau, kad pradėjau bėgti. Oi bėgau, baisiai bėgau!

Ir man norėtusi bėgti ir bėgti, kol dar Baublys neužbaubė, nes arklys jau visai apsileido.

– Bet dabar Baublys jau nebebaubia, – kalba dėdė labai užtikrintai, o man užklausus, kodėl jis nebebaubia, dėdė priduria:

– Paseno.

– Ar ir vaiduokliai pasensta? – klausiu dėdę.

– O kaipgi, viskas pasensta, vyre tu mano.

Dabar mes jau į kalnelį kopiame, už kurio pamatysime dėdės sodybos svirtį, gluosnį su dideliu gandrulizdžiu.

- Agi, vyre tu mano, nebėra gerų vaiduoklių, nebėra žmoniškų vaidenimųsi, - apgailestaudamas kalba dėdė, man padavęs vadeles, o pats kimšdamas pypkę. - Buvo geri laikai, būdavo, pasimaišysi jaujoje, tai žiūrėk, kad tau vyžų apyvarą atriš, supainios - parvirsi, tai kad sugriebs tave nelabasis. Buvo ko pasitampyti...

Dėdė užsidega pypkę, į artimus krūmus tvyksteli ugnis, ir man geriau, nes tai vaiduoklius nuvaiko.

- Būdavo, nueisi jaujon, užsikursi krosnį ir sėdi sau šilumoje, į ugnį kojas patiesęs, - kelia atsiminimus dėdė. - Tik tu spėk prisnūsti, gi... velnias arba pinčiukas stovi prie ardu, kojas sukryžiaęs, o barzda tokia rudai deganti, kaip gera vanta, padėta ant ardu. Pypkė jo, vyre tu mano, kaip kumelio koja, o ant ragų viso kaimo bernų kelnes gali sudžiauti. Taigi, buvo velniukai, oi buvo!

Dėdė nutyla, man rodos, jam gaila tų velnių, bet jis pasakoja toliau:

- Būdavo, nujosi naktigonėsna, prie Dūdbalės krūmų, tai tu būk tikras kaip kažin kas, pasirodys toks vokietukas. Su juoda skrybėle, katilu mes vadi-

nom, raudoną kaklo raištį susimatojęs, o jau jo apavėlis blizga, dailiai spindi! Bet tai ne batai, o arklio kanopa. Vandravoja jis sau po Dūdbalę, jei kokia, tau pagalvę išpeš, vietoj pypkės pakiš ožio koją ar dar bjauriau. Buvo pinčiukas, buvo vokiečiukas, nėra ko Dievui griešyti, buvo ko pažiūrėti. Ir būdavo jų devynios galybės, ir visokių. Bet... Nie, tu visai sustingsi, – suragina dėdė arklį ir kiek patyli, žiūrėdamas į netoliese juoduojančią pušyną.

– Nei pusės dabar nebėra pinčiukų, vaiduoklių. Ką ir sakyti, visai sunyko. Išnyko girios, išnyko seni geri žmonės, nususo ir vaiduokliai. Dėdė nusispjauna per vežimėlio kraštą ir toliau pasakoja: – Dabar, kad ir pasimaišo koks velniūkštis, tai jau toks gaišena, jau kyštelės kur savo rageliokus ir – sudie. Arba tik ir klausosi, kai koks kvaišas gaidukėlis sugiedos, tai jau ir dumia į paraistę, sakytum, nudžiugęs reikalo baigme. O seniau, vyre tu mano, vaiduoklio ar kokio seno velnio neapgausi, jei jis išgirdo gaidžio balsą, tai dar pasiklausys, ar tikras senas gaidys užgiedojo, tai tik tada neskubėdamas patrauks kur pagiriuosna ar Dūdbalėn.

Nors man gerai, kad vaiduokliai ir pinčiukai sunyko, bet aš paklausiu, kodėl jie sunyko, o gal dar jie atgis?

- Viskas sunyko, vyre tu mano, - atsako dėdė, - sviestas toks plynas pasidarė, visokie mokslinčiai ramybės velniūkščiui neduoda, o kai kurie visai juokiasi iš vaiduoklių. Nėra gyvenimo, girias iškirto, balas nusausino, naktigonėn retai joja. Matyt, ir velniukai, ir pinčiukai nutarė neužsiimti su tokiu žmogum...

- Tai labai gerai, dėde, - išdrįstu pasakyti, bet, atrodo, tik to ir tetrūko, - dėdė, net arklį pristabdęs, ima man pasakoti:

- Tai ir tu, girdėjau, jau knygas skaitai, jau gudresnis už senus, jau ir tau bus nenuobodu gyventi be gero vaiduoklio, be velniuko. - Dėdė lyg susilaiko, užtraukia porą kartų pypkę ir priduria: - Kiti laikai, kitos dainos, teesie... Tu ir visi tokie, gyvenkite be vaiduoklių, o man gaila, gaila jų, ir gana... Nie, tu tinginio šikšna, visai jau sustos!

Mes įvažiuojam į daubą, iš kurios matyti dėdės sodybos didysis klevas su gandralizdžiu, taip įsirėžęs vakarų dar neužgesusiuos saulėlydžiuos. Jau matau ir kaminą, ir svirtį dvišaką, it du pirštus, iškeltus į vakaro sutemos žaras.

Keliukas vasarojų lauku iš lėto lipa įkalnėn, kvepia pakelės dulkėta žole ir šylančio arklio prakaitu.

Girdim, ima maloniai loti Sabalis, dėdės kudlotas šuva, jis jau dunzgena grandine, inkščia, loja, nesulaikydamas jame verdančio džiaugsmo, išgirdus pažįstamų dviračių sodrų klegėjimą.

Ir aš iššoku atkelti vartus, šiurkščiu pančiu priištus prie stulpelio, kuri aš taip pažįstu, kaip savo kieme ievos liemenį, nuzulintą karvių kaklais ir mūsų čiaužiojimu.

- Tai va, mes kaip ir namie, ar ne, - ritasi dėdė iš ratų, tardamas patamsyje ant gonkų stovinčiai dėdienei, kuri jau bara už suvėlavimą.

Ir tuo metu mintys jau Karališkių pievoje, kur mes važiuosime pirmojo šieno pjauti.

Karališkių sapnas

- Nuvažiuosi, tai žiūrėk, kad kas neatsitiktų. Yra gyvačių, o jos baisiai kanda, jeigu kokia geležinė įkaš, mirsi vietoje. Ar girdi, tu vaike, - kalba man dėdienė, vakare pasisodinusi prie molinio pečiaus, o man baisiai akys limpa - miego noris. O rytoj reikės anksti keltis.

- Tu sau lakstysi, bet žiūrėk saugokis, nepaklysk, nes miškas tau ne kanapės už klojimo. O ir kanapėse, regi, Pavilionio Alfonsiukas paklydo, verkė verkė, ir rado užsiverkusį. Saugokis ir žvėries bėgančio, blogo linkinčio, nes tu dabar man kaip vaikas tikras, aš tave turiu prižiūrėti.

- Tu, motin, leisk vaiką, tegu anas išsimiega, - atsiliepia dėdė, jau seniai lovoj besivartas. - Tu, motin, per vieną mielą vakarą nori visą talmudą vaiko galvon sukirsti.

- Tu, seni, tylėk, aš žinau, ką aš sakau. Taigi iš balos vandens negerk, nes ten visokio gyvio veisiasi, gali baisia liga susirgti pats ir mums atvežti.

- Gerai pasakyta, ir mums atvežti kišenėje įsidėjęs, - vėl atsiliepia dėdė.

- Tu, tėvai, tik vaikus tvirkini, tu tylėk!
- Jeigu aš tylėsiu, tai šluota už vaiką užstos.
- Sakau nutilk, nes kur toks vaikas dėsis be pamokymų.

- Tavo pamokytas bus gubernatorius.
- Argi tu nutiksi, kaipgi tai prie svetimo vaiko!

Dėdė nutyla, bet dėdienė dabar užsipuola dėdę, kodėl jis kišasi, kai jinai vaikui tik gero norinti. Dėdė visai neatsako, ir aš matau, tylėjimas dėdienę labiau pykdo negu kalba.

- Gal ir gerai, kad mums Dievas vaikų nedavė, tu būtum visai ištvirkinęs, - kalba dėdienė, kiek atitolusi nuo manęs, o dėdė tuo tarpu man sako: „Tu nelauk, o bėk gulti... Ant šieno, daržinėn...“ Man du kartu sakyti nereik, aš labai patylomis dingstu kaip kamparas.

Sapnavau gražų sapną. Karališkių pievose aukso lijo. Iš mėlynų debesų kaip aukso stygos liejosi ant žalios žolės. Tarp tų aukso gijų ėmė skraidyti dideli mėlyni paukščiai ir tūpti ant palinkusių smilgų. Be galo, be krašto prilijo tiek aukso, priskrido mėlynų paukščių, kurie keistai burkavo, lyg balandžiai, narsiai atstatę margas krūtines.

Aš bandau bent vieną mėlyną paukštį pagauti, bet nepavyksta. Ir šiaip, ir taip bandau, bet paukščiai kyla ir leidžiasi ranka nepasiekiami.

- Ei, tu tenai! Ar girdi, jau saulutė tuoj tekės, o tu dar guli, - girdžiu dėdės balsą. Ir šoku iš guolio.

Rytuose aušra, sodo medžiai dega aušros išsiliejime, o šnekučiai jau grįžta iš lauko ir skubiai lenda inkiluosna, kur pasigirsta džiaugsmingas vaikų šlamėjimas ir muštynės dėl tėvo atnešto slieko.

Girdžiu skambantį pieno čiurkšlių tekėjimą į skardinius kibirus ir merginų baramų karvių trepsėjimą.

Vežimai jau kinkomi kelionei į Karališkių pievas.

Grumtynės prie kumpių

Dėdė su dėdiene nešasi didelius peilius ir stato kopėčias prie durų į aukštą. Dėdė kviečia ir mane.

Ant aukšto, po apdulkėjusiu stogu, ant juodų, surūkusių kartelių kabo kumpiai, lašinių paltys, dešros, skilandžiai. Aš niekad nemačiau tiek mėsos! Trijuose būriuose susimetę lašiniai ir kumpiai, ir juos dėdienė vadina šiūmečiais, pernykščiais ir užpernykščiais. Ji savo žvilgančiu, dideliu peiliu pasuka paltį ar kumpį į šviesą, blyškiai krintančią pro pastogės langelį – atrodo, sunku išrinkti – nori pjaut ir vėl eina prie kitos palties ar kumpio.

– Mamule, ta paltis jau surūdijusi, į noragą panaši, – taria dėdė ir nori nuo pernykštės palties atsipjauti bryžą, bet dėdienė pjauna nuo užpernykštės, gražiai pirštais atmatavusi, galą nosies prikišusi mielai uostydama.

– Tai kurgi mes, bijok Dievo... pavalgius tokių lašinių rėmuo pjauna, koks ten darbas, – kalba dėdė ir savo delnu ir peiliu matuoja geltoną paltį.

- Betgi reikia suvalgyti, seni, ką gi tu dabar! - Barasi dėdienė ir stumia dėdę nuo palties, kurią jis nori pjauti.

Taip jiedu ginčijasi, o man gaila gražaus ryto, nes jau arkliai pakinkyti.

Dėdė man pakiša po švarku puspaltę lašinių, kai dėdienė pukši su kita paltim, nusigrįžusi į langelį, pukši visaip apsvarstydama.

Aš nežinau, ką daryti, bet dėdė pastumia prie kopėčių ir patylomis liepia puspaltę nešti į vežimą. Tačiau man belipant kopėčiomis iškrinta puspaltė, ir tai pamato dėdienė.

- Tai kurgi tu, jaunas vagie!

Aš stoviu prie kopėčių ir nežinau, ką daryti. Pati dėdienė nusileidžia kopėčiomis ir pasiima nuo žemės puspaltę, o aš grįžtu ant aukšto ir matau, kaip dėdė kemša po skvernais puspaltę ir dešrų, skubėdamas, kol užkopia dėdienė.

Dabar dėdė geruoju kalba ir dėdienei, ir man, gal ir kumpiam:

- Matau šį rytą šnektį, ir jis savo vaikams tempia dar besiraitantį sliėką, o tu, motule, nori mus užpernykščiais lašiniais. Surūdiję, apdulėję kaip senas grabas.

- Ar tu nutilsi, seni! Paduok šviežių lašinių, kumpio, tai bala žino, kiek suvalgys. Senesni – sotumas vienas, – dėdienė tebeieško senesnės palties, kumpio, o dėdė vėl suspėja man pakišti nedidelį kumpį ir liepia eiti prie ratų.

Dabar aš atsargiai nulipu ir po pasėstomis pakišu kumpį.

Nepiktai bardamiesi, abu nulipa nuo aukšto ir eina į klėtį, kur pilami ruginiai, kvietiniai miltai, nuo langelio parenkami padžiūvę du sūriai.

Prie sviesto molinio puodo užverda ginčas, nes dėdė nori visą dubenį sviesto, o dėdienė atsargiai skuta plonomis karnomis ir į dubenį krauna kaip rožės lapus, kad tik daugiau atrodytų.

- Betgi tu bijok Dievo, mes ten juk visą savaitę būsim. Ir su blynu, ir ant duonos reikės užsitepti, - maldavo dėdė, su kitu šaukštu stengdamasis prisigrandyti sviesto.

Išeinant iš klėties, dėdė suspėjo į mano kišenę įbrukti trečią sūrį, kurį jis, dėdienei nematant, kažin kada buvo nuniovęs.

Dabar jau saulutė ant medžių, Simonas Valiulis seniai jau sėdi vežime, Jokimas po liepa pypkę rūko, Emiliutė su Sabaliu žaidžia.

- Taip kasmēt, broli, - taria Simonas Jokūbui Jokimui. - Tas vargšas Augustas turi už kiekvieną bryzelį gruntis.

- Užtat gardžiai valgysim, Simonai.

Dabar dėdė sudeda delnus ir sušvilpia. Paskui dar surinka:

- Visi į vežimėlius ir - į pabarėlius.

Mūsų vežiman sėda dėdė, Emiliutė ir Jokūbas Jokimas, tas, kurs neištaria č ir ž, ir iš jo bus juoko kaip krekeno.

Antram vežime vadeles laiko Simonas Valiulis, ir užpakaliu atsigrižusi į mus žiūri Kristutė, Emiliutės vienadienė.

Dabar mes užkopiam ant kalnelio, nuo kurio matyti toli, net trijų kaimų kaminai ir Čedasų bažnyčios bokštas. Ant netolimo Trakinio kalnelio virsta mūrinis vėjo malūnas, kurio sparnai vos juda. Man rodos, jie mus sveikina, keliaujančius į pievas, Karališkius.

- Miliute, ko gi mes tylim, lyg palšio pagraban kakdami, - taria dėdė.

Ir jis pats pradeda dainą:

Gale lauko toli

Trys berželiai augo.

Man regis, ir vėjo malūnas dainuoja, nuo Trakinio kalno toli matydamos... *Trys berželiai, svyrų svyrūnėliai, tarpu savęs kalba...*

Karališkiai

Mes jau Karališkiuose, po mėlynu dangum, miško apsupti.

Vakare baigėm pasiruošti rytojaus pjūčiai. Netoliese lazdynų miško mes sukūrėm ugnį, gindamiesi nuo uodų. Bulvienės katilas, viršum ugniakuro pamautas ant skersinio, jau burbuliuoja sotaus karvelio balsu; Simonas Valiulis užsidega pypkę ir sėda po lazdynu, atokiau nuo ugniakuro, nes jį gina tabako dūmai.

Dėdė nuėjo pas kaimynus, kurie taip pat visomis pamiškėmis susikūrė ugnis. Kai kur dar plaka dalgius, ir girdėti, kaip toli miškuose aidas nugrimzta.

Kiek tik akys užmato, mus supa lapuočių miškas, kuris tik vienoj vietoj prakiūra laukais, o aplink lygias plačias pievas miškai, miškai kaip žali debesys. Pačiam viduryje pievų šviečia mažas ežeriukas, kur dažnai nusileidžia laukinės antys. Visoj plačioj pievoj prisodinta lyg kažkieno ranka beržiukų, ąžuolų; prie ežeriuko vėjuje siūbuoja kuokštės krūmų, karklų. Bet retai paklydę berželiai, ąžuol-

liukai viršum vašios žolės stiebiasi, dažnai pasvirę į pievos žiedus.

Prie ugniakuro liekam tik mudu su Simonu Valiu-liu, nes merginos pasisiekė anoj pusėj pievos triukšmaujantį jaunimą, kuris dabar dainas dainuoja, armonika groja. Ir aš norėčiau būti toj jaunimo šutvėj, bet man reik pamaišyti bulvieneę, kurstyti ugnį, dažnai prižiūrėti arklius krūmuose, kur jie plaka geležines grandines ir retkarčiais susižvengia su daugybe arklių, kurių pilni krūmai ir, atrodo, būtina jiems taip susisiekti žvengimu.

Sėdžiu prie ugnies įraudęs ir žiūriu į vakarinę žvaigždę, iškilusią viršum miško, kur pieva nusmailėja, lyg sūrmaišelio galas. Karališkių pievos galą vadina Sūrmaišeliu, nes iš vakarų pievos plačiai prasideda, kur yra kelias įvažiuoti, bet į rytus tolydžio siaurėja, smailiu galu susmegdamos į Karališkių drebulių mišką.

Mūsų pievos beveik pačioj platumoj, tiesiasi iš šiaurės į pietus, jau išbristom brydėm, kurios ir dalgium iškandžiotos, kad pjovėjas neužkabintų svetimos žolės. Greta mūsų pievos plačiu bėgiu tiesiasi Janulionio pieva, jau gerokai prižėlusi berželių, nes ta pieva eina kalneliu, vandens neužliejama, todėl

ir žolė būna kartais skystom smilgom ir rasakiliais nusibėrusi.

Mūsų dėdės pieva išsitiesia lomele, ją beveik visą pavasarį užlieja iš Lakštanos išsiveržęs juodas miškų vanduo, tai ir žolės virste privirtę.

- Šventas Jonas prižiūri, tai regi, žolė kupetomis virsta, - prabyla Simonas. - Turtingam ir velniukai košę verda ir pamaišo, o vargšui ir šventieji puodą išgramdo.

Simonas ima pasakoti, kaip atsirado šitos pievos, atitolusios už septynių varstų. Tai dėjosi senais laikais, kai Ginočių kaimas ėjo baudžiovą Panemunio Krasickienei.

- Buvo tokia sunki žiema, kad gyvuliams nebeturėjo kuo užkišti nuo šalčio ir bado maurojančias gerkles, - kalba Simonas. - O Ginočiai pievų stokojo, tai jie nuėjo visi pas ponią Krasickienę ir suklaupė be kepurių ant ažuolinių grindų. Ir tavo dėdės tėvukas Kostas klūpojo, savo kepurę, savo lapinę prispaudęs prie liesos krūtinės. Užmesk dar šakų, tegu dar paburbuliuoja bulvienė, kai sukrenta bulvės, vienas malonumas srėbti. Palauk, apie ką čia būsime kalbėję? A, taigi gerai sakai, suklaupė dabar mužikai ant poniškų grindų, ažuolo kieta, ir prašo ponią Krasickienę: „Gyvenimo nebėra, nes nuo gyvulių

maurojimo ir pasimelsti nebegalima.“ „Tai kodėl jie taip mauroja?“ – ir klaus ponias Krasickienė. Tai ir atsakys Augusto, tavo dėdės, tėvas: „Kad šiaudų pristigom.“ „Tai duokit šieno“, – vėl atsakys Krasickienė. Dabartėlos, tars Adomas Trakinis, kurio pieva pačiam siaurume, sakysim, sūrmaišelyje. Bet Adomo Trakinio ponias nesuprato, nes jisai buvo veblas. Dabar vėl tarė tavo senelis, kurisai ir lenkiškai mokėjo, girdi, šviesiausioji ponias, mes nebeturime ir šieno. Tai tada ponias Krasickienė ėmė ir ištarė savo žodį: „Gerai, važiuokit į Karališkių miškus ir ten kiek kuris norite prasiskinkit erčios. Ir šienaukit.“ Tai taip ir atsirado pievos už septynių varstų nuo Ginočių. O dabar, kol jie susirinks, mudu užsrėbkime.

Dėdė negrižta, nes visų pievų savininkai tariasi, kur šiemet praves kelius, per kurio pievą ves arklius girdyti prie Lakštanos. O Jokūbas Jokimas dar vis kaukši kirviu, darydamas sau ir man būdą, kur abu miegosim, nes Jokimas bijo gulėti po plynu dangum, girdi, jis ne koks valkata ar kareivis.

Įsipilam į molinius dubenis, atsisėdam po medžiais ir valgom garuojančią bulvienę. Simonas atsargiai atriša taukų puoduką, kur dėdienės gražiai užlygintas užtepalas – taukai ir spirgai. Sau labai

storą, o man vidutinę riekę duonos aptepa plonai užtepalu, ir mes valgom paskubomis, nes pirmomis dienomis ir dėdė labai taupiai raiko duoną ir dar taupiau užtepalą peiliu lygina, nes nežinai, kiek dienu reikės išbūti, kiek bus giedros, kiek lietaus.

Simonas pasakoja. Buvę vasarų, kai po Grigo Ratais jie išsėdėję vienuolika naktų, vis nebaigdami pjauti lietaus vilgomos žolės.

- Dabar, matai, bulvienė ir pienu užlieta, ir taukelis plauko, - kalba Simonas, dažnai ūsus palaižydamas ir visą didelį šaukštą paskandindamas po ūsais. - Jau keturiasdešimt devinta vasara, kai aš čionai šienauju, o vėlgi tokios neatsimenu, kokia buvusi, kai čia tavo senelis pirmus krūmus kirto.

Arkliai sužvengia, jiems atsiliepia bent keli. Dvi didelės žvaigždės nusirita į Sūrmaišelį, atrodo, tiesiai į žalius medžius.

- Ten, kur žvaigždė puolė, tai ten prapuolė Trakinis, tasai, ką poniai negalėjo pasakyti žodžio. Labai jau gobšus žmogeiva buvo, tai tame Sūrmaišelyje ir prapuolė, - kalba Simonas, dar prisipildamas bulvienės, bet jau duonos neberiekdamas. Ir man todėl lengviau, nes gali dėdė barti mane, kai tiek daug duonos suvalgysiu.

- Tie metai ne tik gyvuliams, bet ir žmonėms buvo sunkūs, - kalba Simonas. - Sako, atkilo Ginočių vyrai čionai miško kirsti, o bėralienė duona supilta į mažutes terbeles. Ta bėralienė duona tai buvo iš pelų ir šiek tiek miltų kepta. Trakinis - žmogiša gudresnis, tai jis bėralienę supylęs į sūrmaišelį. Kartą į dieną, sako, atsiriša sūrmaišelį, pakėlęs aukštyn pažiūri, kiek dar yra, ir vėl padeda. Taip ten vyrai vargo apie dvylika parų, nakčiai apie sukurtą laužą susėdę nusnūsti, bėralienės su viena sauja į burną, vandens su kita sauja. Sako, visi susėda pailsėti, o Trakinis vis dar pokši, atsiklaupęs ant abiejų kelių, nes jis ir barą pasiėmę atokiau nuo kitų, kad jam netrukdytų. Kas vieną, kas dvi dešimtines prasikirto, nes taip jau reikėsi ponios Krasickienės valia, kad tik tiek turės, kiek vienu nuėjimu prasiskins.

Simonas akimis apibėga pievą, valandėlę kažin ką sau mąstydamas.

- Tavo dėdės tėvukas lygiai tris dešimtines prasikirto, nes vyras buvo petingas, o jam ir laimė pasitaikė, - patylomis kalba Simonas. - Bekertant prie Lakštanos, tėvukui pasisekė nudobti ūdrą. Slapčia kailį nulupęs, jis išsivirė ir vienas suvalgė ūdrą per tris dienas. Atsigavo žmogėnas, jau stipriau kirviu suduoda, jau vis dažniau pasilenkia prie Lakštanos

vandens abiem delnais pasisemti, nes mėsa mėgsta vilgoma. Taigi, kai jau kiti nuo bėralienės tik atsi-klaupę vos kapšėjo kirviu, Augusto tėvas dar tvirtai kirto šaknis. Tai todėl jo ir didžiausias pievos plotas. O jis dar toliau gudrėjo, nes jau senatvėje prasigyvenęs su trim bernais ir trim arkliais atvykęs nukasė kalnelį, kurio vanduo neužliedavo. Dabar, regi, žolė ligi juostos, ir vis tokia riebi, vis tokia, kad dalgį sukant nugarkaulis braška. Todėl dabar šitą vietą Ūdrine vadina.

Dabar Simonas nutyla, nes girdim dūduojant ragu. Tai Trakinio Konstantas pučia iš ežero luobų susuktą dūdą, ir tai plaukia viršum miškų ir pievų, tarytum tai šilko juostas velka per medžių viršūnes, per ežeriuko paviršių.

- Tai Trakinio Pilypo sūnus, tai jo diedukas Sūr-maišelyje nunyko.

- Kaipgi ten buvo? - klausiu.

- Ar aš nepasakiau. Kaip čia dabar galėjo būti, nejaugi aš užmiršau. Tai galiu pasakyti, - patylomis kalba Simonas Valiulis. - Taigi visi ginočiškiai išsi-kirto užsiimtus plotus ir patraukė pavasaringu oru namo, nesgi išsibaigė bėralienė. O Trakinis Pilypas pasiliko šniokuoti miško platybėje, ne į platumą, bet į gilumą smelkdamasis. Namiškiai laukia Pilypo

dieną, laukia kitą, o Pilypo nematyti. Taip prasirito gera savaitė, kaip sakoma dabar. Nebesulaukdama pati Trakinienė pasuko į Karališkius. Ir surado vyrą po medžio šaknimi į pjautuvą suriestą. Matyt, žmogysta atkirto šaknį, dar ir kastuvu prasikasė, ryždamasis su šaknimis išsiversti. Ar vėjas medžio viršūnę pasuko, ar šaknys traukė – surietė vargšą žmogų po šaknimis. Jau buvo ir miškinių žvėrių apkramtytas.

Simonas išpučia du didelius dūmų lustus, žiūri į skaisčią dangaus mėlynę, tarsi ten atsako ieškodamas, kas prislėgė Pilypą Trakinį, ir priduria:

- Tai todėl ir toks smailas Trakinio pievos plotas, kaip į sūrmaišelį įmautas.

Tuo metu lengvas vėjelis perbėga lazdynų viršūnėmis, pasiraivo jau kekėmis baltuodamos šakos, kaip katės nagučiai kyšo iš savo lizdžiokų riešutai... Man kiek baisu, nes tai prabėga Miškinis, kaip pasakoja Jokūbas Jokimas, jis, tasai Miškinis, senas miškų dievaitis, jam visi keliai atviri, ir jis dabar skuba į papievius, nes prieš vidurnaktį jis išeina į laukus ir žirnių virkščiomis apsikaišo galvą, kad auštant rytui grįžtų į mišką gailios rasos suvilgytomis virkščiomis. O kai ateina ruduo, Miškinis nusionkia ligi namų, kur auga tiršti apyniai – tai jis apynių viršūnėmis apsikaišo galvą, nes jam patinka svaigus

apynių kvapas, jis mėgsta gerti alų, nuo veido prakleidęs apynių spurgus.

- Tai dabar gali eiti, aš jau pasaugosiu arklius, - taria Jokimas, visa ranka parodydamas pamiškėje pastatytą būdą. Ten jau paklota eglišakių, kurios kvepės visą naktį, ten pro viršų trikampiū suries-tas šakas matyt dangus ir Grigo Ratai. Ten ir vidur-dienį gali nusnūsti, nes ten saulė nepasieks, lietus gal irgi neužlis. Mieguistas nuskubu į būdą, kuri kvepia naujai kirstomis šakomis ir apyniais, nes iš artimų krūmų kirsti medžiai apsviję jau spurguo-tais apyniais.

Pro galą būdos regiu gabalą dangaus ir Grigo Ratus, bet tai atrodo labai arti, kad aš noriu pasiekti ranka ir pataisyti ratų dyselį, kuris taip nulinkęs. Tiek laiko aš regiu tuos Grigo Ratus, bet jie vis taip pat sulinkę. Argi nebuvo gana dienų ir naktų patai-syti tuos vienus ratus, nors jie ten aukštai užsivertę.

Taip galvodamas skęstu į miegą, girdėdamas armoniką ir netolimam krūme lakštingalos suokimą. Ir jų dviejų atrodo per daug, kai žmogus nori miego, kai rytoj visam plote suskambės dalgiai.

Dalgių daina

Kažin kas tampo mane už kojos. Kiek praplėšiu akis, matau dėdę, pasilenkusį ant mano guolio ir kažin ką sakantį. Bet toks saldus miegas, seilės varva, akys net limpa, ir miegas atrodo saldesnis už tūkstantį ir šimtą medų.

- Ei, ar tu ten pajudėsi, barsuko vaike! - Girdžiu dėdės balsą. Šoku iš būdos ant gailios rasos, per visą kūną nusmelkia gairvus šaltis, ūmai viskas nušvinta... ir matau visą pievą, nužertą jau viršum medžių iškilusios saulės, kuri tūkstančiais mirgėjimų spindi pievoje ir lašeliuose, kabančiuose po apynių spurgais.

Dėdė išlenda iš krūmų juodbėriu vedinas, o man liepia lipti į krūmus ir išsivesti bėrį, nes reik ieškoti baltaburnės, kuri naktį, trūkus pančiui, kažin kur dingo. Gal ji net į namus bus nuričiusi.

Dėdė ant juodbėrio - į kairijį Sūrmaišelio kampą, o aš turiu joti miško pakraščiu į laukus, prajodamas beveik visą pievą Lakštanos krante jau pramintu taku.

Išskirti arkliai dažnai žvengia, ir mano bėris križeniu atsiliepia į juodbėrio žvengimą. Iš krūmų

atsiliepia ir kiti arkliai, o man velniškai patiklu joti ant bėrio, ant kurio patogios nugaros gera sėdėti, užkulniais baksnojant pašones, nes bėris labai jau ramus sutvėrimas.

Ant arklio sėdėdamas, matau save Lakštanos juodam vandenyje, matau galvą, rankas, slenkančias vandeniui. Kartais koks karklas, kartais koks viksvų kuokštas sutrukdo paveikslą vandenyje.

Ir aš dairausi aplink, stebiu pievoj dalgius sukančius vyrus: ar jie mato mane, jojantį ant bėrio, žvilgančio plauko, didelio ir gražaus arklio. Juk tai arklys mano dėdės, kuris garsus visoje plačioje apylinkėje savo šauniais arkliais. Ir aš, regit, nedykinėju, nemiegu kaip koks paršas spalio mėnesį, bet joju dideliu reikalu: ieškoti baltaburnės kumelės, kuri sukvailiojo pranykti iš Karališkių pievos.

Nuo arklio matau visą pievą, matau visaip išsivingiavusią Lakštaną, savo juodus miškų vandenį nešančią į Vižūną.

Kas nuo pamiškės, kas nuo Lakštanos pradėję plovimą, jau varo po antrą trečią pradalgę. Vyrų vienmarškiniai, kai kurie be kepurėlių, nes ryto saulė dar nekaršta. Štai Damulio Petras, aukštas geltonplaukis, varo plačią pradalgę beveik nepasilenkdamas. Nes Petras žinomas stipruolis, jo dalgis tik

šniaukši, regis, kupstais meste meta rasotą, tirštą žolę.

Petrui įkandin seka jo brolis Domas vidutinio ūgio, juodaplaukis, kuris ne siauresnę pradalgę verčia, bet, plačiai išmetęs kojas, pradalgės nuopjovoje palieka dvi vagutes, kur jo basos kojos, plačiakulnės, su kiekvienu pjūviu slenka toje vagutėje.

– Kurgi tu kaip šventas Jurgis? – klausia mane Domas, prasiviepdamas tarp juodų ūsų savo gražiais baltais dantimis.

– Kumelės ieškoti, – jau kiek nutolęs, atsiliepiu visu balsu, o Petras suspėja pridurti: „Užteks tau ir arklio.“

Štai pjauna Šateikis, mažutis, žilas žmogutis; jį vadina Kikiliu. Jo baltut balta galvutė šviečia ryto giedroje, jis kapsi siaurą pradalgėlę, bet dažnai kerta trumpu dalgeliu, vis lyg gaidukas viena koja pasispirdamas iš po ilgų, iš kelnių išleistų marškinių.

– Kur čia dabar, mažyti? – jis klausia kaip ir Jokimas, neištardamas č ir ž, ir man nepatinka, nes jis mane vadina mažyčiu, kai jo duktė, priešakyje tėvo pjaudama, petinga ir tvirta mergina, prideramai klausia:

– Kurgi tu, vyre, taip anksti?

- Kumelės ieškau. Baltaburnės! - atsakau tvirtai tik Šateikio dukrai, kai ji dar suspėja pridurti:

- Ak, tai kumelės.

Čia pat ir Šedys su savo keturiais sūnumis dailiai pjauna, bet jie pradėję pjauti nuo miško, tai dar nepasiekę Lakštanos. Visi keturi vienodu atstumu smagiai suka, kaip dėdė sako, ryte šniurija, o man kažin kuris surinka:

- Nemindžiok žolės, tu ten, kavaleriste!

Aš timpteliu bėrį, kuris, nosį nuleidęs, tapsi siauru takeliu, nesgi tikrai aš kaip kavaleristas.

Čia pjauna Mačikai, abu seni broliai, abu su kailiniais, bet vienplaukiai, nuplikusiais pakaušiais, sulinkę, lyg labai įtūžę, dalgius spausdami prie žolės šaknų skuste skuta.

Vienas iš jų, gal tai buvo Adomas, kiek stabteli ir pakelia vainikėliu nuplikusią galvą, kažin ką suniurnėdamas. Aš baksnoju arklio pašonę iš tos pusės, kur nemato Mačikai, nes noriu greičiau juos prajoti.

Mačikų aš vengiu, nes jie, kaip kalba Ginočių kaime, kai pasigauna vaikus, tai keletą kartų taip įgnyba į užpakalio minkštimą, kad tai atsimeni ir po šimto metų. Mačikai abu jau seni, sako, jie esą gimę naktį, kai raganos pameta mažus vaikus, ir dvynukai. Jie jau seni, bet nežinoma, kiek jie turi

metų, nes nieks pas juos neužaina, jie niekur neina, nes apgriuvusiuos namuos, žiemą vasarą kailinius dėvėdami, vengia sutiktam žodį pasakyti. Pasakojo Ginočių vaikai, kad Mačikų dideliame sode yra visokių ir labai gardžių obuolių, ir, kai ateis ruduo, mes visi slapčia šlamensim sodą.

Prajojęs iš tolo grįžteliu į juos abudu ir linkiu jiems iki mielo rudens linguoti šios pievos pradalgėse, kad mes visi Ginočių vaikai galėtume po sodą siausti ir, į pačios aukščiausios alyvinės obelies viršūnę įsikorus, pasirinkti pačių geltoniausių obuolių, kurie jau prie pirmųjų dantų sutirpsta.

Dabar aš esu ant Plumpos kalnelio, nuo kurio matosi visa plati ir labai į didelį sūrmaišelį panaši gražioji Karališkių pieva. Dabar aš kiek sustabdau bėrį, norėdamas akimis pasiganyti visoj pievoj, kurioj dešimtys vyrų be perstoties galanda dalgius ir klosto pradalgės. Po ryto saulės dangumi, miško apsuptam plote, vyrai linguoja kaip susitarę, o dalgių galandymas aidi rasotuose miško pakraščiuose, aidi ir skamba visoj Lakštanos vagoj, kuri, it sunkiai kelio ieškodama, susirado sau vagą tarp žydinčių vingiarykščių, karklų ir krūmų, išilgai visą pievą suspėjusi perskrosti, regis, amžiais dalgių muzika aidinčią karališkinę.

Vos nenubraukia lazdyno šaka, kai bėris spartesniu žingsniu smenga į mišką, pametęs ir takelį, ir gindamasis nuo musių. Aš tampau pavadžius, noriu sulaikyti, bet tankumynėje beržo šakos šluote nušluoja mane nuo arklio nugaros, ir nepajuntu, kaip pro nosį prašliaužia arklio uodega, kai atsiduriu ant bėrio užpakalinių kojų.

Arklys nušlama tankumyne, o aš, kavaleristas, kaip sakė Šedys, guliu ant drėgnos paunksnės žemės, šaukdamas: „Trfuu, trfuu!..“

Susitikimas su stirna

Mano bėris nušlamėjo per tankų mišką ir nutilo. Aš seku pėdomis, bet, kur žolė ir sausi krūmai, pėdsakai pranyksta. Aš tik dabar atsimenu, kur man liepė dėdė joti, bet ta Lakštana, tas noras pasirodyti pjovėjų akyse pasuko prie miško, ir aš nutolau nuo lauko, kuris paliko man po dešinei.

Pradedu klaidžioti po krūmus, kartais randu arklio kanopų įspaudas, kartais ne. Man regis, aš suku ratu. Ūmai kažin kas iš panosės – šlamy, šlamy. Persigandau. Gal tai Miškinis. Ne, tai stirna, kurios nugarą pamatau pralinguojant, kai stirna bėgo netolimoje aikštelėje.

Prisiglaudžiu prie beržo liemens ir girdžiu, kaip baisyai plaka širdis. Man regis, tai girdi ir beržas, ir paparčiai, ir ta mažutė pilka paukštytė, tupinti ant kadugio šakelės ir stebinti mane. Ji man tokia miela, ir aš ją norėčiau priglausti prie savęs, kad šitam dideliame miške nebūčiau taip vienas.

Pro beržų ir drebulių šakas aštriais iešmais smelkiasi saulės spinduliai, kuriuos kartais pajudina

praskrendantis paukštis ar juose besiplaką mašalų debesiukai.

Norėčiau šaukti bėrį, bet bijau, todėl tylomis, labai tylomis, sėlinu į tą pusę, kur turėtų būti bėrio pėdos. Aš jas randu aikštėje, tarp avietienoju, apsup-toj lazdynų ir drebulių.

Vėl suburbia paukštis po kojų, kone išmesdamas mane į orą. Tai teterva pakyla iš po kadugio, užkliudydama medžių šakas ir nutarškėdama tolyn. Tai man žinoma, nes ne kartą miške teterva ar teter-vinas tau iš panosės pakils, kad tau net per kaulus nusiaubs perkūnėliu aidintys paukščio sparnai.

Bet man pasidaro drąsiau, nes žinau, kad tai teterva, ir aš jos nebijau. Gal yra vaikų, kurie to nežino, ir man gaila tų vaikų, nes juos labai jau per-gąsdintų staigiu griausmu išsivertęs paukštis.

Aikštelėje sujuda paparčiai, pridengti keroto lazdyno. Labai atsargiai prisėlinęs, pamatau du mažus stirniukus! Vienas suspėja nubėgti, bet antrą sugaunu. Jis gailiai cypdamas veržiasi iš rankų, nuo ramos šlapiomis kojėlėm spardosi kaip pablūdęs, bet aš pakeliu jį nuo žemės ir gražiai kalbinu nebijoti, bet jis, kvailelis, neriasi iš kailio, draskosi lyg skerdžiamas, kažin kaip plonai cypdamas.

Nežinau, kiek ilgai aš jį taip raminau, kol iš krūmų pasirodė stirna. Tai turbūt motina, nes jinai išdrišo prieti arti manęs ir priešakinėmis kojomis trepsėti, lyg gąsdindama mane. Kai aš nusigandęs stebėjau stirnos akis, lyg norėdamas įtikinti, kad su jos kvaišu vaiku nieko blogo neatsitiks, tuo metu stirniukas išsiveržė ir prišoko prie motinos.

Gal mano aplamdytas, gal jis iš viso buvo dar mažutis apkiautėlis – jis sunkiai pastovėjo ant kojų, glaustydamasis apie motinos kojas ir bailiai žiūrėdamas į mane. Aš jį vėl norėjau pagauti, bet dabar stirna užstojo vaiką ir atstatė savo beragę kaktą.

Kai aš išdrišau priartėti, ji žaibo greitumu savo kakta trenkė man į krūtinę... Kai atsipeikėjau ir susivokiau, kur esu, man dar spengė ausyse, o stirnos ir stirniuko jau nebebuvo. Svyruodamas ašen atsi stojau, bet krūtinėje, ten, kur išsitempia, kai privalgai košės ar zacirkos, gulėjo lyg akmuo ir skaudėjo. Praskleidęs marškinius, aš pamačiau raudonuojančią dėmę, beveik stirnos galvos dydžio.

Mano tėvas, senas medžiotojas, ne kartą pasakojo apie stirnas motinas, kurios, vaikus gindamos, puola medžiotoją ar šunį.

Man piktai graudu pasidarė, nes netekau stirniuko, ir sukritau ant žemės kaip sūrmaišelis. Bet

aš atsiminiau tėvo pasakojimą apie stirną, kuri, gindama vaikus, pati atsistojo prieš vilką, o vaikai glaudėsi prie jos užpakalinių kojų. Vilkas visaip taikstėsi sugriebti stirną iš užpakalio, bet jinai sukiojosi ratu, atsukusi galvą trenkti vilkui.

Vilkas prisitaikęs sugriebė motiną stirną, bet du vaikai, jau paūgėję, suspėjo pabėgti.

Ir aš niekad negaliu užmiršti tėvo paskutinių žodžių, baigus tą pasakojimą: „Tik motinos širdis, tik mylinti motinos širdis gali nugalėti baimę, taip ryžtingai sutikdama ir mirtiną pavojų, kad tik jos vaikas būtų išgelbėtas.“

Dabar būtų labai pravartu turėti motiną, nes ji man pasakytų, kur nuėjo bėris, kur aš esu, kas man daryti?

Ir aš imu pavydėti tam kvaišeliui stirniukui, kuris taip bijojo, nes jis ir miške turi motiną, o aš tik namuose. Namuose ir be motinos gali išsiversti, betgi daryk ką daręs be motinos miške... kai tave gali vilkas suėsti, nes Karališkių miškuose vilkų gana. Bepigu stirnai, jinai žino visus miško kelius ir takelius, ji čia kaip namie, o aš – prapuolęs prazuves.

Aš jau norėčiau verkti, bet ne kartą motina mums, vaikams, pasakojo, kad negalima miške verkti, nes

tada žuvęs: Miškinis paleidžia tokius pilkus dūmus, kad tu, žmoguiti, viską kitaip matai. Tau ten rodysis takelis, bet tai monas: jeigu eisi, tai kakta atsitrenksi į medį. Ten gal tau pasirodys pievutė, bet jei eisi, tai pateksi į raistą.

Gal tu išgirsi lakštingalos suokimą, bet tai bus Miškinio tau paleista apgaulė, nes tai kranks juodžiausia varna, ir, jei tu jos ilgiau pasiklausyti, tai tau ausys apkurs, ir tu nuo tos giesmės pradėsi nemiegodamas sapnuoti.

Išeinu į tokią aikštelę, kur ne kur vingiarykščių ir paparčių prižėlusią. Ant seno kelmo bijau sėsti, nes gal tai duobė, Miškinio padaryta vaikui ar žmogui įbrukti.

Taip aš ilgą valandą stovinėju aikštelėje. Tykus miškas, girdžiu tik mažų muselių zyzimą, kažin kur toli dzyruoja medžio šaka į šaką. Taip gailiai, taip širdingai kartais nusitęsia tas dzyravimas, kad man net graudu. Tai gal medis kalbasi su medžiu, kaip pasakojo mano motina, ilgus metus išgyvenusi prie didelio miško ir labai mylėjusi miško būtį, medžių kalbas, paukščių giesmes, kurios tik miške liejasi gražiais balsais.

Kad būtų ne taip graudu ir baisu, aš stengiuosi atsiminti, ką man motina pasakojo apie medžių kalbas.

Taigi buvo Liepčiūnų miške dvi senos liepos ir tūkstantmetis ąžuolas. Kiek metų turėjo savo šakose ir šaknyse sena liepa, vadinama Dvišake, kas gi galėtų pasakyti, kaip niekas nežinojo, kiek metų šakose vėjai ošia antros liepos, vadinamos Storule. Tai jos kartą ir kalbėjo.

- Tu miegotum, tu sustingtum, jei tavo šakų nepajudintų vėjas, vėjas laisvas kaip žodis, - kalbėjo Dvišakė. - Jis atlekia iš arimų ir kalba tau, kur yra grūdas, kur pro sėjėjo pirštus į žemę aukso srovelėmis teka naujas gyvenimas, kur pakels savo gležną galvą naujas diegas, ir jį pasveikins pirmasis keleivis - vėjas.

Atlekia vėjas iš pievų, kur šienpjoviai galanda dalgius ir kerta galvas purienos suvytusiam liemeniui ir tik pražydušiam dobilui, kur dalgių daina plaukia ir plaukia, banguodama pradalgių bangomis. Ir tai skelbia vėjas, užsukęs viešnagėn į dainuojančias pievas.

Atlekia vėjas nuo medžių viršūnių, ir jis kalba, kas plaukia medžių viršūnėmis, kokie šalies vargai ir dejonės pasiekia medžių šerdis, bet nepasiekia

žmogaus karštos plakančios širdies. Kalba vėjas apie paukščių giesmes ant šakų ir šakelių, kurių negirdės širdys, išguitos tolimon svečion šalin. Kalba vėjas apie girias, kurias iškirto svetima gobši ranka, nutildžiusi girių ošimą ir paukščių giesmes.

Dabar prabilo Storulė, šimtametė liepa, ant savo šakų tūkstančius paukščių sūpavusi, daug giedrų ir darganų savo amžiuje mačiusi ir prasiūbavusi.

- Aš lenkiu galvą lietui, aš myliu audrą lietingą, aš myliu gaivinančią rasą, - kalbėjo Storulė, liepa šakotoji. - Kai tavo veidą padengia laukų ir vieškelių dulkės, kai tu savo akimis dulkių debesyse paklysti, tada ateina lietus, jo sidabrinės čiurkšlės perlieja šakas ir šakytes, ir tu vėl regi šviesų ir skaisčių vidurdienį, tu gyveni skaisčios dienos gyvenimą. O kai ir lietus tavo širdies neatgaivina, tada ateina audros liūtytės, tave perlieja iki širdies, tu permirksti iki paskutinės šakelės. Ir tu tada vėl gyveni, kaip gyvenama po šita mėlyna dangaus platybe ir po Grigo Ratais.

Paskutinis prabilo ažuolas, kurio šakose šimtmečiai ošė, ant jo šakų kardus kabindavo Mindaugo vyrai, o po jo šakomis vaidilos giesmes giedojo, mėlynu kaspiniu kilo į dangų Krivių Krivaičio šventoji

ugnis, po jo šakomis poilsio ieškojo keleivis, skerdžius ir karys.

- Kai ateina žmogus, žemės ir mėlynių valdovas, tada aš jam savo amžių amžių šakomis ošiu giesmę ir kalbu praeitį, kalbu ateitį, kalbu, ko nieks nepasakys, nepakartos, - kalbėjo ąžuolas senelis. - Amžių godos ir paslaptys po mano šakomis, ir tai žino jis, žemės ir mėlynių valdovas - žmogus. Ir kai žvilgantis kirvis suduos į mano senatve sunkų liemenį, aš paskutinį kartą pakelsiu akis į mėlynę ir tikėsiu, jog žmogaus visagalė ranka iš mano liemens padarys duris, pro kurias žengs kartu kartos ir žinos, kas yra amžinybė ir akimirka.

Taip man pasakojo mama.

Aš dabar turiu laiko ir noro atsiminti motinos pasakas, nors aš ne ištiesai suprantu ąžuolo kalbą. Bet aš norėčiau tai kartoti ir kartoti, nes tai man duoda drąsos, ir aš nebijau stovėti šioje miško aikštelėje, kur kiekvieną akimirką gali pasirodyti Miškinis ir paleisti savo pilkas miglas.

Betgi aš negaliu taip stovėti ir tik pasakomis vertis, nes ką pasakys dėdė Augustas, kai aš apreikšiu, jog prapuolė arklys, jog stovėjau ir bijojau sušukti, nes girioje šūkaujantiems ir vilkas, ir Miškinis visokių eibių pridaro.

Bet kur pasukti, kurioj pusėn eiti? Aš atsimenu: reik pastatyti žvakę. Man tai pasakojo dėdė Augustas, ir aš jam dėkingas, kad dabar galiu tuo „žvakės pastatymu“ pasinaudoti. Reik atsistoti ant galvos ir kiek gali taip pastovėti, kol nuvirsti į kurią nors pusę, – į tą pusę ir dera patraukti. Aš taip ir padariau.

Nuvirtęs, apsišluostęs pakaušį, einu ton pusėn, kur rodo nuvirtimas. Nespėju paeiti kokio pusvarsnio ir išvystu arklių prie beržo, už sausos šakos galo užsikabinusį pavadžiu.

Bet aš dabar nežinau, kurion pusėn pasukti arklių, ar joti, ar vestis? Patylomis kalbu arkliui:

– Bėri, tu senas ir gudrus arkly, pasakyk, kurion pusėn reik keliauti į Karališkių pievas?

Bėris tik muistosi nuo bimbilų, trepsi kojomis, lyg norėdamas kur nors skubėti. Ir vėl man ateina tėvo patarimas: leisti arkliui pačiam susirasti kelią. Bet jeigu aš vesiu, tai jis eis ten, kur aš eisiu.

Prisivedęs prie kelmo, užsikariu ant arklio nugaros ir leidžiu pavadžius, pats prigulęs ant bėrio nugaros, kad šakos nenubrauktų.

Nežinau, kiek laiko arklys taip lindo per tankumynus, kol išgirdau dalgių plakimą.

Dalgiai! Ar tikrai tai mieli geri dalgių balsai! Aš noriu sulaikyti bėrį ir pasiklausyti dalgių plakimo. Matyt, jau bus pietų metas, kad jau plakami dalgiai, ir vyrai ruošiasi pjūčiai.

Bėris mane išneša iš miško Sūrmaišelio gale, ir aš dabar galiu joti per visą Karališkių pievą, kur jau sužvengė, regis, Baltaburnės balsas.

Pjovėjai sėdi pavėsiuose, vieni valgo, antri plaka dalgius, treti guli ant šonų ir snūduriuoja, rūkydami pypkes ar susuktines.

Jojant pro Šedžio plotą, vienas iš sūnų – tas, ką per atlaidus neša didelį baldakimą ir sunkiai ištaria žodį – ūmai pašoka užsimodamas kepure, ir aš nukrintu nuo išsigandusio arklio.

Šedys, tėvas, subara sūnų, girdi, būtum vaiką užmušęs, bet aš greit atsikeliu nuo pievos, nes ant minkštos žolės išsitiesiau, o man ir gerai, ir negerai, nes – gerai senesnio užtartam, bet negerai, kad vaiku vadina, kai aš jodinėju visai kaip didelis, kaip kavaleristas.

Arklį sugauna dėdė ir primena, kad Baltaburnė esanti seniai surasta, kur aš taip ilgai buvęs, nes jau visi po pietų.

Dėdė pasisodina ir prašo apsakyti, kaip aš paklydau miške, ar man neskauda kur nors, taip staigiai

nukritus nuo bėrio. Jis šypsosi, savo didelius ūsus užmesdamas už ausų, o aš srebiu kopūstus su duona stipriai užsikąsdamas, vos spėdamas surasti vietas liežuviui, kai reik dėdei atsakyti.

Ir pekliškai gera, kad viskas taip gerai pasibaigė. Geriau ir būti negali!

Bet kad man stirna trenkė į krūtinę, ten, kur dabar keliauja kopūstai ir kūliu verčiasi vos aplamdyti duonos kąsniai – aš apie tai dėdei nesakau. Juk jis taip juoktų, taip juoktų. Aš jį žinau.

Kažin kur miško gilumoje genys kala, ir aš manau, kad ir jis greit iškals kokią kirvarpą mėsiškai užkandai, o tuo metu seku dėdės didelę, apžėlusią ranką, kai jis man pjauna jau trečią gabaliuką kumpio, kurį aš pats nuboginau nuo aukšto.

O genys vis dar kala ir kala.

Žvaigždžių skaitymas

Antrą dieną po pietų netikėtai užklupo lietus. Vartėm vakarykščiai nupjautą šieną, netoliese mūsų šieną vartęs Mikutis Lankelis ėmė švilpauti. Tai dėdė ir subarė, girdi, lietuį prišvilpsi, Mikuti.

Taip ir buvo. Nuo vakarų iš už miško ūmai išsivertė toks papilkęs debesiukas kaip geras sermėgos skvernas. Lyg ir suko jis Steponių kaimo pusėn, bet ar jam galva apsisuko, ar tas Mikučio švilpiniavimas, – tas sermėgos skvernas užsiritu stačiai ant Karališkių. Ir kad pradės lyti, kad jau ims telžti čiurlėmis!

Manėm, kad tas netikėtas debesiukas, išsipliaupęs, kiek jam patinka, nukeliaus savo keliais, ir mes vėl insimės džiovinimo, pjovimo. Bet kur tau, paskui jį atsekė visai juodas debesis, ir šis jau visai atsidėjęs ėmė lyti. Ir valandą, ir dvi, kol atėjo naktis.

Mes visi, dėdė, Simonas, Jokūbas, Emiliutė ir Kristina, sulindome į būdą, Jokimo ir mano padarytą. Kas neturėjo būdos, lindo po krūmais, šieno prisimetę į vidų, gulė po ratais.

Kai aptilo lyti, aš nuėjau prie miško įlinkimo, kur Mikučio dvi seserys ir motina užsikūrė ugnį ir virėsi vakarienę, miltų kukulius ir ant keptuvės lašiniuose kepė duonos riekutes.

Mikutis, atsitūpęs klusniai, nuo ugnies užkaitusiu veidu, laukė riebios duonos. Aš artėjau seilę rydamas, nes visam plačiam plote, drėgnam ore po lietaus kvėpėjo ruginė duona lašinių kvaptyje.

Mikučio motina, žila jauna moteris, pasodino prie ugnies ir ant delno dėliojo mums kiek praašusias duonos riekutes.

Mikutis plepėjo, kaip ta miltienė, verdanti juodame puode. Aš iš pirmo susitikimo prisirišau prie Mikučio. Jisėjo tryliktus, už mane trimis metais vyresnis, bet buvo žemesnis ir plonas kaip vijurkas. Jo rieta nosis buvo strazdanota, aukšta kakta taip pat nužerta pilkšvai gelsvais šlakais, o jo plaukai žibėjo variu, sukdamiesi apie ausis, kurios buvo didelės ir atvėpę. Jo viena koja buvo kiek trumpesnė, bet kai jis visada riedėte riedėdavo, tai tu, žmogau, ir nepastebėsi. Jo keturios seserys viską aptriūdavo, tai jis sau turėjo gražaus laiko ir vis sakėsi, kad dar nebaigęs skaityti žvaigždžių.

Kai pavalgėm keptų duonos riekučių, mudu sugulėm po vežimu, kurio dugne buvo primesta neiš-

džiūvusio šieno, – stogas nuo saulės ir lietaus. Ant žemės buvo paklota vilnoniai užklotai, pagalvės, kur rangėsi ir jų mažutis šuniukas Pipsis. Toks margas ir viena akim aklas, bet jau kibus kaip pipiras. Tik labai gražiai prašomas Pipsis leido ir man kojas pakišti po vežimu ir, pasirėmus ant rankų, žiūrėti į padangę, kur buvo daug skaisčių žvaigždžių, kokios būna po lietaus.

– Aš jau visą šiaurę suskaičiau, – prabilo Mikutis, savo labai galias žalias akis įsmeigęs į pietų dangaus pusę. – Tu gali suskaityti, jei netiki, – jis man paduoda ilgą virvutę, sumazgytą daugybe mazgelių. – Kai aš suskaitau šimtą žvaigždžių, tai vieną mazgelį sumezgu. O kai šimtą mazgelių turiu, tai užmezgu vieną didelį mazgą, ir jis yra žvaigždžių šimtas šimtų. Ar tu tai gali suprasti?

Aš suskaitau du šimtu mažų mazgelių ir dvidešimt devynis didelius. Tai tiek jau suskaityta Mikučio žvaigždžių.

– Matai šitą lanką, – rodo Mikutis iš blindės sulenktą puslankį. – Tai aš jį velku per dangų ir skaitau žvaigždes. Be tokio lanko tai viskas labai susijaukdavo. Kad tu būtum geras, tai tu man padėtum skaityti.

Kai aš paklausiu, kodėl jis nori žvaigždes suskaičiuoti, Mikutis atsako:

- Praėjusią žiemą Šedys paklausė skerdžių Vaitieku, - tas ką turi šimtametį kalendorių ir gali Bibliją skaityti, - tai Vaitiekus nežinojo, kiek yra žvaigždžių. Ir jis prasižiojo, kad nieks negali suskaičiuoti žvaigždžių. Tai aš pasakiau, kad aš suskaitysiu. Bus darbo, bet gal netrukus aš Vaitiekui nublokšiu po kojų visus mazgus ir mazgelius, ir tegu jis žino, kad aš suskaičiau. Tai bus juoko. Ar ne?

Mikutis skaito žvaigždes ir iš reto pasakoja apie paparčio žiedą, kurio jis noris rytoj ieškoti visam plačiam miške. Jis taip įsileidžia pasakoti apie paparčio žiedą, kad ir skaityti žvaigždes užsimiršta. Ir staiga pašoka:

- Argi aš ne kvaišena paskutinis! Nagi, kai mes rasim paparčio žiedą, tai mes viską žinosim! Viską: ir marių gilumą, ir dangaus aukštumą, ir kiek žvaigždžių yra visam skaisčiam danguje. Mes žinosim, ką žmonės galvoja, kaip jie atrodo, kai guli lovoje po patalais, mes matysime per sieną, per miško medžius ir kalnus matysime žvėrį, paukštį, mašaliuką. Ar tai nebus gerai?

Taip, tai bus tikrai gerai. Abu atsigulam aukštelninki ir pro ratų kraštinę matome dangaus žvaigž-

des, toli aukštybėse spindinčias. Ir jų ten gal tūkstančių tūkstančiai, visokio mirgėjimo, visokio dydžio, kaip sako Vaitiekus.

Mikutis atsidūsta, pasikaso pakaušį ir vėl žiūri į dangaus platybes.

- Va, tu žinai, kai aš rasiu paparčio žiedą ir viską galėsiu, ir viskas bus man, tai aš pirksiu auksinius batus ir iš karvelio plunksnų pasidarysiu sermėgą. Tu gali dabar spėti, kur aš keliausiu, ką aš darysiu?

Aš visaip spėliuju, bet kurgi tu atspėsi Mikutį, kuris viską žino, taip nuostabių dalykų sugalvoja.

- Aš ir tau įtaisysiu auksinius batus ir žąsino plunksnas, - kalba Mikutis, akimis nusekdamas ant Sūrmaišelio nukritusią žvaigždę. - Su tais auksiniais batais mes skrisime ant tolimos žvaigždės, kuri ten ant dvišako beržo viršūnės plazda. Ant tos tolimos. Kodėl auksiniai batai? Nagi, brolyti tu mano, ant auksinės žvaigždės negali užsirioglinti kaip koks girtuoklis ar kūtvėla, tu turi būti su auksiniais batais, su lengvais švariais plunksnų rūbais apsisiautęs. Ir tave ten, ant žvaigždės, priims kaip protingą, apsukrų vyrą, ko gero, gali pakviesti tave ant karaliaus sosto. Ir tau bus ne gėda sėdėti ant sosto, gal net šalia karalienės ar karalaitės. Bet tu, vyre, dar neži-

nai, ką reik daryti, kai tavo pasodina greta karaliaus?

Ne, aš to nežinau, nes man dar neteko būti greta karaliaus.

- Tu nežinai, Vaitiekus pasakojo apie narsų kareivį Petrą, kuris buvo greta karaliaus, kurį paklausė, kuris atsakė ir kuris pasidarė karaliumi ir vedė karalaitę. O kodėl taip atsitiko?

Bet aš prašau papasakoti apie narsų kareivį Petrą, nes man neteko girdėti, nesgi aš esu ne šio kaimo ir tik porą kartų mačiau skerdžių Vaitiekų.

- Tai gerai, tu dabar gali išsitiesti, nes mūsų Pipsis išbėgo kažin kur palakstyti. Tai tu dabar klausyk. Atėjo kareivis Petras prie miesto vartų, o ten karaliaus sargyba stovi ir neleidžia. Tai kas daryti. Jis pasikaso pakaušį ir sako: „Aš noriu matyti karalių.“ Tai kareiviai ir klausia: „O ko gi tu nori nuo karaliaus?“ Petras, daug sviesto matęs ir keliavęs, atsakė: „Esu aš kareivis Petras, dvidešimt aštuone-rius metus nešiojau kardą ir iš kareiviškos kišenės duonos trupinius valgiau.“ Ir Petrą nuvedė pas karalių, o karalius buvo labai aršus. Jau kad pažiūrės į Petrą, jau kad nusmelks! O Petras, sviesto matęs, tai jis ir sakys: „Ciesoriau didis, aš turiu tau kai ką pasakyti. Kai ką, ko tu nežinai.“

Ir dabar Mikutis apsakė, ką narsus kareivis Petras pasakė:

- Buvo tai trys dalykai: „Ko negali sunaikinti ugnis, kas greičiausiai skrenda ir ko nesudildo laikas motinos širdyje?“ Paklausė Petras karalių, bet ir karalius buvo ne iš maišo iškratytas, tai jis išsisuko, tardamas: „Narsus kareivi Petrai, tu esi mano svečias, tu esi pavargęs, tai tu turi pailsėti, o vėliau, kai pailsėsi, mes pasikalbėsime.“

Ką darys Petras, jis nuėjo gulti. Jį labai minkštai paguldė, nes karalius miega net ant trijų pagalvių, tai tiek ir Petrai davė. Bet Petras buvo nekvailas kareivis, tai jis guli užsimerkęs, miegančiu dedasi, bet galvoja, kas bus rytą, nesgi ir karalius duos klausimus.

Tuo metu karalius susišaukė savo valstybės vyrus galvočius ir gudruolius, ir visi sprendė, kaip atsakyti į kareivio Petro klausimus. Barzdoti, galvoti, visokie svieta vaikšteivos susimetė apie karalių, bet nesurado atsako į Petro klausimus.

„Gudrus kareivis, o man bus labai nekas, jei aš jam neatsakysiu“, - kalbėjo karalius. Ką daryt? - Nagi karaliaus gudročiai sugalvojo, jie būtų ne gudročiai, jei nesugalvotų, - pasakojo Mikutis. - Nagi keli gudročiai nemačiomis palindo po kareivio

Petro lova ir jiems gerai išėjo, nes per miegus Petras prasitarė atsakymus. Ir kai rytojaus dieną susirinko prie karaliaus sosto, karalius Petruui atsakė. Spėk, ką atsakė?

Visaip spėliuju, bet kur tau atspėti. Ir Mikutis šypsosi savo šlakuotu veidu, jam, matyt, gera, kad aš neatsakau.

- Tai ot, vyre, su karalium reik mokėti, aš tai žinau, nes man mama papasakojo. Ir štai karalius atsako: „Laiko negalima sudeginti ugnyje, greičiausiai skrenda mintis, laikas negali sunaikinti motinos meilės.“ Tai ir buvo atsakymai į Petro klausimus. „Teisybė, karaliau, nors ir karalius esi, bet galvą turi, ne tik karūną“, - atsakė narsus kareivis Petras. Tada ir Petras turėjo atsakyti į tris karaliaus užklausimus. Tai ir paklausė karalius: „Kas yra vertingiausia mano valstybėje, kas niekad nenusileidžia mano valstybėje, kas geriausiai šveičia kardą?“

Susimąstė kareivis Petras, net jo kakta raukšlių pančiais susiraizgė. Tai ne juokai, su karalium reik mokėti.

- Petras atsakė, gerai atsakė, - pasakoja Mikutis. - Petras paėmė taurę vyno ir tarė: „Išgerkim už geriausią daiktą karaliaus valstybėje, tai, taip sakyti, išgerkim už darbo rankas.“ Ir tai buvo atsa-

kymas į pirmąjį klausimą. Ir karalius patvirtino, kad ir arklas, ir pasėtas grūdai, ir karūna ant karališkos galvos padaryta darbo rankų. Matai, Petras pataikė atsakyti! – džiūgauja Mikutis, pasidėjęs galvą ant abiejų rankų. – Bet pasakyk, koks turi būti antras atsakymas?

Aš visaip spėliuju, bet nepataikau.

– O Petras žinojo ir pasakė karaliui. „Tavo valstybėje, karaliau, niekad nenusileidžia vargas.“ Baisiai persigando visi karaliaus tarnai ir tarnaitės, bet karalius atsakė, kad tai tikra tiesa, nes jo šalyje saulė teka ir leidžiasi, bet vargas nuo saulėlydžio iki užtekėjimo gyvena jo šalyje. O į trečią klausimą Petrai buvo vieni niekai atsakyti, nes jis buvo narsus kareivis, tai jis ir atsakė: „Narsa geriausiai šveičia kardą.“

Man dar ilgai pasakoja Mikutis apie tai, kaip narsus kareivis Petras labai patiko karaliui, kaip už jo išleido dukterį ir kaip gražiai karalius baigė savo dienas, atidavęs kardus ir žagres kareivio Petro valdymui.

Mikutis mane pakviečia su juo keliauti į mišką ir surasti paparčio žiedą. Tai ne taip jau sunku, tik reik pavaikšioti po senais beržais ir lazdynais, kur auga paparčiai, ir ten tau už naginės gali užkristi

paparčio žiedas. O mes galim pavaikščioti, mes galim viską.

- Aš turiu karda, aš turiu šaudymo lanką, mes nuo visokių priešų apsiginsim! - narsiai kalba Mikutis.

Tuo metu už miško iškyla ugnies ir dūmų stulpas, o per Karališkių pievą ima bėgti vyrai ir moterys. Šedys šaukia: „Bėkim, vyrai, dvaro daržinė dega!“ - „Kas tik galit, vyrai, bėkim!“ - girdžiu dėdės balsą.

Aš ir Mikutis pasileidžiam už miško, kur verčiasi ugnies kamuoliai, užliedami visą nakties padangę dūmais ir kibirkštimis.

Paskui vyrus bėgdami, mes greit pralendam krūmus, skiriančius Karališkių pievas nuo Panemunio dvaro pievų, kur buvo trys daržinės šienai sukrauti. Pamatom vieną daržinę degančią, spragančią, nes jau suvežtas šiųmetis šienas, dvarui pirmiau nupjovus. Didelis pastatas jau skęsta liepsnose, o vyrai, moterys stovinėja apie gaisrą ir po beržais, kur matom vyrų kupetą apsupus kažin kokį nuogą vyrą.

Mudu su Mikučiu greit praneriam pro vyrų pažastis, kurie visaip klausinėja nuogą vyrą. Apžėlęs barzda, murzinas, per pusiaują apsupęs marškinius, jau kelintą kartą pasakoja mano dėdei ir Šedžiui, kurie klausinėja, kodėl jis padegęs daržinę.

„Vyrai, reik jam tiek duot, kad jis daugiau nebedegiotų“, – kalba vienas iš Mačikų, galbūt Adomas. „Jeigu jį taip paleisi, tai jis viso svieto triobas sudegins. Duot, ir gana“, – veržiasi prie nuogo vyro Mačikas, bet dėdė jį sulaiko, kalbėdamas: „Tai ką gi tu su durnium.“

Dabar mes išsižiūrim į nuogą vyrą, – juk tai Tuina Juozas, iš Sipelių, kuris eina po visą svieta, lotyniškas ir lenkiškas giesmes giedodamas. Mat jis ėjo mokslus kunigystei, bet galva neišnešė, tai ir išėjo...

Kas tik paklausia, Tuina Juozas kartoja: „Aš būta sušlapys, tai aš norėta išsidžiovinti marškinius... ugnies nebūta, tai aš užsikūriau dvaro daržinę... Tai buvo šilta, tai buvo gera... Atbėgta vyrai ir man kiršta veidan... Man dabar skaudėti...“

Stovi nusigandęs Tuina Juozas, iš jo nosies sunkiasi kraujas, o Adomas Mačikas, nežiūrėdamas į akis jokiam žmogui, vis ragina vyrus „duoti, kad jis daugiau nebedegintų...“

Mums gaila Tuinos, kuri seniai pažįstam, ir vaikai erzina, lydėdami iš paskos, mėtydami sniegu. Kai Tuina ateina į kaimą, vaikams būna didelė pramoga ir juoko. Tuiną lydėdavo per kaimą šaukdami „domivobiskus“, nes tai kartodavo pats Tuina.

„Dominus vobiscum“, – taria Tuina ir išplečia rankas.

Tai išgirdęs mažutis ir vikrus Šateikis prišoka ir suduoda Tuinai į veidą, spragsėdamas ir šaukdamas: „Jis iškoneveikia šventus lotyniškus žodžius. Tai galvijas!“

Dėdė Augustas sulaiko Šateikio ranką ir liepia atsitraukti, bet abu broliai Mačikai veržiasi pro vyrų vainiką, apsupusį Tuiną, ir vienas iš jų, Adomas, rankoj turi ilgą žvilgantį peilį, kuris pusiau paslėptas kailinių rankovėje.

– Atsitrauk! – taria dėdė, bet Mačikas jau kelia ranką, ir girdis jo ilgą, parudavusių dantų griežimas.

Tuo metu kaip vijurkas prieš Tuinos krūtinę atsistoja Mikutis ir surinka: „Dėde Adomai, durk mane“, – ir Mikutis iškelia abi rankas prieš pat Tuinos veidą.

– Vaikeli, nelisk! – Išgirstam Mikučio motinos balsą, kai vyrai ima urzgėti, ir vienas nori atitempti Mikutį, kai abu broliai Mačikai suima Tuiną Juozą už rankų ir nori išvesti iš vyrų būrio, galbūt į miško gilumą. Tuina nesipriešina, jis tik klaikiomis akimis, nušviestomis gaisro, į visą vyksmą keistai žiūri ir ieško atsakymo, ir kartoja vos girdimai: „Dominus vobiscum, dominus...:“

- Vyrai, ar mums ne gėda, mes durnesni už durnių, - taria dėdė ir atsistoja greta Mikučio. - Mums gėda prieš vaikus, kurie geriau išmano širdimi negu galva. Ne mušti, bet atiduoti į valdžios rankas, tegu jį gydo ar uždaro.

Mačikai urzgia, jiems pritaria Šateikis ir Šedžio sūnus, tas, ką mano arklį pabaidė, girdi, taip paleistas Tuina gali nueiti ir mūsų namus padegti, o mūsų nebus namie, ten tik vaikai ir senos moterys.

Tos kalbos metu Adomas Mačikas vėl šoka prie Tuinos, užsimojęs peiliu, bet Mikutis krinta po Mačiko kojų ir parverčia senį kailiniuose. Antras brolis, Tadaušas, sugriebia Mikutį už apykaklės ir tempia iš po brolio kojų. Mikučio motina, kaip ker-tama suspigusi ir nuraudusi, įsikimba į Tadaušo krūtinę ir atitraukia nuo sūnaus.

Tuo sumušimu pasinaudojęs, dėdė apsupa Tuiną Juozą sermėga ir, apkabinęs per pečius, nusiveda per mišką prie savo vežimų. Keli vyrai koliodamiesi paseka, bet dauguma pasilieka prie blėstančio gaisro, kur guli ant žemės apiplyšę Tuinos drabužiai, ant kartelės ištiestos kelnės, ant kuolo užkabinta suplyšusi lapinė kepurė. Matyt, visa tai Tuina norėjo išsidžiovinti prie gaisro kaitros.

Mikučio mama, Mikutis ir aš iš lėto tolstame nuo gaisravietės, mažam vėjeliui pučiant nešiojamos plėnys ir mažos kibirkštėlės, kurios kyla iki Grigo Ratu.

Kai mes atitolstam, Mikučio mama pasakoja:

- Šuns, žvėries neskriauskit rankos smūgiu, piktu žodžiu. Žmogus - didysis stebuklas po žvaigždėmis, jį reik mylėti, - kalba ji, kai mes einam Lakštanos krantu, kartu su mumis vandenyje keliauja pusė mėnulio ir žvaigždės.

- Reik pamokyti, padėti, o ne skriausti. Jeigu jis protu suklydo, tai mes raskim jam vietą, kur jis galėtų prisiglausti. Jei žmogus kelyje paklydo, reik kelią parodyti, jei jis ko negali, mes padėkim, kad jis galėtų. Ar ne taip, vaikai?

- Visai taip, mama, - atžeria Mikutis. - Aš norėjau ištraukti peilį ir pačiam Mačikui prapjauti pilvą, kuris matosi pro kailinių skvernus ir nuogas, ir purvinas.

- Ką tu, vaike, vieną gindamas nuo peilio, kitą peiliu pjausi! - Ir stebisi, ir bara motina.

- Tai kam jis norėjo Tuiną Juozą papjauti. Tuina man vieną kartą su botagu perkirto blauzdas, bet aš jam atleidžiu, nes jis gražiai gieda ir jis tikras kvailys, o Mačikas - baisus niurna ir jis ne visai toks kvailys.

Prie Mikučio ratų atsiskiriam ir patylomis pasižadam eiti į mišką paparčio žiedo ieškoti.

Aš grįžtu prie mūsų būdos, kur girdžiu dėdę, Simoną ir Jokimą kalbančius su Tuina, ir man kažin kaip lengva po krūtine, nes ir aš buvau ten, kur gelbėjom kvaišelį nuo mirties. Aš dar atsigrįžtu pažvelgti į gaisro pašvaistę, kuri jau aptemo, ir tik retkarčiais pakyla kokia menka kibirkštis, veltui geisdama pasiekti žvaigždes, kurios dabar vėl labai ryškios ir auksu žėri.

Po čigonų ratais

Vieną vakarą atbėga prie mūsų vežimų uždusęs Mikutis ir skubiai mane kviečia už krūmų – turįs labai didelę naujieną. Už lazdyno krūmo, kur mūs nieks nemato, Mikutis liepia pritūpti prie žemės ir prisiekti, kad aš niekam nepasakysiu, ką jis man atidengs. Maža to, jis, mane paklupdęs ant žemės, liepia abi rankas iškėlus kartoti paskui jį: „Aš pasižadau niekam niekam, nors mane ir diržu luptų, ir saldainių duotų, niekam nepasakyti, ką man pasakė Mikas... Nors man už kalnieriaus ir žvaigždės kristų, ir man būtų labai karšta, bet aš niekad nepasakysiu, ką man sakė Mikas“, aš dar priduriu, kai, kiek pagalvojęs, Mikutis iš kažin kur ištraukia tą žvaigždžių kritimą už apykaklės.

Kai jau aš prisiečiau ir dar kartą pažadėjau niekam niekad nesakysiąs, Mikutis kiek atsitolina nuo manęs ir, vieną ranką iškėlęs, garsiai taria: „Aš, kai aš užaugsiu, aš būsiu čigonas ir didelėj būdoj keliausiu per pasaulį! Štai kas aš būsiu. Ir tu tai neturi sakyti jokiam savo draugui. Ir aš tai sakau. Ar aš negaliu būti čigonas?“

Ir ima Mikutis pasakoti apie čigonus, kurie keliauja, kur tik jų akys veda, kur tik jų čigoniška širdis pasuka. Ir jie keliauja per kalnus, klonius ir miškus; visas pasaulis čigono namai, visos žvaigždėtos dangaus platybės jam priklauso. Ir vis jam nauji žmonės, nauji veidai, naujos vietos. Argi tai negražu, ar tai nemielas gyvenimas?

Taip, žinoma, tai labai puiku, tai gražu, bet gal ir mane priimtų Mikutis, kai jis bus čigonas. Beje, kaip galima pasidaryti čigonu? O tai labai nedaug: reik burnos neprausti, ne taip kaip mūsų žmonės, kurie kiekvieną mielą rytą prausia veidą ir visiems vaikams liepia praustis. Tai, žinoma, prasta mada. Bet, neprausdamas veido, čigonu dar nepasidarysi, reik įsigyti ilgą makarą, reik turėti didelį, balta drobe dengtą vežimą, porą arklių, šunį gale vežimo ir, dėl viso ko, galima prisirišti paršą, kuris su šuniu skuba gale vežimo.

- Dabar, vyre tu mano, aš tau pasakysiu dar vieną naujieną, - taria Mikutis. - Aš jau žinau, kad Panemunio dvaro pievoje yra čigonai, ir mes galim ten nueiti, kai tik visi sumigs.

- Negali būti! O gal? - nes iš ten sklido armonikos garsai, lyg kas šūkavo, - spėju ir aš.

Kai mūsu būdoje Jokūbas ir Valiulis kaip varždamiesi ima siurbti, lyg karštą sriubą srėbdami, o dėdės cypaujantis miegas sklinda iš po ratų, kur jis išdrikai miega ant šieno ir antklodžių, aš tyliai išsėlinu iš būdos ir pirmiausia pažvelgiu į pilną mėnulį, kuris ant Sūrmaišelio beržų toks skaistus ir viską matantis.

Mikutis jau laukia už lazdyno.

Mums telieka pereiti Barsukynės krūmus, ir mes pakraštyje Panemunio dvaro pievos, kuri jau nušienauta ir tokia drėgnai žalia mėnesienos žėrėjime. Mūsų kairėje, kur reti krūmai ir beržai užgula pievą, matom ugniakurus ir girdim mums nesuprantamus žodžius ir nakties tylą užliejantį balsą.

Krūmais mes pasiekiam ugniakurus ir iš lėto, labai nedrąsiai artėjam prie laužų, kur kepami lašiniai, bulviniai blynai, verdami ant trikojų moliniai puodai. Prie vieno ugniakuro ant ilgos karties maunama nuluptu kailiu ir išimtais viduriais avis. Ją ima kepti, iš lėto du čigonai sukdami ant karties pritvirtintą avį, kurią visą pasiekia laužo kaitri ugnis.

– Jai labai karšta, vyre tu mano, – taria Mikutis, bet aš prašau tylėti.

Pamažu, pirštus už lūpos čiulpdami, artėjam prie kepamos avies, kol visai priartėjam ir sutupiam prie

laužo. Dabar mes apsidairom aplink visą taborą: gal dvidešimt vežimų, netoliese vienas kito susimetusių apie ugniakurus. Ana ten, prie keroto lazdyno, ant spalvotų paklodžių sėdi dvi senos ir juodos čigonės ir kortomis buria. Ir mes matome ten sėdintį Šedžio Valentinę, kuris laukia gal savo eilės ir atidžiai seka kortas, kai jos dėliojamos... Šateikiui.

Taip, ten Šateikis, tas smulkutis vyras, tupi ant kulnų prieš čigonę ir dažnai mažą galvelę kraipo. Kai mes iš už krūmo išlendam, Šateikis ūmai pakyla ir šaukia:

- O ko jūs čia, varlėkai?

Bet mes Šateikio nelabai bijome, - tik į krūmus paneriam ir iš už lazdyno stebim, kai jam sena juoda čigonė kalba: „...karvelio burkavimu tave nori suvilioti viena juodakė moteris, ir ji tau ir karštos plytos pavydi, bet tavo širdis tik jai vienai...“

Dabar pamato mus Šateikis už krūmo ir pašoka nuvyti, bet mes iš kitos pusės krūmų atsirandame jam iš užpakalio.

Bet dabar mus pamato barzdotas čigonas, matyt, burtininkės vyras, ir jis mus veja, liepdamas eiti gulti, bet, kai mes nepaklausome, čigonas kerta botagu, ir galas pasiekia Mikučio pilvą.

Dabar mes neriam per krūmus... Bet širdis vėl traukia prie čigonų, kur kepa visą avių, kur tiek vežimų, ir juoda čigonė iš kortų viską pasako, ir tu, žmoguiti, gali be vargo viską žinoti.

- Tu, vyre, pažiūrėk, man regis, ant pilvo bus dešra išsivertusi, - pakelia Mikutis marškinius, ir aš pirštais apčiuopu aplink visą pilvą išsivertusią, kaip Mikutis sako, dešrą.

- Tai tu, Mikuti, dabar jau pašventintas čigonas...

Vos aš tai spėju pasakyti, kaip Mikutis užsiden-
gia marškinius ir man atsako, atsako labai vyriškai:

- Jeigu tu nori žinoti, tai aš galiu penkias tokias dešras!.. Galiu nueiti prie čigono ir jo paprašyti, kad jis man dar penkis kartus nutviekstų per pačią nugarą ir visą pilvą. Ar tu to nori? Tu tik sakyk! Ar tu to nori?

Ne, kas gali norėti kapoti pilvą, kam tos dešros, bet čigono botagas, brolyti tu baltasai, tai tau ne koks vilnonis daiktelis.

Ir vėl mes artėjame prie čigonės, kuri dabar buria kortas Šedžio Valentinui, tam, kuris gražiai groja armonika ir, kaip kalba senieji, labai nori vesti Serafino dukterį Kastulę, kuri mokosi tolimam mieste ir bus labai mokyta, nes jinai jau iš mažens mokėjo rašyti dešine ir kaire ranka ir buvo paskaičiusi pusę

skerdžiaus Vaitiekaus Biblijos, kai šisai gulėjo ligos patale.

Mudu šliaužiame ant pilvų, dengiami didelio čigono vežimo, kuris stovi netoliese laužo. Po vežimu prikrauta visokių kibirų, dėžių, maišų, po vežimu, matome, guli ir čigono paršas, kuris ima kriuksėti, kai tik mes priartėjam.

Aš imu kasyti paršo šoną, ir jis nutyla, arti mudviejų prisiglaudęs ir taip pat atsigulęs. Bet kai tik nustoji kasyti, tai jis ima kriuksėti, ir jis gali prišaukti čigoną, kurs už lango stovi su botagu ir seka akimis, kai jo pati dėlioja kortas Valentinui.

Mes, užsiglaudę už kopūstų statinės ir maišų, matom ir girdim, kaip čigonė, žila ir juoda kaip šerkšnota naktis, duoda Valentinui perkelti kortas, jau sutrintas ir sučiurusias.

„...Pavasariį lapai nukris, ant smėlio žuvelės plaukys, ponaiti, kai tu jos širdį palenksi prie savęs...“, – kalba čigonė, o Valentinus sėdi abi kojas rankomis apkabinęs ir liūdnoškai šypsosi. „...ir tavo sparnai toli siekia, bet sparnai – nelaimė žmogaus jauno“, – kalba čigonė. „Pakilsi, lėksi sakalu, tau ir kalnas bus ne kalnas, tau ir vanduo bus ne vanduo, bet laimės sparnai dar galingesni, vargo keliai dar platesni,

tai ir nepasiekti jų galo ir krašto su vargo žmogaus sparnais.“

Kažin ką pašnabžda Valentinas, ir čigonė liepia dar kartą pakelti kortas.

„Tu keliausi labai toli, tau žiūrės į akis svetimos akys, tau pakvips svetimos duonos rūgštis, tavo kojos mins svetimus takus, ir tu būsi ne vienas, niekad ne vienas, nes tave lydės sielvartas, tave lydės savų dūmų ilgesys, ir savų toli likusių žodžių aidas tau skambės... Ir sakau, ponaiti, kuriam krašte tu gyvensi, nebūsi tu, ponaiti, svetimas, nebūsi vienas, nes su tavim kaip šešėlis keliauja tavo vargas ir ilgesys. Ir tai, žmogau jaunas, sakau tau aš, sena čigonė, – svieta valkata, svieta amžinas keleivis...“

Netrukus prie ugniakuro buvo atnešta ant lentų kepta avis ir padėta būryje čigonų, apsėdusių ugniakurą.

Kai, Šedžio Valentinui nutolstant, trakštelėjo po kojų šakelė, aš pajutau, kad mes su Mikučiu po ratais likome vieni ir mūsų kasomas paršas.

– Ką mes darysime, Mikuti?

– Tylėk, dabar pats gerumas prasideda!

Tylim po ratais greta čigonų maišų ir jų paršo, matydami, kaip čigonai pjauna po gabalą garuojan-

čios avies ir, taukuotus pirštus aplaižydami, valgo mėsą, užsigerdami iš didelių molinių ąsočių.

- Tai gražu gyventi...

- Ir valgyti skanu, Mikuti, oi skanu!

Kai čigonai suvalgė avių, jų būrys kiek prasiplėtė ir atsinešė penkias muzikas, kaip Mikutis pavadino, tai buvo gitaros ir mandolinos. Kurį laiką tas penkias muzikas, kaip didelius samčius, trys vyrai ir dvi moterys visaip derino, skerbino, kol visos stygos ėmė skambėti... tokias liūdnas muzikas. O visas būrys vyrų ir moterų, jaunų ir senų, pritarė balsais. Tai buvo čigoniškos dainos, ilgesingos, liūdnos dainos, ar ne, Mikuti?

- Liūdna, vyre tu mano, bet gražu, - atsidūsta labai tyliai Mikutis, kai muzika ir dainos plaukia po visu žvaigždėtu dangum ir visam rasotam nakties miške.

Mums gera klausytis, tiktai kažin ko ilgu, po lininiais marškiniais ir šilta, ir graudu.

Tuo metu, kur buvęs nebuvęs, toks kudlotas šuva iš kažin kur išdygo ir lenda po mūsų vežimu. Jau norėjo loti, bet, kurį laiką painkštęs, paršą uostydamas, prilindo prie mūsų ir atsigulė.

O mes klausomės dainų, regim jau gęstančio ugniakuro nušviestus senus ir jaunus čigonų veidus, ir mums ima lipti akys, lipdomos miego malonaus...

Kai mes pabudome, senos čigonės tampomi už rankų, tai regim... gulim po čigono ratais, greta paršas ir šuva... ir jau rytuose aušrelė aušta.

Senas čigonas, be botago ir toks barzdotas, palydėjo mus per krūmus, savo pirštu parodydamas Karališkių pievose pakrūmėmis sustojusius vežimus, kur mes turim nusiiekti prie savųjų.

Tai gal buvo čigono lėmimas – Mikutis užaugęs nukeliavo prie vandenių ir užlipo ant laivo, kuris keliauja per visokius vandenis, pasiekdamas visokių krantus ir veidus.

Aš einu po tremtinio našta ir matau žilo barzdoto čigono ranką, ištiestą ryto aušroje į kelionės ženklą – vežimą.

Šeštadienio vakarą

Atėjo šeštadienio vakaras. Geroka pusė šieno jau kūgiuose, o likusi pieva vienomis pradalgėmis it žalčiais raitosi nuo vieno miško pakraščio ligi kito.

Mūsų dėdės trys dideli kūgiai, apdėti eglių šakomis, apie kartį pačiam viršuje baigiasi smailiu kuodu, surištu karklo vytelėmis. Patį viršų mudu su Emiliute sumynėm, gražiai eglišakėmis apkedenę, leidomės krykštaudami žemyn, kulnais atsimušdami į nušienautą pievą.

Tai buvo mielas ir gražus darbas, nes nuo kūgių toli matytis, net už miško iškyla Steponių kaminai, pavakario tylumoje dūmų pynelėmis, kaspinais kildami į aukštį, kur buvo mėlynėje keli padriki debesiukai.

Aš norėčiau būti čionai ir žiemą, kai šieną veš rogėmis, laiko turėdami ir pasirinkę gražią dieną, bet žiemą manęs turbūt čionai nebus. Simonas ar Jokimas kraus šieną ant rogių. Emiliutei ar Kristinai minant.

Tik nuslydus nuo trečiojo kūgio, Sūrmaišelio kampe pasigirdo armonika. Tai groja Valentinas

Šedžiukas, tas juodaplaukis, kuris Sūrmaišelio kampe išvalė didelę erčią ir parengė šokiams, dainoms. Ten, kaip ir kiekvienos šienapjūtės metu, bus šešvakaris, kaip sako dėdė, ir ten susirinksim visi.

Tai bus linksma, tai bus dainų ir muzikos ligi aušros, kai jau po vieną senimas išnyks pakrūmėmis į savo guolius, o jaunimas dar ilgai būriuosis, nenorėdamas skirstytis, lyg toji naktis būtų tik pradėta.

Emiliutė su Kristina nueina prie Lakštanos ir ilgai mazgojasi kaklus, daugiausia įdegusius nuo karštos vasaros saulės. Emiliutė mane paprašė surasti liubystro uogų, kuriomis jinai nusiplovė veidą ir ilgai lininiu rankšluosčiu trynė, kol ji išraudo lyg vyšnia. Taip padarė ir Kristina, ir jos atrodo taip į viena antrą panašios, kad ir aš prieblandoje neatskiriū. Jos apsivelka mėlynomis suknelėmis, gelsvais kamašėliais, ant pečių užsimeta baltas skareles.

Jos abi mažai valgo, nes nori būti per pusiaują plonesnės ir lengviau šokti.

Prie šokių aikštės, kur jaunimas sukasi ratu, du Šedžiukai sukūrė ugnį, kuri plasnoja ir virpa, kai pro ją sukasi poros. Vyrai nori arčiausiai prišokdinti merginas, kurios klykte klykia, kai artėja prie ugniakuro, ir pasikelia sijonus, bijodamos kvoldais užgriebti ugnies.

Mikutis, aš, Jarūno Lionginas ir Adulio Elenutė stovinėjam apie ugnį ir gaudom kibirkštis, kurias pakelia šokėjai. Taip gražu muzikos ir šokėjų viesuose regėti ir kibirkščių verpetus.

Bet nutyla armonika, jos paskutinis garsas nukelia toli už medžių, nakties tyloje nurimusių, kai Trakinio Kostas, Antanas ir Algirdas Šedžiukai, Petras Plumpa ir Mykolas Mainelis iš miško išlenda galvas apynių sruogomis apsikaišę, didelius ir ilgus tošinius ragus pūsdami. Tai vadinama skerdžių muzika. Pats didžiausias Petro Plumpos ragas, kurį jis pasideda ant Mainelio peties, nes rankose sunku nulaikyti, ir pučia iš viso vieko.

Baubte baubia tas didysis Plumpos ragas, kai kiti jam pritaria, ir rago tirliavimas aidi visam miške ir visur Karališkiuose.

Nakties tyloje, prie ugniakuro, toji muzika visiems patinka, ir prašo Plumpą dar papūsti, kai jis atbula ranka nuvelka prakaitą nuo kaktos, pirštų galais nušluostydamas dūdos smailagalį.

Ragų muzikai aptilus, jaunimas uždainuoja, kai senimas susėda po medžiais, papsi pypkėmis ir kalbasi apie senus gerus laikus, apie šienapjūtes, apie kukavines pypkes.

Ten, po plačiu beržu, atsisėda dėdė su Jokimu. Ir mes, vaikai, susimetam apie juos, nes Simonas ir Jokimas ima ginčytis, ims žerti pasakas.

- Palauk, Simonai, as tuoj baigsiu, - prašo Jokūbas Jokimas, pasakodamas istoriją apie Kepkezo kalnus, kur jis ciesoriui tarnavo, kur jis su gruziniais, čerkesais vyną gėrė vienu mauku iš didelio rago. - Taigi, pasakysiu, nueinu kartą asen netoli Tifliso miesto, tai ten gruzinai soka. Tai, brolyti tu mano, kad padarytas būgnas tai kaip darzinės padas. Vyrai, barzdoti grazūs vyrai, su kultuvais musa būgną, tai, brolyti, net kalnai dreba. As stovėjau per gerus penkis dalgiakocius nuosaliau, tai kad trenkė man į ausį būgno garsas, tai as kaip pelų maisas nukritau... ir guliu. Tai man atnesė vyno ragą... Ragę, žmogeli tu baltasai, kad as vos abiem savo rankom pakeliu, ir, brolyti tu mano, reik vienu mauku, be atsikvėpimo isgerti. Ir as isgėriau, bet nuo daugybės skystimo mano pilvo dirzas trūko, tai kad skrido dirzas tolyn zvimbdamas, - tik ant Ararato kalno uzsikabino. Ten pat, kur Nojaus laivas per visuotinį tvaną buvo sustojęs.

- Ar jau tu, Jokūbai, nebegali daugiau meluoti? - klausia dėdė ir išpučia didelį dūmą, kuris kyla į beržo tamsiai žalias šakas.

- ...Tuo kartu, kai mūsų laivas pasiekė Kinijos žemę, – kalba savo Simonas Valiulis, Jokimo sukliudytas.

- Palauk, tu Simonai, as dar nebaigiau apie Kepkezo kalnus, – šoka iš vietos Jokūbas Jokimas ir stačias skubinasi pasakoti. Ak, jam, kareiviui, gaila diržo, kuris nuo gėrimo trūko ir nulėkė ant pat Ararato viršūnės.

- Tai as sakau gruzinams: „Mieli gruzinai, as turiu lipti ant Ararato kalno, nes mane baus ciesorius, jei as pareisiu į pulką be diržo.“ Tai ką tu pasakysi, vienas gruzinas sėdo ant arklio – o gruzinai tai jau raiteliai, tai raiteliai – per kalną viršūnės, per slėnius nulėkė ant Ararato ir mano diržą atnesė.

- Tai koks aukštumo tas tavo Raratas, kad jis su arkliu ten užlėkė? – klausia dėdė.

- Tu, Augustai, klausyk, tas kalnas aukštumo bus gal desimt varstų, bet ką tai reiskia gruzinui, kuris kalnuose gimė ir ten nuo saulės tekėjimo iki nusileidimo ozkas gano, tai...

- ...Tuo kartu, kai mūsų laivas priplaukė Kinijos žemę, tai mes iškėlėm baltą paklodę, ženklina...

- Palauk, tu, Simonai, ar tau dega, as baigsiu pasakoti, kas buvo, kai man gruzinas atnesė diržą. Kad jūs zinotumėt, dirzas sustingęs kaip uolaktis,

mat ant Ararato virsūnės bairus saltis. Bet gruzinai labai geri žmonės, tai tas raitelis, kurs man atnesė diržą, sako, palauk, Jokūbai, tuoj bus naujas diržas. Ir jis tuoj papjovė ozką ir tuoju isdirbo odą, ir tuoju man padarė diržą.

- Tu, Jokūbai, pasakyk dar, kad ta papjauta ožka padėkojo už diržo išpjovimą ir linksma nuliuksėjo į kalnus.

- ...Tuo kartu, kai mūsų laivas pasiekė Kinijos...

- Palauk, tu, Simonai, - vėl nutraukia Simono Valiulio pasakojimą Jokūbas. - Ko tu taip skubi į tą Kiniją, lyg tau cia būtų blogai. As baigsiu. As padėkoju uz diržą ir, dar vieną ragą vienu mauku isgėręs, susijuosiau nauju dirzu ir einu į savo pulką, per kalnus kalnelius pasisokėdamas. Kai tik as sustojau kiek pailsėti, girdžiu kazin kas bliaina. Klausausi... nugi - mano dirzas bliaina ozkos balsu. Matai, buvo dar gyvas, tai jis ir bliaina kaip koks nelabasis. Bet tegu bliaina, jei jam taip patinka. Parėjęs į pulką, as nueinu pas mūsų pulko vadą ir sakau, kad as jau sugrįžau. Pulko vadas man padavė ranką ir sako: „Gerai, vadinasi, kad sugrįžai“, o tuo kartu ėmė ir subliovė mano dirzas. Dabar kad užpuls mane pulko vadas: „Kaip tu, girdi, gali prieš mane oziu bliauti...“ Spyre man į užpakalį, ir as... pabudau.

- Baigei geriausiai, Jokūbai. Betgi tu buvau Kaukaze, tarnavai gvardijoje, gėrei vyną su gruziniais ir čerkesais? - klausia Šateikis, pypkutę tuskendamas į savo mažutį delną.

- Kas is to, bet man geriausia Ginocių kaime, Karaliskiuose, - atsako Jokūbas Jokimas.

- Aš baigsiu, - dabar vėl įsiterpia Simonas Valiulis, ir jam niekas netrukdo pasakoti, kaip jų laivas sustojo Kinijos žemėje, kaip jie ten iškėlė baltą vėliavą, kaip taikos ir svetingumo ženklą, ir jiems buvo atverti karaliaus rūmai, seno vyno rūsys, atvertos pilys, kur jiems grojo su tokiomis mažomis smuikelėmis, šoko jaunos lieknos kinės, savo veidelius užsidengusios nuo žmogaus akių, bet eiklios ir grakščios kaip jaunos stirnos.

- Bet ten žmonija ne tokia, kaip čia, - kalba Simonas. - Ten yra daug žmonių su dviem galvom. Nelaimingi žmonės, nes viena galva veda į priešakį, kita į užpakalį, ir taip Kinijos žmogus nežino, kur eiti. Taip jis ir stovi vietoje, kol apželia samanomis, kol jo mažos kojos sulenda į žemę.

- Dar pridurk, Simonai, kad Kinijos žmogaus viršugalvyje paukščiai lizdus suka ir ant tų lizdų, kad neprilytų ir neprisnigtų, kinas laiko iškėlęs liet-

sargi, – prabyla ir Šedys, kuris po beržu guli išsitiesęs ir snūduriuoja.

– To tai neteko pamatyti, – ramiai atsako Simonas. – Kinija – platybė nesvietiška, gal kur nors yra ir tokių. Teko matyti vyrus, kurių ūsai tokie ilgi, kad su ūsais kinas apsijuosia kelnių juosmenį ir dar geras galas tabaluoja prie juosmens. Mačiau moterų, kurių akys tokios mažos kaip aguonos grūdas, o kojytės tokios plonos, kad ant jų bijo vaikščioti – kojas nešasi kišenėje.

– Teisybė, as būsiu pamiršęs apie Gruzijos vynuoges, kurios auga ant tvorų ir didumo kaip geras arbūzas, tai is tų...

– Palauk, Jokūbai, aš tavęs netrukdžiau, tai leisk ir man pasakoti, – prašo Simonas. – Kai aš baigsiu, tai tu galėsi tų vynuogių ir mums čionai atnešti, nesgi tu gali sėsti ant to gruzino žirgo, kuris atnešė tau diržą nuo Ararato. Taigi, kaip sakiau, man labai nusibodo gyventi toj Kinijos žemėje, nes mane tik maitino, girdė, valgydino, o pajudėti nedavė, girdi, taip turi būti Kinijos žemėje: joks svečias jokio darbo nedirba. Bet aš ištrūkau per savo gudrumą, nes jie manęs nenorėjo išleisti. Buvau uždarytas į paukščio narvelį ir apklotas labai minkštais patalais. Ir vieną rytą, kai tarnai tempė patalus ant tvoros pravėdinti,

aš įlindau į patalus, ir mane kartu išnešė. Išlindęs iš patalų, pamačiau prie tvoros liūdintį asilą, tai aš jam ir sakau: „Kas tau, brolau?“ Bet jis, matyt, nesuprato mano kalbos, tačiau suprato, kad aš esu svetimšalis, tai jis tuoj atsiklaupė prieš mane, o tuo kartu – šast jam ant kupros ir įsikimbu į ausis. Kai vieną ausį patempiu, tai jis į tą pusę, kai aš tempiu kitą ausį, tai jis suka į tą pusę.

Taip, už ausų vairuodamas, atkeliavau iš Kinijos žemės. Bet tai tik pradžia mano laimės.

- Nuo druskos kalno, regiu, lipa avinas, ir jo ragai aukso. Valandėlę tu, Jokūbai Jokimai, patylėk, o jūs visi klausytojai, turėkit kantrybės visą gorčių, nesgi bus labai ilga pasaka.

- Tu ir vėl kalbėsi apie auksinę gegutę ir jos mėlyną gurklį, prikimstą auksinių pinigų ir kukavusią visą baltą žiemą.

- Tai ir neatspėjai, Jokūbai, o aš pasakysiu apie deglą paršiuką, kaip jisai pasidarė keliautoju ir net karaliumi patapo, – pasakojo Simonas Valiulis. – Buvo gyveno kiaulė, kuri atsivedė trylika paršiukų. Visi buvo balti, o vienas deglas. Žiūri kiaulė šiaip, žiūri kiaulė taip, bet iš kur atsirado vienas paršiukas juoda galva ir juodu pasturgaliu – nežino jinai vargšė. Ir mano sau motina kiaulė: „Bus sunku ant

balto svieto mano deglam paršiukui, nes visos ir visi myli baltas gražias kiaules. Vargšas mano vaikas, jis turi būti paršas ir dar deglas.“

– Gaila paršiuko, – tarė Mikutis, ant rankų rymodamas ir nusiminęs.

Bet Simonas Valiulis, lyg negirdėjęs, pasakojo:

– O baltieji kiaulės vaikai irgi skriaudė deglajį; jie visi priklupdavo prie spenių, jie visi žindo kiaulę, ir taip deglajam netekdavo.

Tai suskurdo vargšelis, uodegytė nesiraitė į rutuliuką, plaukai pašiorpo. Net ir sugulus visi baltieji apguldavo motiną kiaulę, o jis kur nors vos vieną kojytę kur prigludindavo ar ausį priglausdavo prie motinos.

Ir taip vieną gražią dieną degliukas paliko motiną ir savo baltuosius brolius, seseris ir išėjo į margąjį pasaulį.

* * *

Eina degliukas keliais ir laukais, eina per kalnus ir sodžius, bet galo pasaulio neprieina. O galą pasaulio jis norėjo rasti, nes geidė sužinoti: ar visur taip skriaudžiama degli paršai?

Vieną dieną jį pralenkė puikus gražus vežimas, dvylikos juodbėrių traukiamas. Pasitraukė paršiukas iš kelio, kiek jis mokėjo, nusilenkė karietoj sėdintiems ir mandagiai sukriuksėjo. Tai buvo pasveikinimas žvilgančiai šauniai karietai. Bet karios ponai nematė ir matyti nenorėjo degliuko, purvino ir pavargusio. Tai taip ir nužvilgėjo šaunioji karieta.

- Kas ten važiavo toje karietoje? - neiškentęs paklausiau.

- Palaukit, reikia turėti kantrybės, kaip jos turėjo paršiukas degliukas. Tai ir eina degliukas tuo keliu, kur nuriedėjo karieta, sekdamas tų ratų vėžes.

Taip sekdamas vėžėmis, mūsų deglis pasiekė miestą, kuris buvo aptvertas mūrine tvora, o prie vartų stovėjo didelis ir labai jau rūstus kareivis, saugodamas įėjimą pas patį karalių.

O degliukas ima ir mano sau: „Visokių skurdžių mačiau, visokių dulkių gulė ant mano pečių, bet karaliaus tai taip ir neteko matyti.“ Ir sumano degliukas paršiukas pamatyti karalių.

Ir taip vieną kartą paršiukas prisiartino prie vartų. Kai didelis ir smarkus kareivis truputį snūduriavo, paršiukas susirado vartuose plyšelį ir pro jį įsismelkė į karaliaus kiemą. O kai jau tu esi karaliaus kieme, tai jau tu gali gyventi!

Tai ir paršui pasisekė nusiirti ligi karaliaus sosto, kuris tuo metu taip pat snūduriavo, kaip ir jo kareivis prie vartų. O karaliaus soste tada viešpatavo Apuokas, kuris dienomis mažai matė, bet užtat labai gerai matydavo naktį.

Paršiukas gražiai sau prislinko prie karaliaus kojų ir palindo po sostu. O karaliaus kojos buvo basos, nesgi kam karaliui batai, jei jis vaikšto ant šilko ir ant švelnių gražių kilimų.

Radęs nuogas karaliaus kojas, paršiukas ėmė kasyti. Tai labai patiko karaliui, ir jis pakėlė savo apuokišką akis, bet dieną jis negalėjo matyti, kas jam taip saldžiai kaso kojas. O naktį paršiukas pasislėpdavo už didelio karališko pečiaus, kur paršiuko niekas nerasdavo.

Vieną naktį karalius sušaukė savo ministerius ir patarėjus ir jiems tarė: „Aš jums turiu apreikšti, kad mano rūmuose yra labai didelis geradaris, kurio aš negaliu matyti ir surasti. Mes jį turim surasti, mes jį turim prisišaukti.“

Kraipė žilas galvas patarėjai, kramtė dideles barzdas ministeriai, bet kaip sugauti, kaip surasti tą nematomą geradarį – nesugalvojo.

Tada pats karalius liepė pūsti dūdas ir trimitus į visas keturias pasaulio šalis, paleisti šauklus po

visą kraštą, nes reik surasti karaliaus geradarių, kuris valdovui miegant kaso jo didenybės papades.

Ir išėjo, išbildėjo karaliaus šaukliai, ant eiklių žirgų trimitus pūsdami aidėjo po visą šalį:

„Kas teikėtės kasyti jo didenybės papades, prašom atsiliepti! Kviečiam ateiti. Kviečiam pas jo didenybę!“

Tai buvo gera naujiena visai karaliaus šaliai, nes visi gyventojai labai norėjo kasyti jo didenybės karaliaus Apuoko papades ir už tai, žinoma, gausių malonių tikėtis.

Tad ir ėmė rinktis į karaliaus dvarą visi, kurie manėsi, jog jie kasė ar gali kasyti jo didenybės papades. Kai jau prisirinko pilnas dvaras visokio svieto, visokių karalių kasyti geidžiančių, išėjo maršalai, ministariai ir patarėjai, savo žilas barzdas ir dar žilesnes galvas išėiliavo prieš jo didenybę karalių Apuoką.

Ir buvo pradėta klausinėti.

Šitai išėina karaliaus sargybos viršininkas ir sako:

„Kas kasėte jo didenybės papades ir kas norėtumėt kasyti, prašau priartėt prie sosto ir prabilti.“

Dabar išėina ristų žirgų šėrikas ir taria:

„Aš kiekvieną dieną kasau karaliaus žirgus, o žirgai, mano glamonėti ir kasyti, veža jo didenybę

kaip paukščiai, ir jiems vienas malonumas lėkti su jo didenybe, kai aš juos gerai pakasiau ir pašėriau.“

Šitai išeina senas žilas kirpėjas ir jis pasako:

„Aš niekad neturėjau laimės kasyti jo didenybės pečius ar palytėti jo ranką, bet aš jau daug metų kerpu vargšus ir turtingus, plaukuotus ir nuplikėlius, taigi aš galėčiau kasyti jo didenybę dieną ir naktį.“

O dabar pasirodė aukštas ir petingas vyras ir jis pasisakė:

„Man tenka būti kiaulių skerdiku, bet aš labai myliu tuos mielus ir tylus gyvulius, taigi prieš pjaušiant aš visada pakasau jas, ir joms būna lengva mirtis.“

Nežinoma, kuo ta kalba būtų baigūsis skerdikui, bet tuo metu buvo pats vidurdienis, kai karalius prisnūdavo, o ir dabar jis buvo prisnūdęs, todėl ir neišgirdo, ką kalbėjo augalotas skerdikas.

Dabar išėjo aukštas gražus vaikinys, ilgais plaukais ir mėlynomis akimis, ir jis prabilo:

„Mano giesmė, kaip per smilgas šiulenantis vėjelis, mano žodžiai lengvi, kaip lakštingalos giesmė, mano dainų klausosi ir keleivis, ir elgeta, ir karys, nes aš visus glamonėju savo giesme, aš galiu kasyti pavargusią didenybės širdį ir miegan krintančias

akis“, – kalbėjo dainius, o jo didenybė visa dar tebesnaudė.

Tada išėjo ilgu rūbu apsivilkęs žilabarzdis ir jis nusilenkė, kaip jis buvo pratęs lenktis prieš altorius ir smilkstančius aukurus:

„Didis valdove, aš savo maldomis ir prašymais visada esu su jumis, ir jums todėl taip gera ir linksma gyventi, kad mano žodžiai, mano prašymai pasiekia aukštybę debesų, kur ir jūsų didenybės puikiosios mintys ir troškimai plavena skaidrioje padangėje.“

Karalius lyg ir pabudo, bet tai buvo pasisukimas į kitą pusę ir pasitaisymas tolimesniam miegui. Tačiau jo didenybė neliepė kalbėtojams sustoti, tai dabar pasirodė narsus maršalas, didenybės pulkų vadas, ir jis prašneko:

„Didenybe ir šviesybe, kas gali labiau kasyti valdovo širdį, kaip pergalės žygiai, kaip trimitų garsai, kurie aidi grįžtant iš pergalės mūšio. Nieko nebus maloniau kasančio valdovo papades ir širdį, kaip triukšmingi maršai karių, žengiančių į pergalės mūšį. Ir aš tai jau daug metų skelbiu, ir ne vieną pergalės mūšio gaudimą girdėjote, jūsų didenybe, todėl tebus leista pasakyti, kad tik tai tinka į geriausius kasytojus, ir kad tai...“

Tuo metu pabudo karalius ir labai švelniai nusišypsojo. Ir visi maršalai, ministeriai nusišypsojo, nes tarė, kad labai patiko maršalo kalba. Bet karalius labai tyliai tarė: „Gerbiamieji maršalai ir ministeriai, netrukdykit man poilsio, nes jau kaso mano papades, jau...“, ir karalius užmerkė akis iš pasitenkinimo, savo auksiniam soste užsnūsdamas, nes deglasis paršiukas, radęs tylią jo didenybės koją, ėmė ją kasyti, kaip jis buvo pratęs kiekvieną dieną.

O tuo metu maršalai, ministeriai ir patarėjai, priglaudę savo dideles barzdas, kad nečiužėtų, ant galų pirštelių išsėlino iš sosto menės.

– Bet kas buvo su paršiuku? – vėl paklausė Mikutis, seilę varvindamas ir nesulaukdamas pasakos galo.

– Palaukit, vaikai, visos pasakos turi šioki ar tokį galą, ir šitoji tatai turės, – kalbėjo Simas Valiulis, prisikimšdamas pypkę rupiai pjaustyto tabako.

– Vienos popietės metu paršiukas ėmė ir užsnūdo. Nebekasomas į papades karalius pabudo ir pasilenkė pažiūrėti, kas atsitiko, kad jo papadžių nebekaso. O po sostu buvo tamsoka, tai karalius Apuokas ir pamatė miegantį deglą paršiuką. Jis taip saldžiai miegojo, kad net iš jo murzinos burnos tekėjo seilė.

Dabar karalius pasiryžo atsiteisti deglam paršiukui, kuris jam taip mielai papades kasė, ir jis ėmė kasyti paršiuko degliuko pasmakrę. Nieks nebuvo degliuko taip lepinęs nuo mažų jo dienų, tai jis dar saldžiau užmigo ir... mato jisai, deglius, kad jį pats barzdotas karalius neša ant šilkinio pagalvėlio, o ministariai, maršalai, patarėjai tik glosto barzdas, tik džiaugiasi, jog jų karalius surado tokį deglą paršiuką, kurį jis labai myli. O ką myli karalius, tai myli ministariai, maršalai, markizai, grafai ir tarnai.

Karalius savo karališkėmis rankomis atneša paršiuką degliuką ant sosto ir pasodina – neregėtai nematytai paršo šlovei – ant pat sosto tardamas: „Aukštai Gerbiamas Parše, mano sostas, mano karalija, pilys, pulkai, ministariai, maršalai, markizai, grafai ir tarnai yra tavo globoje ir valdžioje, nes nuo šios dienos tu būsi šitos šalies karalius.“

Paršiukas degliukas visko tikėjosi iš baltojo pasaulio, bet atsisėsti ant karališko sosto tai jau nesitikėjo. Bet ką tu, parše, veiksi, jei tave pats karalius pasodina sostan ir liepia karaliauti.

Taigi degliukas atsisėda, pasiima į rankas skeptrą ir knygą ir ima karaliauti. Buvo jam pasiūlyta paimti ir kardą ir aukštai iškelti, bet degliukas atsisakė, nes kardas būna dažnai kruvinas, kovoje nuo

kardo žūstama, o paršiukas degliukas norėjo karaliauti garbingai ir taikiai.

Tai jam ir tars senasis karalius:

„Dabar tu turi išleisti manifestą į savo ponus, maršalus ir ministerius, ir į tarnus – į visą karaliją.“

Jei jau taip reik, ką darys paršiukas, jis pasisodina rašto vyrą į jam dėlioja raštui manifestą:

„Pirmas punktas: Visos baltos ir deglos kiaulės ir paršai mano karalijoje turi būti lygūs ir lygiai gerbiami.

Antras punktas: Kiekvienas paršas turi gerbti savo motiną, nors jinai ir kiaulė, nes ji yra jo viintelė motina, o jisai – jos tikrasis sūnus.

Trečias punktas: Karvei, lakštingalai, kiaulei ir avinui, visiems turi būti gana vietos mano karalijoje, visų balsai ir norai yra geri, ir jie visi yra lygūs kiekvienai galvai ir širdžiai, jeigu kas nori tatai išgirsti.“

Čia buvo pastebėta malonaus žilo patarėjo, kad trečiasis punktas ne per daug aiškus, ir į tai paršiukas karališkai atsakė, jog visų karalių mintys būna ir aiškios, ir neaiškios.

Ir tada buvo apreikštas ketvirtas punktas, kuris skambėjo šitaip:

„Teisybės, gerumo ir laisvės niekad nebus per daug, todėl aš skelbiu, kad po mano karalijos dangum šios visos dorybės gyvens plačiai ir šviesiai. Ant ko ir pasirašau:

Paršiukas Degliukas,
Valdovas ir karalius.“

Kadangi Degliukas rašyti nemokėjo, tai jis pastatė vieną didelį kryžių, kas ir ženklino, kad vietoj trijų mažų kryželių, kuriuos pastato neraštingi maži pavaldiniai, karaliui užteko vieno didelio.

Dabar buvo sušaukta karalijos diduomenė, aikštėse išrikiuoti gvardijos pulkai, šimtai muzikantų, ministerių, maršalų, markizų, grafų ir juokdarių.

Ant karaliaus pilies balkono buvo išneštas sostas, ant auksu ir deimantais papuoštos pagalvės padėtas naujo karaliaus raštas, kurį žili ir praplikę karaliaus istorikai pavadino Keturių Punktų stebuklu.

Iškeltos vėliavos šnarėjo po giedru aukštu dangum, nuo karališko balkono lijo aukso gėlių lietus, kai ant sosto su aukso karūna ant savo mažutės paršo galvos pasirodė paršiukas Degliukas ir iškėlė savo mažą kojytę kaip ženklą, idant visi nutiltų. Ir visi nutilo. Visi tarnai, ministariai ir maršalai gyrė

naujojo karaliaus deglą apdarą, ir visi kalbėjo, kad tokios gražios šermuonėlių mantijos dar nematė jokia karalija.

Tada prabilo paršiukas Degliukas, prabilo kaip mokėjo ir galėjo – paršiukas tris kartus sukriuksėjo. Ir tai buvo gana sostui ir ministeriams, ir markizams, ir tarnams, to užteko ir vienam karaliaus juokdariui, kuris suriko visa savo plačia gerkle: „Tegyvuoja karalius!“

Ir muzikantai ėmė groti maršus.

Bet nuo juokdario šauksmo pabudo paršiukas degliukas ir jis pamatė aplink save kanapių mišką... Dabar jis suprato gulįs mielo poilsio kanapėse ant jo paties sušildytos žemės, o visa tai būta tik sapno.

Ir tas sapnas išsisklaidė kaip dūmai vėjuje.

Bet paršiukas degliukas nenusiminė, nes dėl tokio sapno verta keliauti šimtai mylių, nors tu esi tik paršiukas degliukas.

– Gana, jūs melagiai, rytoj reikia pailsėti, nes dar laukia darbas, – taria dėdė ir pakyla prie savo vežimų.

– Taigi, kai as uzlipau ant druskos kalno Kepkeze, tai as toks sūrus pasidariau, kad ir dabar niekad druskos nevalgau, nes mano ir uzkulniai sūrus, – baigia pasakas Jokūbas, ir mes visi einam miegoti,

nes jau aušros balzgana užliejo pusę rytų dangaus, ir lakštingala prie Lakštanos pritildė savo giesmę.

Jaunimas dar nebaigė šokių Sūrmaišelio kampe, bet armonika pritilo, ir dideli, maži ragai guli ant žolės, tarsi pavargę nuo storo ir plono ūbavimo.

Mane palydi Mikutis ligi mūsų būdos, ir mudu sutariam rytoj po pietų eiti paparčio žiedo. Eiti ir eiti, kol mums žiedas užkris už apavo ar mes jį pamatysim.

Dar ilgai girdžiu jaunimo šūkavimus, juoką ir lakštingalos giesmę, kuri birte byra į Lakštanos juodus vandenis ir plaukia kažin kur labai toli, toli, kur retkarčiais matau žvaigždę nukrintant, ten arti Grigo Ratų.

Paparčio žiedo ieškojimas

Šventadienio popietėje ir šuva gulėjo po ratais, ploną liežuviuką iškišęs sparčiai alsuodamas. Mikučis kvietė Pipsį eiti su mumis į mišką paparčio žiedo ieškoti, bet jis tik pasiraivė ir vėl atsigulė po ratais.

Senimas ilsėjosi, kas po ratais, kas krūmų pavėsyje. Bernai ir merginos išėjo į Steponių kaimą pasižokti, pamušti ripką, padainuoti.

Mudu su Mikučiu išėjom niekieno nepastebėti, nepasakę, kur einam, nes Mikučio motina nenorėjo leisti į mišką, kur ji buvo mačiusi vilką, kai jinai su Plumpa grįžo iš Steponių, užvakar buvusi druskos parsinešti.

Netoli Mikučio vežimo auga didelis ir platus karklų krūmas, mes jo dengiami atitolome nuo jų vežimo, kai jo motina vis dar pasakojo apie Dūdiškių balą, kur jinai mačiusi degančius pinigus.

- ...pilka ugnis jau baigė gesti, kai aš skubėjau, bet nesuspėjau, - girdim Mikučio motinos žodžius. Paskui jinai nutyla, nes ji prisnūdo. Tuo metu mes nusmukom už plataus krūmo ir nutįsome miškan, vienas kitą laikydami rankomis...

- Mes dar pabėgėkim, kad nesigirdėtų motinos šauksmo, kai jinai atsibus ir pradės mūs ieškoti, - kalba Mikutis.

Taip mes paskubomis nunirom į mišką, užmiršę retkarčiais nulaužti medžio šakutę ir įsidėmėti kokį kelmą, jei paklystume dideliam miške.

Mikutis pasakoja, kaip bus gerai, kai jis ras paparčio žiedą. Motinai kartais trūksta pinigų ir druskai nusipirkti, jo sesutės dažnai skaldo degtukus, nes trūksta to niekniekio - pinigų.

- Karalius blogas, aš tau pasakysiu, - kalba Mikutis, pirmas lišdamas per tankumynes, kur turi būti paparčio žiedas. - Kad aš būčiau nors karalius, tai aš pridirbčiau labai daug popierinių ir auksinių, ir sidabrinių, ir tada tegu visi perka geltonus batukus, bulkutes balto pyrago ir rytą vakarą geria su šiltu pienu. Aš padaryčiau mašiną bulvėms skusti ir tarkuoti, ir ji tiek priglemžtų, pritarkuotų bulvių, kad jų užtektų visam gyvenimui.

Aš užmyniau basa koja kažin kokį šaltoką ir slidų daiktą, bet praskubėjom. Kai aš pasakiau apie tai Mikučiui, jis patarė grįžti ir pažiūrėti, kas ten galėtų būti?

Drėgnoj žolėj radom gyvatę, kuri buvo jau susivijusi ir ėmė šnypšti, kai mudu priartėjom.

- Dėl viso ko tu pasisaugok, - kalba Mikutis, - ji galėjo tau įkirsti. Bet tai geras ženklas, nes kur rاندasi gyvačiu, ten turi būt ir paparčio žiedas. O gal tai buvo žaltys? Jei žaltys, tai bus dar geriau.

Aš manau, kad tai buvo žaltys, bet Mikutis mano tai buvus gyvatę. Susiginčijam. Nutariam dar kartą grįžti ir pažiūrėti iš arčiau.

Random jau ropojančią, bet mus pamačiusi gyvatė vėl susirango ir šnypščia kaip perekšlė žąsis. Bet gal tai žaltys? Mikutis žino būdą, kaip iširti. Jis ant pagalio galo pakabina savo kepurę ir prikiša prie pat gyvatės gerklės, kurią ji pražiojusi ir kaišioja ploną liežuvėlį. Gyvatė kerta į kepurę ir vėl greit pasirengia, it spyruoklė susivydama.

Lyg šliaužimą išgirdęs, atsisuku... Tamsiai juosva gyvatė slenka prie mano basų kojų, lyg ateidama į talką anai, kuri vis dar šnypščia.

Kai abu pabėgam, Mikutis spindi, girdi, tai dve-jaip geras reikalas: aišku, kad tai gyvatė, ir kur gyvatės šliaužioja, tai ten kaip tik paparčio žiedą saugo.

Mes einam ir einam, įsibraunam į labai tankius krūmus; veidą braižo šakos, kojas reik labai saugoti, nes pernykštės sausos žolės pjauna kaip skustuvu.

- Gal mes galėtum pailsėti, - išdrįstu pasiteirauti, nes Mikutis, kaip piktos dvasios apsėstas, smelkiasi kaskart į tankesnius krūmus, brūzgynus, į tankia pernykšte žole užaugusią balą, kur tik žemos pušelės ir beržiukai, paklydę vandeniui pažliugusioj pelkėje.

Raiste vos pavelkam kojas, kartais įsmengam į liūną, šokinėdami nuo kelmo ant kelmo. Pasiekus sausesnę vietą, už kadugio atsisėdam atsikvėpti. Vyro ūgio pušelės, beržiukai, šermukšniai dengia akimis neapmatomą plotą.

Saulė atsidūrė, regis, žiemų pusėje, pasinerdama, tai vėl išnirdama iš vilnonių debesėlių kuokštų, o kaitra tokia tvanki, ir gailių kvaptis svaišina galvą.

- Kai aš rasiu paparčio žiedą, aš pirksiu tokius nuostabius akinius, - pasakoja Mikutis, visas šlapias prakaitu kaip ir aš. - Per tuos akinius tu gali visas žvaigždes suskaityti. Bet tai niekai, su tais akiniais tu gali visas storas knygas skaityti. Ir tai dar vieni niekai, nes per tuos akinius tu gali matyti labai toli, gali matyti Rymą, Berlyną, gali net Vilnių matyti, kur gyvena mano teta, prie didelės bažnyčios pardavinėdama rožančius ir gražius paveiksliukus. Ar tu norėtum tokius akinius įsigyti?

Agi, kas gi nenorėtų, tik paskutinis avinas gali nenorėti tokių akinių.

Todėl reik pakentėti, reik ilgai ieškoti paparčio žiedo, nesgi ne taip greit viskas margam sviete pasidaro.

Tuo metu, kai mes kiek pritylam, išgirstam šlamesį; ten, kur maži krūmukai skęsta viksvose, atrodo, kažin kas slenka, lyg tai suurzgė.

Abudu sugulam ant pilvų ir ant galvų labai tyliai užsidedam eglio šakeles. Kiek aptilęs šlamesys ūmai pasigirsta visai arti, ir mes išvystam tamsiai pilkšvas ausis, slenkančias prie mudviejų.

- Tai vilko ausys, - labai tyliai sakau Mikučiui.

- Tai lapės ausys, - dar tyliau atsako Mikutis.

Kiek mes įžiūrim pro eglio tankias šakas, kad ne vienas vilkas slenka per aukštas ir tankias vikšvas. Pro šakas įžiūrim už keliolikos žingsnių mažą aikštelę, kur žemesnė žolė ir neužaugusi medžiais.

Aikštelėje atsiranda mažutis žvėriukas, labai panašus į rudą šuniuką, kiek didesnis už Pipsį.

- Tai lapiukas! - beveik surinka Mikutis ir nori eiti pasigauti, bet sulaikau, nes esu matęs mažą vilkiuką, kuris buvo lygiai toks pat.

- Jėzus Marija, gali jis prapulti!.. Eikim pasi-
gauti, - stojasi Mikutis... Tuo metu pasirodo ir vilkė,
antru vilkiuku vedina.

Kai Mikutis klastelėja už ėglio, vilkė pažiūri į mus
dengiantį ėglį ir suurzgia.

Dabar mes matom vilkę ir du vilkiukus, kurie
griebiasi žįsti motiną, kai tik ši prigula ant vieno
šono. Vizgindami uodegytes, miklūs lepinasi abu
vilkiukai, ir mes dabar prisimenam, kad labai noris
gerti.

Mikutis apsilaižo, slapčia pažvelgęs į mane, aš
taip pat apsilaižau, kiek pasisukęs nuo Mikučio.

- Gerti tai aš nenoriu, - taria Mikutis.

- Aš taip pat nenoriu gerti.

Vilkė atsistoja, pasiraivo ir atsisėdusi žiūri į kitą
pusę. Mes džiaugiamės, kad jinai mūsų nemato,
nejudėdami gulim ant pilvų ir tylim kaip nudiegti.

Mano pilvas sušlapo įsispaudus samanoms į
raisto drėgmę, bet pajudėti bijome, kol vilkė sėdi ir
ginasi nuo savo vaikų, norinčių žaisti su ja.

Po valandėlės vilkiukai ėmė siausti, kiek atitol-
dami nuo motinos, o vienas, toks tamsiai rusvas, pri-
artėjo prie mūsų ėglio ir kiauktelėjo - ar mus pama-
tęs, ar jam labai linksma pasidarė. Į jo kiauktelėjimą

tuoju pasinešė motina, apsidairė, bet mudviejų turbūt dar nepastebėjo.

Dabar vilkė nusižiovauja, ir mes matome jos didelius dantis ir, lyg obliumi atriektos skiedros gabalą, susiraičiusį liežuvį.

- Jėzus Marija, dantys kaip šunies, - šnabžda Mikutis.

- Kur tau, kaip vilko, - dar tyliau paaiškinu.

Vilkiukai sau žaidžia, vienas kitą gauda. Motina atsigula ir galvą ant žemės padeda. Mes giliau atsidūstame, nes ji mūsų nemato. Aš pasitraukiu į sausesnę vietą, Mikutis sutraiško prie ausies kraujo prisisiurbusį uodą, savo smailu liežuvėliu suvilgydamas sausas lūpas.

- Kas bus, vyre?

- Gulėsim, kol vilkė gulės, - atsakau.

Ir vėl tylim. Mintimis aš imu svarstyti, kaip mus vilkė draskytų, kaip ji po gabalą suėstų, o vaikai ir kaulelius apgraužtų. Man pasidaro gaila namuose įkelto inkiliuko, kur dabar jau dideli antrieji šnekučių vaikai, ir gaila Kūčių aguonų pieno, kurį aš labai mėgstu, ir motina padaro, kai aš piestoje sugrūdu aguonas.

Tuo metu vilkiukai atsibasto iki mūsų ėglio ir mus pamato. Mikutis pajudina galvą, duodamas suprasti

kvaišiemis žvėriukams, kad jie nutoltų, bet jie abudu spokso ir nei iš vietos.

Vienas eina prie mūsų ir suloja tokiu kvailoku balsu. Ūmai pašoka vilkė ir dviem šuoliais atsiduria prie vaikų. Aš nebeiškentęs atsistoju ir surinku. Vilkė šoka ant ėglio, bet mūsų nepasiekia... Abu vilkiukai nuneria tolyn, juos paseka ir motina. Bet ji toli nebėga, tik stovi ir seka mudu akimis, patylomis urgzdama. Mums rodos, jinai mąsto: suėsti mudu ar palikti gyvus?

Netrukus viduryje raisto sustaugė vilkas, o jam atsiliepė vilkė. Tai girdėdami, vilkiukai ėmė šokinėti apie motiną, kiauksėti. Jiems, matyt, buvo linksma. Ir mums būtų malonu taip pašokinėti, bet mes vėl gulim ant pilvų ir bijom pajudėti.

Netrukus išgirdome šlamesį, ir visai netoli pro mus praėjo vilkas, nešdamas dantyse pusę kruvino kiškio. Mes dar labiau prisispaudėm prie samanų, bet vis tiek man atrodė, kad mes vilkui lengvai matomi.

Vilkas numetė pusę kiškio vilkiukams, kurie šoko draskyti, vienas nuo kito traukdami kruviną kiškio gabalą.

- Plėšrūs kaip vilkai, - taria Mikutis.

- Baisūs kaip vilkai, - pritariu vos atgaudamas kvapą, nes tuo metu vilkas paeina mūsų pusėn ir atsigula ant samanų. Jo ausys juodos ir stačios, jis apsilaižo, kaip tik ką suvalgęs gerus pietus.

- Mes turim šliaužti... šliaužti atgalios, - kalbu Mikučiui į ausį.

- Kad aš negaliu pajudėti... visai niekas... niekas nesijudina, - skundžiasi Mikutis, išbalęs kaip drobė, nenuleisdamas akių nuo vilko, kuris dar arčiau pažengė ir sėdi, žiūrėdamas į vaikus, kurie baigia draskyti kiškio liekanas... paskui... paskui - mes.

Tai pagalvojus, ir mano visi sąnariai sustingsta.

- Ar mes žūsime? - klausia Mikutis.

- Gal ir nežūsime...

Bet po geros valandos, kai vilkiukai baigė būti kiškį, o tėvai gulėjo netoliese viens antro, mes ėmėm labai atsargiai šliaužti ant pilvų, mirkdami raisto vandenyje ir džiaugdamiesi, kad nečiuža samanos, ir nesubraška šakelės.

Kolei mes taip šliaužėm - nežinom, bet saulės šviesa pritemo, pušelių šešėliai ištįso, kol mes išdrišome atsistoti ir apsidairyti. Tai buvo tankesnis beržų ir eglių miškas, kur ne kur užaugęs paparčiai.

Nespėjom mes apsidairyti... vėl tie vilkai!.. Visi keturi keliauja miško takeliu. Kai mus pamatė, jie valandėlę stabtelėjo ir, pasukę į kitą pusę, ramiai nukeliavo.

- Jie mus vijosi, - sako Mikutis.

- O gal mes juos vijomės, - jau drąsiau kalbu, nes vilkai nutolo, o mes sėdim įsikorę senoj eglėj ir nieko nebijom, nes vilkas neįlipo į medį.

Mikutis savo peiliu nusipjauna šaką ir suduoda į eglės liemenį, toli nuskamba garsas, nuaidi, ir mes dabar pajuntam, kokiam dideliame miške mes vieni vieni, o naktis jau juodina eglės šakas, ir matom vieną, Vakarinę, žvaigždę.

- Ką mes darysime, kai naktis ateis, Mikuti?

- Mes sėdėkim eglėje, kol išauš diena... tada... tada...

Kas tada? Matyt, ir Mikutis nežino, kas bus tada. Jo balsas pasidaro labai plonas ir verksmingas, ir jis kalba: „Kai aš mamos... kai aš mamos neklausiau, tai taip ir atsitiko... Mes galim taip sėdėdami medyje užmigti ir iškristi, ir užsimušti... ir mūs niekas neras... Gal tik vilkiukai sudraskys...“ Mikučio veidu pradeda riedėti ašaros... Ir man netoli to, bet aš laikausi, dantis sukandęs, ir savo delnu šluostau

Mikučio veidu riedančias ašaras, antra ranka laikydamasis už eglės liemens.

- Tai nieko... Aš taip sau... Ėmiau ir apsiverkiau... Na tai kas... Juk verkti galima, ar ne, - teisinasi Mikutis.

Mes abu sutariam, kad verkti galima. Tuo metu per mūsų galvas perskrenda dvi varnos, atrodo, jos vos nesiekia mūsų galvų. O žvaigždžių gana, ir Grigo Ratai jau pasirodė.

Kad mes neužmigtume ir neiškristume iš eglės, apkabindami abiem rankom eglės viršūnę, kuri mus skiria, mes paduodam viens kitam rankas ir labai tvirtai susikimbam.

Aš jaučiu prie mano krūtinės prispaustą eglės liemenį ir girdžiu, kaip plaka širdis. Ar tai eglės, ar tai Mikučio, ar tai mano?

O gal tai visų trijų širdys plaka vienu kartu, kai mes tokioj draugystėj ir taip artimi nakties platybėje, prie miško viršūnių ir po daugybe žvaigždžių.

- Jei mes užmigsim, tai mes iškrisim, - prabyla Mikutis, matyt, sunkiai grumdamasis su miegu, nes ir praėjusią naktį mažai miegojom.

- Mes turim ką nors pasakoti, kad mes neužmigtume, - patariu ir pats imu pasakoti apie Mačiko kalakutą, kuris mane dažnai užpuola.

- Ne, vyre, apie kalakutą negerai, mes turim pasakyti, ką reik pasakyti saviesiems, jei mes kuris imtume ir numirtume.

Bet aš nesuvokiu, ką nori pasakyti Mikutis, labai kietai rankomis įsikibęs, kaip ir aš, į jo rankas.

- Jeigu aš... jeigu aš mirsiu šią naktį, jei mane sudraskys vilkai ar ragana pagriebs, tai tu pasakyk mano motinai... tu pasakyk, - ir Mikutis nebežino, ką aš turėčiau pasakyti jo motinai, jeigu jis mirtų.

- Aš buvau labai negeras... visai negeras, - trūkčiodamas kalba Mikutis. - Pavasarį margoji višta dėjo po kartimis... Ir ji ėmė perėti... O man labai reikėjo kiaušinių... Nu reikėjo. - Patyli Mikutis, lyg apsigalvodamas. - Mane prikalbino Valeikos Antanukas atsinešti į lauką penkis kiaušinius, ir mes juos kepėm... Tai buvo margosios... Kad mama nežinotų, tai mes kiaušinių kevalus atgal sudėjom... Ir mama rado, ir ji manė, kad tai šeškas išgėrė, bet sesuo Kostė sakė, kad tai greičiausiai bus dvikojo šeškelio darbas. Aš užsigyniau... aš neprisipažinau. Kaip tu manai, tai gal labai nedoras darbas, nes būtų buvę gražių, margų viščiukų.

- Tai aš turiu tavo mamai pasakyti, kad tu kiaušinius išgėrei?

Mikutis palinguoja galvą sutikimo ženklan. Bet vėliau susigriebia:

- Jeigu aš gyvensiu, jei aš čia nežūsiu, tai tu nebūk durnas, nesakyk! Teisybė, tu galėsi pasakyti ir skerdžiui, kad aš į jo ragą vieną rytą prikėčiau ruginės tešlos, ir jis negalėjo patriūbuoti rytą piemenų prikėlimui, ir labai jau keikėsi.

Man labai patinka, kad skerdžius, tasai barzdotas skerdžius Ginočių kaimo, negalėjo anksti rytą rago šauksmu prisikelti piemenų.

- Jeigu mane suės vilkas, jeigu ir mane ragana nutemps ar užburs, - kalbu aš Mikučiui, - tai tu pasakyk mano vyresniajai sesutei Paulinai, kad aš jos mažutį peiliuką su žuvies kaulo kriaunomis jau užpernai nulaužiau. Palauk, teisybė, užvakar, eidamas pro Šateikio verdantį puodą, kai niekas nematė, aš įpyliau daug druskos, ir Šateikis labai spjaudėsi ir barė savo dukteris, kam jos bulviene nusūdė. Ak, tai buvo juokas... Teisybė. Jei tu kada būsi mūsų kaime, tai tu pasakyk mano motinai, kad aš jos ratelio šniūrą nutraukiau ir pasidariau šaudymo lančiui raikštį. Visus mama klausinėjo, Juozuką aptalžė diržu, bet aš tylėjau... aš gyniausi.

Taip mes kalbam apie viską, bet akis miegas klijuoja, ir noris kristi iš eglės ir drybsoti ant vėsios žemės.

Mikutis sugalvoja gerą būdą miegui nuvaryti: mes išlipam ir vėl įlipam į eglę, ir taip miegas atitolsta, nors labai jau nuvargstam taip belaiپiodami.

Kai įlipę į eglę nutariam pailsėti, apsidairom, kad jau šviesoka. Mes pasiekiam pačią eglės viršūnę ir matom toli toli mišką kaip tamsią jūrą, nurimusią priešaušrio tyloje.

Pro mūsų galvas pralekia žuvėdra, net sukryškčia, vos neatsimušusi į Mikučio galvą.

Iš savo būdos žinojau, kurioj pusėj rytai, vakarai, bet iš eglės – kas pasakys, kur yra kuris kraštas, kur mūsų pieva?

Viršūnėje betupint miegas taip apima, kad mes turim leistis žemyn ir vėl lipti į viršūnę, kad miegas išsiblaškytų. Bet taip sunku vėl lipti į eglę, ir mes nutariam valandėlę pailsėti.

Prisiglausti prie eglės liemens ir pailsėti. Mažutę, saldžią valandėlę sumerkti akis, atsišlieti į eglės liemenį ir pailsėti.

Bet ir valandėlei atsirėmę į storos eglės liemenį, mes paduodame viens kitam ranką, nes turėsime tuoju tempti už rankos, jei kuris imsime miegoti.

- Mažytę valandėlę kaip kiškiai mes sumerkiam akis... mažytę val... - girdžiu Mikučio balsą... ir juntū, kaip akys pačios užsimerkia, o kažin kur toli toli girdis mažutės pilkos paukštės šauksmas. Ir man rodos, ta mažutė paukštė nešasi pati ir mus vilioja paskui savo giesmę.

Ji skrenda, tamsiai pilkais sparnais nerdama mėlynais debesimis, kuriuose plauko daug žvaigždžių, ir didelė skaisti saulė važiuoja Grigo Ratuose.

Paukštės giesmė ima banguoti. Matau šviesiai žalias marių vilnis, tokias, kaip mačiau pas dėdę seklyčioje tarp didelių paveikslo rėmų. Marių vilnys tyliai muša į tolimus, smėlėtus krantus, kur lekia paukštė, vienišu balsu taip gailiai ir taip toli girdimai šaukdama.

Bangų mušimo į krantus užavime nutyla paukštės giesmė, nes ji jau pasiekė smėlėtus, anapus jūrų žvilgančius krantus.

- Vaike, vaik... - praplėšiu akis. Dėdė Augustas stovi po egle, o girioje skamba dalgiai.

- Lankeliene, eik čia, radau abudu! - sušunka dėdė.

Po valandėlės paknopstomis uždususi atskuba Mikučio motina ir puola glamonėti Mikutį. Paskui sugriebia į glėbį mane.

Taip mudu po keletą kartų išglamonėja ir bardama, ir džiaugdamasi, kaip mes išdrįsom naktį miške, ir kiek buvo rūpesčio visiems, nuo pusiaunakčio dalgiais skambinant po visą mišką.

Tuo metu iš miško gilumos renkasi vyrai, vis dar skambindami dalgiais. Kaip mes negirdėjom, nes visas ryto rasoj skęstantis miškas aidi dalgiais.

Ateina abi Mikučio seserys, ateina rasotos iki pusiaujo Emiliutė ir Kristina, ir jos pirmiau mus išbara, kad nuo pusiaunakčio beveik visi Karališkių plovėjai išėjo mūsų ieškoti, o po to visos iš eilės mus pabučiuoja.

- Tai tau po dienos jau reik namo važiuoti, o tu, vyre, dingai kaip į raganos nasrus, - kalba dėdė. Vyrai vis dar spiečiasi, dažnas su išnarintu dalgiu vienoj rankoj, su pustykle kitoj ir taip skambina visam miške.

- Ot, tai dalgių muziką užvirėm, kad nuo pusiaunakčio miškas aidi, kad net žvėrys nešasi į laukus, - kalba Šedys, naginėmis apsiavęs ir rasoj sušlapęs iki kelių. - Kur tu juos rasi, jei jie sau miega po egle.

- Na į pradalgėlius, į pabarėlius! - užkomanduoja dėdė, pats skambindamas dalgiu ir eidamas viso būrio priešakyje.

Ir kiti vyrai jungiasi į tą dalgių muziką, ir skamba visas rasotas miškas, jau užtekėjusios saulės užlietas.

Ir noriu ir juoktis, ir verkti, kai Mikutis paima mano ranką ir tvirtai paspaudžia.

Dalgiai aidi ir aidi.

Nuo kranto prie kranto plaukia laivas rudens vidurnaktį. Vienas sėdėjau ant laivo denio po plynu žvaigždėtu dangum. Prie laivo atsiritančios bangos dužo į laivo šoną ir nepavargdamos užavo.

Ant stiebo patylomis plakėsi vėliava, gal norėdama sugriebti pro ją nardančią žuvėdrą, kuri retkarčiais gailiai sukryšdavo.

Skaistūs ir taip pat padrikai išsimėtę šiaurės pusėje plaukė Grigo Ratai. Taip pat, kaip tą vakarą, kai grįžom iš Karališkių pievų, ir mums tolumoje išlėto mojo Trakinio malūno sparnai.

Atsiminimų bangomis mintys grįžo praeitin.

Laivas virpėjo, grumdamasis su bangų užavimu, viršum manęs suposi tolimo krašto tolina vėliava, siekdamosi praskrendančių žuvėdrų, pilkų, kaip toji

paukštė, kurią nuovargio sapne prie eglės liemens regėjau skrendančią nuo kranto prie kranto...

Ir girdžiu dalgių skambesį...

Iš lėto, kaip iš rūko gilumos nyra paukščių sparnų šlamesys, rinkosi, garsėjo dalgių skambesys... galandymas, plakimas, pritariant virpančiam laivui nuolatiniam bangų užavime. Garsėjo, liejosi, suposi. Ir vėl aptilo Karališkių dalgiai... Matau Emiliutės basas kojas ir gintarų žvilgantį grėblį ant pečių... Matau Adomą Mačiką, vedantį du arklius už karčių, o jo krūtinė, atidengta pašonėse besiplakančių kailinių, nuoga, ir jis galbūt kabo tarp dviejų arklių, kurie karčiais neša savo poną, neša, kur jie nori.

Dalgiai skamba. Girdžiu mažutės paukštės giesmę, Lakštanos krūmuose byrančią į juosvą gilų vandenį.

Bangos užauja prieš kažin kur skubantį geležinį laivą. Po mumis – bekraštė jūra, žuvėdra ir nerami vėliava ant galvos. Visi mes skubam po žvaigždėmis ir skaidriu rudens dangum. Plaukiam kaip atminimų bangos – vienintelis tikras palikimas iš jau prabėgusių dienų.

Ko tu, žuvėdra, ko tu sukrykštei tarp žvaigždžių ir vandens, ar ir tu be paliovos grumiesi praeities ilgesio bangose?

Apsakymai

Karalius ir vieversys

Mama, pirštu pašaukusi mane, pasivedė už agrastų krūmo sode ir patylomis kalba:

- Karalius guli ant šieno. Ne visai gerai jam. Palieku pečių kruopų, duona lentynoj. Kai atsikels - pavalgydink.

Tėvas jau kinko arklį, ir visi ruošiasi bažnyčion. Tai aš liksiu su Karalium. Ir aš norėčiau važiuoti, tik kad mano diena būti namuose. Ir bus nelinksma man. Ir dar su Karaliumi.

Ratams nudardėjus, sėdžiu vienas ant pusgirnio prie klėties. Bus karšta diena, mama sakė, žiūrėdama į palaukės beržus, lapais saulėje raibuliuojančius.

Ir aš žiūriu į beržus, viršūnėse kyla šiltas rūkas. Žiūriu į viršum beržyno sustojusį debesį. Iš apačios kaip baltos vilnos gabalais kyla aukštyn ir šviesėja.

Kad kas užkeltų ant to debesies, gal aš nebūčiau toks vienut vienas, nereikėtų laukti Karaliaus, kada jis atsikels. Dabar pasileisčiau į Beržonės ganyklas,

kur Alisa, Jokimo Petras gano karves ir, ko gero, ugnį kūrena, žarijas sukasinėję, kepa bulves – ir – kramtys paskrudusias žieves visais dantimis.

Tuo metu gegužė sodo obelyje tris kartus sukukavo ir kvatodamosi nuskrido beržynan.

Mums žinoma, gegužė kvatojasi prieš gera ir prieš bloga. Nusikvatojimo garsas reikia skirti: koks geram, koks blogam.

Aš manau, kad tai geram. Tokį vidudienį toks gegužės nusikvatojimas turi būti geras.

Sugirgžda praveriamos daržinės durys, o ten bestovįs Karalius.

– Likai vienas, a, – ateina Karalius vienmarškiniš, basas. Perbraukia delnu kupetą žilų plaukų, sėdas ant pusgirnio. Jo kampuotas smakras seniai skustas, kaip rugiena, dešinė akis skverbiasi pro užkrištusį voką.

– Tu dabar namų gaspadorius, – kalba Karalius.

– Mama liepė kruopom, duona pavalgydinti, – skubinu įsiteikti. Man regis, Karalius niūrus, gal net piktas.

– Tu Peleksiene, tu Peleksiene! – kalba Karalius, žiūrėdamas tarp praskėstų basų kojų į dulkiną taką.

Vėliau patyriau, Karalius sakydavo Peliksai, o reikia kitaip – Feliksai.

Tai ir motiną Karalius Peliksiene.

- Sakai, kruopų ir duonos.

- Aš žinau, kur sviestas, galiu užtepti.

- Ištvirkti aš nesuspėjau... - prisipažįsta Karalius.

- Ar čia atnešti, ar vidun? - klausiu.

- Karališkai! Atnešk!

Tuoj metuosi į praviras pirkios duris.

- Tik kruopų. Duoną palik! Ir sviesto nereikia.

Skubinu. Paslydo puodas iš rankų, imant iš pečiaus, ir tik ant dugno liko keletas šaukštų kruopų. Nėra ko ir nešti. Tada pripilu pieno. Nešu atsargiai, per slenkstį lipdamas vos neišpilu. Koja už kojos pamažu artinuos prie Karaliaus. Jis rankas sumetęs tarp kojų, palenkęs galvą sėdi. Kaklo gyslos išsišovę, raukšlės dulkėtos. Aš stoviu su kruopų bliūdu prieš Karalių, laukiu, kada galvą pakels.

O gal Karalius prisnūdo. Einu arčiau. Man regis, Karalius tuoj nuvirs ant tako kojomis plūktos žemės. Gegužė ir vėliak mūsų antaninėj obely du kartus kaip šuniukas suloja. Karalius nuvirsta ant tako, kaip sėdėjęs ant veido puola. Man iškrinta bliūdas, šoku pakelti Karalių.

Pats Karalius rankom pasirėmęs atsistoja. Vėl sėdasi ant pusgirnio.

- Nu, tai... nuvirsta mano... - kalba sau, lyg manęs nebūtų. Pamatęs kruopas išpiltas ant tako, pakelia akis į mane:

- Tai pasiliejo... kruopos, sakai.

Man geriau - nekaltina. Lyg pačios kruopos pasi-lietų. Aš tylėdamas imu perpus skilusį bliūdelį ir teisinuos.

- Ėmė ir iškrito... išsipylė.

Karalius pabrauko abiem rankom smilkinius, pasiūbuoja pirmyn, atgal kaip tikrindamas, ar nelū-žęs nugarkaulis. Nubraukia dulkes nuo smakro ir taria:

- Tu man vandens! Kad ir su bliūdeliu.

Išgėręs vandens bando atsistoti. Susiūbuoja. Pri-silaikydamas abiem rankom ir vėl atsisėda.

- Mikalojau... tu pasėdėk, - kalba sau.

Pirmą kartą sužinojau Karaliaus vardą. Visi jį vadino Karalium. Ir jis toks ėjo iš kiemo į kiemą, nešiodamas naujienas, dažnai kalbėdamas, kada kur matė karalių, karalienę, kuriam kieme pikti šunys. Gal už tai jam ir vardą Karaliaus davė visoj plačioj apylinkėj.

Jau bus viskas padaryta, manau, dabar galiu leis-tis pas piemenis.

- Ar tu kur eini, vaike? Pasėdėk!

Prisėdau prie prieklėčio puse sėdimosios. Nežinau, kodėl man tokia nerimastis galvoje. Ir labai traukia ganyklon. Žinau, tenai Alisa ir Jokimo Petras kepa bulves, nosis susitepę pučia apskrudusią bulvę ir be druskos valgo. Aš galėčiau nusinešti druskos.

- Tu atsisėsk, gerai atsisėsk. Sapnavau aš savo senelį Mykolą. Širmą kumelį jis man liepė prajodinėti. Taigi prajodinėti. O ne kumelio būta ir ne širmio. Kumelys buvo juodas... ir tai buvo ne kumelys, o kumelio skūron įlindęs kipšas. Senas velnias mane sugundė pajodinėti. Ir aš užsėdau būk tai ant širmo kumelio, o tai ten buvo tikras kipšas. Tikrų tikriausias... ir kaip ant tokio kumelio sėdau!

Karalius kalba į po kojom dulkiną žolę žiūrėdamas. Numanau esąs čia nereikalingas, pakylu ir tariu:

- Gal aš pabėgėsiu pas piemenis?

- Tai kur tu? Piemenys ne cukrus, nesutirps.

Atsibodo sėdėti ir klausytis. Karalius ilgu žvilgsniu permatuoja mane, atsigeria vandens iš bliūdelio, užsiliedamas ant plaukuotos krūtinės, ir taria:

- Tu dabar pasėdėk. Buvau ir aš jaunas. Tokių metų buvau. Mirė mano tėvas. Netikėtai. Ak, gi galas ne piršlys, neateis apklausų. Pavasaris buvo...

ievos kvėpėjo žiedais, bitės, rankoves pasiraičiusios, kiekvieną žiedą apuostinėjo.

Karalius vis kalba. Ir man atlanda rūpimas: aš tik pas piemenis... Bulves kepa. Tuoj grįšiu.

Karalius kiek pasėdi galvą nuleidęs, atsidūsta ir taria:

- Kepsit bulves. Na bulves. Ugniakurai degs ir užges. Aš tau pasakysiu apie ugniakurą. Paken-tėk. Kantrybė - visokio gero motina. Aš sakiau tau ar ne, tėvas mirė? Vidudienį kruopas srėbdamas sukniubo ant bliūdo, šaukštą rankoj stipriai laikydamas. Atsimenu, kur ne. Tomas Dagilis, Petras Upėta-kis, Kazimieras Trečiokas ir kurčias Simas Petruška, linų braukėjas, išnešė jie keturi tėvą pečiais, pro jo paties įdėtas naujas duris. Ar tu klausai, vaike?

Aš kojos pirštu stumdau akmenuką.

- Girdžiu, Karaliau, girdžiu.

- Tai gerai, jogei girdi. Grįžom iš kapinių. Susėdo už stalo. Alus, antrametė telyčia buvo papjauta pagrabui. Ištrūkau iš pirkios, kur kalbėjo apie rugius, išgulėtus vandens, spėliojo, kodėl neateina vengrius Godrašius erziliukų išromyti. Kalbėjo, kad tėvas mokėjo labai tiesią vagą. Tu girdi, vaike?

- Girdžiu, girdžiu.

- Mokykis išgirsti jaunas, senam nereiks klausyti. Taigi išėjau ir man į akis kai pirštu – plūgas. Saulės nušviestas, žvilga sidabru. Ir aš pabėgau pas piemenis, kad nematyčiau... plūgo. Man vis tviskina akis kaip liepsna arimu nužvilgintas plūgas.

Karalius patyli. Prislopintu balsu, pasirėmęs ant savo kietai sugniaužtų kumščiu:

- Plūgas... taigi. Atnešk dar vandens.

Pašokau mikliai. Taip nesinori sėdėti ir klausytis.

- Atvežė mane daktaras Peterburgan, mat jį karališko dvaro daktaru pašaukė.

O aš nežinau, iš kur koks daktaras. Karalius taip visada, gabalais kaip velėnas savo gyvenimą atverčia.

- Man reikėjo du šunis palakint, tris arklius gražiai laikyti. Joks ten darbas. Tai aš ir vaikštau Peterburge. Susiradau saviškių. Toks vyras paišė visokius paveikslus, tai jis mane nusivedė ir liepia išsirengti, sėsti ant tokio kelmo. Sėdžiu nuogas. Vyrų gal penki ir dvi mergos atėjo. Kai jau sėdėjau nuogas – akys degė. Ilgai sėdėjau. Pailsėti leido, du rubliu davė. Toks pinigais už pasėdėjimą nuogu kūnu!

Karalius vėl nuleidžia galvą. Bijau, gali užmigti.

- Ar nesušalote tada nuogas? – noriu kalbinti.

- Kur tau sušalsiu! Sušilau. Palaikyk bliūdelį, atsi-
gersiu.

Man dreba rankos ir bliūdelis. Karalius uždeda
rankas ant mano pečių, manim pasilaiko ir klausia:

- Kaip tu?.. Ar būsim danguje nuogi? Pamislyk.

Suku galvą. Iš kur man žinoti, kokie būsim dan-
guje.

- Ten bus šilta. Taigi danguje. Ten visi būsim vie-
nodi... vyrai, moterys. Ką mes daugiau veiksime dan-
guje?

Atmenu katekizmą ir beriu:

- Po mirties regėdami viešpaties Dievo veidą,
linksmi giedosim, per amžių amžius garbinsim...

- Atsimeni. Gerą galvą turi. Tu gali kai ką pasa-
kyti... Palauk, apie ką čionai? Aa, taigi pabodo man
miestas, tai parvažiavau vasarai Armonysna. Tetos
Angelijos neberadau. Po dvišaka liepa ji sau miegojo.
O pusgirnį radau. Šito va pusgirnio pusę. Ir aš, vai-
kigalis, dar maliau, kol pusiau trūko. Tu nemalei?

- Maliau.

- Ak, taip. Tai gerai. Grįžęs iš miesto, kaip dabar,
sėdžiu Armonyse ant pusgirnio... ir vaikystė atsive-
ria. Nuo antrųjų gaidžių pristatytas prie girnų ir...
palauk, kaip ten?.. Aa, taigi:

*Malu malu vienas
Per naktis ir dienas,
Dainelę traukiu,
Trečiųjų gaidžių laukiu.*

- Malu, malu, rodėsi, joguei be galo, be pabaigos.
Tu dar atnešk vandens.

Atnešu su bliūdeliu. Atsigeria.

- Ilgai kelionei atsigersiu. Apie girnas, sakau.
Taigi, radęs Armonyse pusgirnį, atsiminiau malimą.
Ilgi buvo rytai, kartais ir vakarai. Gi tu suki ir suki
tas girnas... ir vis vienas... Dabar gera atsiminti.
Gal kad jaunas, gal kad daug tikiesi iš rytdienos. Ir
dabar girdžiu girnų dundesį, delne jaučiu girnsukį
pagalį.

Dabar, manau sau, pats laikas sprukti pas pie-
menis.

- Tai tu, Karaliau, čia pabūk. Aš greit grįšiu.

Karalius ilgiau pažiūri pro savo trikampus akių
vokus ir gailiai šypsosi.

- Ten prie ugniakuro. Kur bulves murzinom
lūpom? Palauk čia. - Jis nulinguoja daržinėn, užsi-
meta sermėgą ant pečių, be kepurės - nu, tai jau
einam, ar ką.

Tai ir Karalius eis ganyklon pas piemenis. Ir gerai, ir negerai. Kad suaugęs, kad Karalius bus su mumis, tai gerai. Kad mes negalėsime siausti, šokinėti per ugnį, bulvių ne visiems užteks, tai – negerai.

Iš lėto, paruge, kur tiesiau išilgai ežios, rugius praskleisdami delnais, dūšaudami einam. Jau girdim Jokimo Petro švilpynę. Tai jis skudučiuoja. Jo viena koja trumpesnė, ir jis su kupra, tai jam tinka sėdėti ir švilpynę pūsti.

Random keletą vaikų apie ugniakurą susėdusių, suvirtusių. Ugnis jau užgesusi. Vaikų lūpos suodinos, aplink žolė ištrypta.

Kasiulio Albina ir Gurlio Adomukas, apvalas veidu ir akimis, ir Miliūno Stasius, ir Skryvelio Benediktas, kuris turi armonikėlius ir niekam neduoda papūsti: „Priseilinsi muziką“, jis atsako prašomas. Nutilo ir Jokimo Petras, švilpynę užsiguldinęs už drobinių kelnių juosmenio.

– Tai ko jūs, vaikai, kaip nulyti? – paklausia Karalius.

– Karvės sugulė, tai ir mes va, – atsako Skryvelio Prano sūnus Benediktas.

– Jis turi armonikėlius, – Miliūno Adomukas pirštu duria į Benediktą.

- Tai imk ir pagrok! - prašo ir įsako Karalius sėsdamas ant pievos.

- Šventą dieną negroju. - Rimtas Benediktas, jis su kepure, ir marškinių apykaklė užsegta.

- Šventa tai šventa, ne ką padarysi, - dusliai kalba Karalius. - Tai tu, Petruk, Jokimuk, dūdele padūduok. Neslėpk savo dūdos.

Ir susitraukia dar labiau į kuprą Jokimo Petras. Pasiraivęs, strazdanotą nosį pašniurkštęs, perbraukia suodinais pirštais dūdelę ir ima dūduoti. Iš pradžių taip lėtai, trūkčiodamas, tolyg vis garsiau ir pajudindamas petį, lyg norėdamas kuprą nukrėsti. Ir aš pavydžiu tokios dūdelės! Dažnas kaimo vaikas norėtų turėti tokią dūdelę, kartais švilpyne vadinamą, bet nemokam taip išdžiovinti karklo žievės, įdėti tuščiavidurį medį, kurį Petras, plonomis lūpomis apspaudęs, triliuoja geriau nei vieversys.

Ilgai dūduoja, triliuoja Jokimo Petras. Jis vienu pečiu pasviręs, prisimerkęs, žiūri ne į ratu ugniakurą apsupusius, o žvelgia į pamiškėje sugulusias karves, kupetom susimetusias avis. Ramias akis primerkusios atrajoja karvės, o ant jų nugarų leidžiasi varnėnai ir gauda muses. Galėjai manyti, kad ir karvės klausosi švilpynės. Kelios karvės sunkiai

atsikeldamos drėgnais snukiais linko prie pievos, neskubėdamos būti.

- Tai ir mes grįžkim, - taria man Karalius. - Dirbau ir aš dūdas, švilpynes, ale taip išrangyti neišgalėjau.

Jokimo Petras atsistoja ir taria:

- Jeigu jūs, Karaliau, norėtut, aš galiu. Aš išdrožčiau. Pinigo aš neimu. Išdrožčiau.

Karalius patyli, į Petro akis ilgėliau pažiūrėjęs, atsako:

- Mano dūdos sudūduotos, švilpynės prašvilptos.

Karalius pasilenkęs sunkiai siūbuoja, kartais kniubteli. Ant kalniuko rugiuose jis kriste sukrinta ant ežios. Kurį laiką tylim. Seku viršum miško ratu aukštai sukantį vanagą. Kai Karalius delnuose sutrina varpą ir, bedante burna išpūtęs akuotus, supila grūdus plačiai pražioton burnon, ir jis pamato vanagą. Kurį laiką seka vanagą, kuris aukštai mėlynėje suka didelius ratus ir gaižiu balsu klykauja.

- Tu eik namo. Aš vėliau parsirasiu.

- Mama man liepė vieno nepalikti, - išduodu paslaptį ir nusigąstu, nes mama įsakė tai Karaliui nesakyti.

Karalius apsižergia ežią kaip arklio nugarą, rankas nubloškęs ant vešlios žolės, palinksta visa sun-

kia galva. Toks mažas vėjūkštis, išniręs iš rugių, varpas pasiūbuodamas, atsirita ligi Karaliaus palenktos galvos. Gal tik tam, kad kelios varpos pasiektų jo veidą, plaukus, kai jis sėdi tylus, pasilenkęs, abejingas ir varpoms, ir man, ir vėjūkščiui.

Stoviu ant ežios, braukiu delnu varpas, laukdamas Karaliaus. Taip nelinksmi ilgu. Neturiu ką sakyti.

- Ar tu dar čia? - Karalius pakelia sunkią galvą. - Aš ne vienas... ir tu ne vienas. Ir eik namo. Ir aš eisiu. Eisiu.

Aš kiek paeinu ir vėl lūkuriuoju, saujon suėmęs, glostau rugių varpas. Karalius pakelia mažą akmenį:

- Ir akmuo su manim. - Sunkiai išmeta pusračiu dešinę ranką viršum rugių. - Rugiai su manim. Aš ne vienas. Matai pievą už rugių, ir ten du beržai. Aš ne... - abi rankas kilsteli aukštyn. - Vieversys tenai. Debesys broliai mani. Saulė dieną, žvaigždės naktį.

- Ne vienas. Ir tu nebūk vienas. Kai tu vienas, tai jau tu visai vienas ir tau... tada blogai. Eik namo. Eik! Ir aš pareisiu. Taigi namo...

Aš gerai žinau, Karalius eina vienas per svieta ir neturi namų.

Karaliaus balsas duslus, pratisus. Nenorom aš ežia pėdinu namo. Iš atokiau dar vis matau žilą

Karaliaus galvą. Slėnin nuslinkus tik rugių laukai palenkę varpas banguoja, ir viršum jų vieversys kyla ir leidžiasi, savo giesmei pritardamas sparnais. Ir ne kartą save klausdavau, ar dangui, ar rugiams gieda vieversys? Tą vidudienį tariau sau: vieversys gieda Karaliui.

Vasaros vidudienis

Labai bijojau skruzdėlių. Nuo pat mažens, kai naktigonės metu užmigau ant skruzdėlyno, ir jos keršijo man už prislėgimą tūkstančių, sutraiškymą jų miesto.

- Dabar eisim skruzdėlyčių, - tarė dėdė ir jis pasisiekė kibiro. Tuo pat mama padavė molinį puoduką ir vilnonę skarą.

- Ar ne per gera skara, martele, gal kokį kitą rūbą?

- Skruzdėlės tik pakvėpins. Pušyną ir bažnyčion nunešiu.

Nesupratau, kaip mama pušyną nusineš bažnyčion? Aš tai tikrai rytoj pačiam vidudieny eisiu bažnyčion. Ten bus vyskupas, man suduos per žandą. Nuo vakar klausinėjau mamą ir kitus, koks tas sudavimas? Mama tikina, kad tai tik minkšta, šventais aliejais sutepta ranka stukteli į dešinę žandą. Brolis Romas užklaustas pažiūrėjo į mane ir tvirtai pasakė: „Laikykis! Reikia kojas išmesti į šalis. Aduliui, Vilkolių kaimo, vyskupas trinktelėjo, tai tas išvirto iš tėvo medpadžių.“

Kur Vilkoliai, tai aš gerai žinau ir numanau. Ten dvynės Pakštaitės gyvena. Abi vienodai rengiasi, abi kaip vienu pabraukimu padarytais juodais antakiais ir abi veik vienu kartu smailiais liežuviais aplaižo lūpas. Ir tai mačiau ne kartą, ir tai...

- Tu semsi puoduku skruzdėles, o aš užklosiu skara, - taria dėdė Julijonas.

Mane nupurto šiurpas. Mes sustojam pušyne prie didžiausio skruzdėlyno. Kaip bulvių kapčius žiemai supiltas. Varinės spalvos tūkstančiais mirga po pušim, saulės spinduliais rainėtam skruzdėlyne - skruzdžių mieste. Miestu Peterburgu dėdė Julijonas ir vadina.

Puoduką glaudžiu prie šlaunies, kad dėdė nematytų drebančios rankos. Dėdė išžiūri į skruzdėlyną, jo žilus plaukus pasiekia saulės spindulys, smailu durklu prasiveržęs pro pušų šiltai tylias šakas.

Toks tylus vidudienis, man regis, girdžiu skruzdėlių šiugždesį. Ir jos dabar kalba, jos žino, kad aš semsiu iš jų miesto tūkstančius pilnu moliniu puoduku, pilsiu į viedrą, kaip dėdė vadina, ir jis tuo uždengs mamos skara... kuria ji neš pušyną į bažnyčią... A, taigi dabar jau žinau: skara kvepės pušimis. Ne visą pušyną. Kas gi gali visą pušyną nusinešti kad ir bažnyčion.

Man linksma sužinojus, kaip tikrai dėsisi su skara, pušynu ir mama. Tik kaip aš semsiu skruzdėles? Žiūriu į skruzdėlyną, suku molinį puoduką už nugaros, kad nematytų dėdė Julijonas.

... O jis stovi tylus ir žiūri į skruzdėlyną, marga motinos skarą persimetęs per pečius. Marga skara dar margesnė, kur ją pasiekia pro aukštas pušis prasisiveržęs spindulys.

Nubraukiu nuo blauzdos, basų kojų skruzdėles, trepsiu, kad neapmyžtų mano kojų. Aš atsimenu, kaip visą dieną koją iki dvišakumo degino, kaip ir kaklą mama mazgojo pieno išrūgomis, kaip niežėjo vieną ausį. Iki gero vidudienio kaitriu skausmu stypčiojau ant vienos kojos. Motina liepė skaičiuoti iki tūkstančio ir galvoti, kaip bus gera, kai skruzdėlių sukandimo nejausiu. Tėvas suktinę vilgydamas tada trukčiojo žodžiais: „Taii tau vyrass. Skruzzdėlės apčiurčino. Mie-gaa-lis.“

Dėdė tebestovi akis įsmeigęs skruzdėlynan. Genys kaukši, ir sausa pušies šaka skamba kaip varpas. Dėdė dar stovi ir vis dar žiūri į skruzdėlyną.

Nepakeldamas akių nuo skruzdėlyno, patylom sau kalba: „O gal taip?“ Jis apverčia viedrą, storą, medinį, ir sėdasi. Nusimauna batus, kojines susi-

kemša švarko kišenėn, atraitoja kelnes ir padeda kojas prie pat skruzdėlyno.

Man net akys sukibirksčiuoja: juk užpuls skruzdėlių tūkstančiai ir jos myš ir myš... pušyse girdžiu ššš...

- Tu gali paėjėti toliau.

- Ar galiu?..

Atsigaunu. Pasitraukiu keletą žingsnių.

Bematant skruzdėlės apspinta dėdės kojas, blaudas, kelius. Dėdė Julijonas švelniai delnu atstumia skruzdėles, norinčias lipti ant atraitotų kelių.

Nenorėčiau matyti dėdės kojų, jau kaip variu apspiestų skruzdėlėmis. Dėdė spjaudo ant kelių, girneles patrina paspjaudytais delnais. Ten skruzdėlių kupėte kupa.

- Jos mėgsta seiles. Viena per kitą. Taip jos ir pyksta. Supykę savo skystimą pilte pila, - džiugiai kalba dėdė Julijonas, iš Peterburgo atvažiavęs, kad jam skruzdėlės kąstų ir šlapintų reumato sukamas kojas.

- Ar nesopa, dėde? - išdrįstu paklausti.

- Peršti, - pasako vieną žodį, ir matau dėdės paraudusias ausis. Jo sidabrinius plaukus pasiekia saulė, ir viena pusė veido išraudusi.

- Sėsk ant to kelmo, - jis parodo pirštu. Greit atsisėdu. Dairausi. Tai žiūriu į nuogas kojas, tai į skruzdėles.

- Pakenti, per tat vėliau bus geriau, - dėdė išsiima papirosų rusvą pakelį, kurį tuščią kam nors iš mūsų atiduos.

Atgal kišenėn įsideda. Tai teks ilgiau laukti gražaus pakelio su ponu, žalią kepeliusių pakreipusiu ant ausies.

- Mano daktaras nemyli dūmų, - pasiteisina dėdė. Abiem rankom stumdamas skruzdėles nuo paraitotų kelnių, lyg laiką trumpindamas vėl kalba dėdė. Kalba kažin kam, akimis slysdamas aukštų pušų liemenimis, tai vėlei pakeldamas galvą į mėlyną vidudienio dangų.

- Aukštas dangus. Man regis, pušys iškėlė ir mėlynę, ir tą baltą debesiūkštį, plaukiantį Čedasų pusėn. - Dėdė sau ramiai dėsto, o man rodos, tas debesiūkštis užkliudys bažnyčios bokštus, kur aš rytoj stovėsiu eilėje, o vyskupas suduos per žandą. Ar taip, kaip mama sakė, o gal brolis nemelavo? Manau, gal ištrenkė baimė tą vėplą Adulioką. Išvirto, matai, iš tėvo medinių.

„...Prie Suomijos manevrai buvo... ištrūko man šinelio saga... karalienės gvardioj esant, o ištrūko.

Eilėje stovint, kai generolas apžiūrėjo... ar jis matė, ar nematė mano šinelį be sagos?.. Dar eilėje stovint, priėjo leitenantas, iš kunigaikščių, vyras pečiūtas... taip iš apačios žandan truktelėjo. Išvirtau. Sudavė tai sudavė. Ar tai naujiena? Bet išvirsti?! Gvardiečiui karalienės pulko! Sarmatos ligi ausų!..“ – dėdė nuleidžia akis prie kojos pirštų ir tyli.

Tokia sau tylos tyla.

Matau toj tyloj varinę pušies skujelę, kaip ji pasivartaliodama saulės spinduliuos ir varinių pušų šešėliuose krinta pamažu, spindulio perverta, sužiba auksu. Gal ją dėdė pamatė ir lydi skujelę akimis, kol ji prie pušies kojų nukrinta.

– Nukrito. Ir gulės, – sau panosėje kalba dėdė.

Dėdė susilaikydamas atsidūsta. Pamažu ima delnais žarstyti nuo kojų tūkstančius skruzdėlių. Taip atsargiai, nuo pirštų lengvai krato, kojas pakeldamas braukia jas tiesiai ant skruzdėlyno.

– Eikit, eikit. Grįžkit į savo Peterburgą... čia jūsų daugiau... Kur ten... drėgmė ir šalčiai Peterburge... nesusilyginti. Tai iki rytojaus, daktarės... eisim, – pasisuka į mane, jau nuo kelmo atsistojusį.

Aš skubu. Dėdė atsargiai deda kojas, dideliu tiesiu ūgiu pasilenkdamas vengia užminti skruzdėles.

Aš einu drąsiai. Kentėjau aš nuo jų. O rytoj aš stovėsiu iškėlęs galvą.

Į mane dėdė:

- Eini kaip gvardietis.

Aš pažiūriu atsigrižęs...

- Skruzdėles mini, - priduria.

Arti namų susimąstau: kažin ar duos man dėdė tuščią papirosų pakelį ir poną, ant ausies kepaliušių pakreipusį.

Man ausyse girdis garsiau ištarti dėdės žodžiai: „Eini kaip gvardietis.“

Gal nepatinka dėdei gvardiečiai?

PASIRINKIMAS VIDUDIENYJE

Man reikia pasirinkti vieną iš dviejų: Vincutę ar Verutę. Jos abi stovi ant tilto, motinos atvežtos širmu arkliuku. Motina nuvažiavo prie šventoriaus po didžiuoju klevu, pastatys lineiką ir širmį pririš.

Dabar jos stovi ant tilto vienos ir abi vienodos, mano mama sako, kaip strazdo kiaušiniai. Mėlynos suknelės su baltom gėlytėm, batukai gelsvi, ilgais auliukais, ryšeliais užvarstomi. Kaštono spalvos kasose raudoni kaspiniai. Abi tyli ant tilto, vieno-dais dantimis kramto rausvus dobiliukus.

O aš kaip surakintas stoviu prieš jas abi: ir labai myliu, ir bijau, ir žinau – dabar toji akimirka, kai aš turiu vieną iš jų pasirinkti... Ir ji bus mano žmona amžinų amžinai. Ir baisu, ir labai nepaprasta. O kuri man pasirinkti, taip ir nežinau. Abi kaip viena. Matau, abi vienu kartu liežuvio galiuku aplaižo lūpas. Vienu mažu žingsniu abi kartu priartėja prie manęs. Degančiai žinau: reikia pasirinkti dabar, šitam saulėtam vidudieny dabar arba – niekados.

Abi tyli. Abi žiūri į mane ir puse lūpų šypsosi. Aš sutrikęs nuleidžiu akis. Aš pats nesuprantu, ir atsitiko taip visagaliui Dievui – atsirado dvi iš karto ir vienodos. Ir kodėl gi taip? Ar man būtų dabar taip sunku pasirinkti, jei čia būtų viena!

Ir čia ūmai bažnyčios varpai tin dan, tin dan. Jos abi dar vienu mažu žingsneliu prieina arčiau.

Netikėtai prie mergaičių atsiranda zakristijonas. Nežinau, iš kur ir kaip? Kaip iš dangaus – prie mergaičių zakristijonas Simas Garuolis. Tas stebukladaris, kuris vienu degiklio prisilietimu uždega visas altoriaus žvakes. Jis greitas, mažai kalba, vikriai sukas. Paima vieną už parankės, kaip niekur nieko, nusiveda tiltu. Ir paupės keliuku pro žilvičius, rątom praskleisdamas šakas, pranyksta laukuos.

Tikra bėda. Man liko viena, bet aš nežinau, kuri ir koks jos vardas. Ji stovi skaisti kaip aguonos žiedas, mato mano neryžtą ir gal pyksta. Kad žinočiau vardą... Jeigu čia Verutė, o aš pavadinsiu Vincutė... Pražuvęs! Visi juoksis. Kasiulio Albina, ir ta juoksis. Kaišios dantis: „Tai tau smuktkelnis, vardus užmiršo...“

Laikas bėga, aš turiu pasakyti... Ne, paimti už rankos ir... eime. Eime tai eime, bet kaip ją pavadinti? Pakeliu akis į dangų, į mėlyną tolumą, ten, ant Grūbų šilo, mėlynas debesiukas. Tarytum ir jis nežino: ar ant šilo tūpti, ar mėlynėj plaukti? Kad nors toks debesiukas čia ant tilto nusileistų, tai aš galėčiau sakyti: „Sėskis ant šito debesiuko.“ Ir taip kalba užsimegztų... gal ji pati pasakytų: „Matai, kaip mikliai pasigriebė tas zakristijonas Verutę.“ Tada man būtų aišku – liko Vincutė. Ir aš ją paklausčiau, ar ji žino, ar matė, kaip zakristijonas vienu degiklio prisilietimu uždega visas žvakes? Ji, žinoma, tuoj paklaustų: „Kaip tas zakristijonas riestaūsis taip uždega?“ O aš tai žinau. Ir aš jai pasakyčiau, taip sau ant debesiuko kraštelio palikęs jau daugiau vietos. Juk aš girdėjau, kalbėjo varpininkas Tribendis: „Didelio čia daikto! Kaip koks pokusininkas... nuo

žvakės prie žvakės ištiesia žibalu suvilgintą siūlą, ir ko čia neuždegti. Stebuklas, matai!“

Gal, ko gero, Verutė ar Vincutė net nežino, kas yra pokusininkas. Išaiškinčiau. Ir štai per kalbą sužinočiau, koks jos vardas...

Varpai nutyla. Man kaista papadės... aš matau savo kojas... basas. Net suaižėję ant tilto atšerpetavusių lentų. Mama vakarais ištepa kuilio taukais, pašildžiusi balanės liepsnoje. Ir liepia man paken-tėti... Greičiau sugyja suaižėję kojos nuo karštų taukų...

Tikrai visai blogai. Ji dabar stovi prieš mane, pačiam vidudieny... o aš negaliu žodžio pratarti tik dėl to, kad jos vardo nežinau.. Vėl pažvelgiu į tolimą dangaus mėlynę... ir tas debesiukas jau nusmuko už Grūbų pušyno... Man ir graudu, ir drįstu prašyti: „Viešpatie, kodėl nesutvėrei po vieną! Ir motinai ne toks rūpestis, ir žmonės galvos nesuktų.“

Kad ji nors pusę žodelio. Ji baigia kramtyti rausvą dobiliuką ir išspjauna, ne dobiliuką, o apmaudą. Ji gal netrukus ant manęs nusispjaus? Negaliu taip stovėti ant tilto prieš tokią mielą mergaitę ir vardo nežinoti... Ir štai matau iš miestelio vingiuotu keliu atskuba ponas... kepeliusiukas ant vienos ausies... žalias. Kur jis man matytas? Aa, tai tas ponas nuo

papirosų pakelio!.. Gal jis žino jos vardą. Kad tik greičiau atskubėtų. Jau mojuoja žaliu kepeliusu, basas... Kad tik greičiau, kad tik! Ponas sustoja, ir mergaitė, mane palikusi, nueina prie jo... dabar jau aiškiai žinau, jog tas ponas nuo papirosų pakelio.

Pakštaitė (nors nežinau kuri) apkabina poną ir jo žalią kepeliusių. Bematant kepeliusiui išauga sparnai. Ir pakyla... ir lekia ton pusėn, kur nuplaukė debesiukas, už tamsiai mėlyno Grūbų šilo... Ponas, likęs vienas, nematytai ištįsta ir siekia sugriebti mergaitės rausvą batuką. Ponas nepasiekia paky-lančios mergaitės... ir išsitiesia ant tilto.

- Užsimiegojai, kelkis! - Mamos balsas staiga išsklaidė mano sapną.

Netrukus sesuo Sofija atneša mėlyną švarkelį, kurį ji baigė siūti mano susitikimui su vyskupu. Pirmą tokį mėlyną, stačia apykakle, kišenės iš viršaus užsiūtos. Tokias kišenes turi Kunigiškių dvaro urėdas. Mano švarkelis mėlynas, o kišenės rausvos, iš tolo kiekvienas galės matyti. Niekas ir nežinos, kodėl tokios?.. Seseriai pristigo mėlyno rūbo, kitokias iš viršaus prisiuvo. Aš pradžioj raukiau lūpas. Man nepatiko tos kišenės, bet brolis Romas suramino: „Kaip Kunigiškių urėdo Švilpos.“ O, jeigu kaip urėdo, tai į tokias kišenes viską gali dėti. Ir įsidėsiu

auksiną! Dėdė iš Peterburgo vakar vakare pasišaukęs seklyčion įspraudė į delną. Jis ten sau vienas gyvena. Švilpauja ir miega. Ir du odiniai maišai prikimšti Peterburgo gėrybių.

- Nueisi bažnyčion, vyskupą pamatysi, sakramentą apturėsi, tai ir nusipirk dvi baronkas. Vieną tuoj suvalgyk, antrą atsinešk namolio. Seseriai Sofijai duosi. Matai, tokį mėlyną švarkelį tau gražiai pasiuvo. Mėlynas. Tokios spalvos kapitonų, admiralų. Rūbus teatre priimu, - sočiai kalba dėdė.

Man gera, išdidu, regėk tik - mėlyni rūbai - kapitonų, admiralų. Dėdė tai žino, juk jis Marijos teatre, Peterburge, priima ir atiduoda visokių ponų rūbus.

Kapitonai, admiralai. Kapitonai, admiralai - kar-toju tokioj pat eilėj, kad neužmirščiau. Toki žodžiai dėdės iš Peterburgo parvežti.

* * *

Ir štai netrukus ateina vidudienis. Aš jau mėlynam švarkely su rusvom kišenėm. Dažnai pažiūriu į kišenes. Veidrodis klėtyje apmūsijęs, bet keletą kartų pasisaugodamas neriu ir staipausi prieš veidrodį, kišenėse rankas sukišęs! Dešinėj kišenėj guli nuo delno šiltas auksinas.

Didelis pinigas! Brangus pinigas! Kai pirksiu dvi baronkas už kapeiką, reikės labai žiūrėti ir skaičiuoti gražą. Sesuo, žinoma, padės, bet ir aš pats turiu žinoti, kiek tos gražos bus.

Išskubam bažnyčion. Mane lydi sesuo Sofija. Retkarčiais ji pažiūri į mano veidą. Kaitra. Dulka sausas kelias, čiuža pakelės žolėj pabaidyti visokie vabzdžiai, spragsi kaip kepami žirniai.

- Ar tau veržia kaklą?

- Verrržia, - išstenu. Tylioj vidudienio kaitroj net galvoj dūzgia. Bet gal tai pakelės žiogai ir musės.

- Pakentėk. Taip gražiau, - suramina sesuo.

Smaugia apykaklė, net ausyse suspengia. Kenčiu išsišiepęs dėl gražumo. Sesuo surado brolio kaulinę apykaklę, kietais pirštais susegė kietai įsirėmusią į gerklės stemplę.

- Bus ir Vilkolių vaikai vyskupui atvesti? - Iš anksto apgalvojęs, klausiu seserį.

- Kaipgi ne. Negi dėl jų vyskupas vėl turės atvažiuoti?

Sau sumetu: tai bus ir dvynukės Vincutė ir Verutė. Kaip visada, vienodom suknelėm, kaštono spalvos plaukuose raudoni kaspiniai. Ir abi vienodai liežuvių galiukais laižys lūpas. Ir mano bėda nesumažės: aš ir vėl negalėsiu atskirti, kuri Verutė, kuri Vincutė?

- Kaip motina Pakštienė sužino dvynių vardus, - ilgai svarstęs, klausiu seserį. Sofija pažiūri į mane ir klausia:

- Gal tau labai veržia? Tu išraudęs.

- Ne... Truputį veržia, - nesutinku atleisti kaulinės apykaklės. Tai būtų labai negražu. Dvynukės turės matyti mano mėlyną švarką, rusvas kišenes ir baltą kaulinę apykaklę. Ne be reikalo sesuo paspjaudydama nušluostė mūsų paliktus taškus.

Mano mintis nutraukia iš paskos ant kalniuko išnirusi žvilganti karieta ir keturi arkliai. Galvas užknerpę, kojas plačiai meta arkliai. Aš ir sesuo peršokam kitapus griovio, kol karieta pradulka keliu.

Tai vyskupas!

Mes pasikūprinam paskubom bažnyčion.

GALVĄ IŠKĖLUS

Jau kuris laikas stovi dvi eilės vaikų, akis įsmeigę į didžiąsias bažnyčios duris. Dvivėres, aukštas duris. Žiūriu į atlapas duris ir aukštus akmeninius laiptus. Jeigu tokiais lipsi ligi debesų ir už debesų, tai prilipsi dangų.

Per žmonių galvas matau didijį altorių, kur kunigai apspitę vyskupą, ir viršum jų aukšta auksinė vyskupo kepurė. Ir vis dar nepajuda mūsiopi.

Dvi eilės berniukų ir mergaičių vieni prieš kitus saulės kaitroje prakaituoja. Galbūt visi jie susirūpinę: kaip pakstelės į žandą vyskupiška ranka?

Stoviu vietoje, kur ažuolo šakos nebedengia manęs nuo vidudienio kaitros. Sofija stovi užpakaly manęs, mama ir Grūbų Šapalas, mano globėjas, stovi mano dešinėje.

Prakaitas žliaugia per veidą, neturiu nosinės, tai braukiu vienu ir antru delnu. O delnus nėra kaip šluostyti: kelnės brolio, gi mano naujas mėlynas švarkelis rusvomis kišenėmis kvepia šviežiu išprosavimu. Vienoj kišenėj maldaknygė, kitoj prakaituotas auksinas.

Kaulinė apykaklė rėžiasi į kaklą, dūstu. Kartą man pasirodė... laiptai ištįso iki vilnoto debesiuko... bažnyčios bokštas bevirstas... vos nesurikau. Kad kas atleistų apykaklę... Betgi nebus taip gražu! Ir čia, kaip tyčia, ateina abi Pakštaitės. Beveik prieš mane, mergaičių eilėje atsistoja kartu su motina. Jų motina juodbruvė, visada gatava šypsotis, su duobute smakre ir ilgu kaklu. Jos pavėlavo, kol iš Vilkolių atsiplūkė. Abi dvynukės vienodom mėlynom

suknelėm, baltom gėlytėm pabarstytom. Ir batukai gelsvi, užvarstomi, aukštais auliukais. Kažin, ar jos mato mano naują mėlyną švarką, kaip mama vadina, burnosėlį. Gal geriau – švarkelį. Mano akis traukia gelsvi batukai, užvarstomi. Tai ne tokie kaip mano burlečiai sesers Paulinos. Aš visai stovinėju ir stengiuos, kad tik mano kojų nematytu. O čia tuoj sesuo Sofija: „Stovėk ramiai, galvos nenuleisk!“

Sugaudžia vargonai. Kai tik išgirstu vargonus, man tarytum šlapios skruzdėlės metasi bėginėti nugara ir noris giedoti. Keliu akis į dangaus mėlynę, kur vargonų balsui erdvu, kur gal vakarykštis debesiukas, vilnonis, garbanotas, greta bokšto pasidriekęs ilsisi. Norėčiau ant to debesiūkščio atsisėsti, gan ten vėšiau, ir aš visus iš aukštumos matyčiau. Ir visi mane matytų. Pajudinu kojas, taigi – matytų visi ir mano didelius burlečius. Gal ir Pakštaitės pirštu durdamos: „Žiūrėkit! Sesers Paulinos burlečius apsimovęs!“ Nuo tų žodžių aš kūlvarta nukrisčiau nuo debesio.

Pakštaitės abi pažiūri į mane. Gal į mano plaukus, taukais suteptus ir sesers suglostytus, gal į mano naujo švarkelio, mano pirmojo švarkelio apykaklę, kuri ištempta ant brolio kaulinės. Abi jos tyliai tarp savęs kuždasi. Jų mama, vyšnių spalvos skarele iški-

lusi viršum vaikų, pataiso vienos kaspiną. Kurios? Nežinau.

Čia išnyra zakristijonas Simas Garuolis, lydimas Šakalienės. Akiniai žybčioja ant Šakalienės nosies, už ausies užmestas akinių šniūrelis. Ji urėdo Švilpos tikra sesuo, ir jai kunigas leidžia abi rankas bučiuoti.

Zakristijonas išdidžiai žengia greta Šakalienės, jo plaukai perskirti per viršugalvį, kaulinė apykaklė žvilga, o pagurklėje juoda prakaituota varlikė. Čia zakristijonas vieną kitą vaiką įkiša eilėn, tai vėl kurį patraukia pirmyn, motinas pamoko, kaip ką daryti, kai jo prakilnybė vyskupas dirmavonei ateis. Ir vėl žengia galvą iškėlęs rimtas, išdidus.

Ar jis spėja, kad ateina akimirka, kuri sumals jo išdidumą?

Po ąžuolu pasimaišo rusvas šuniukas. Zakristijonas subara jį, o tas miklus neklaužada tarp vaikų kojų narstydamas atsiduria prie pačių bažnyčios laiptų ir taikstosi nerti bažnyčion. Ten turbūt jo artimieji. Zakristijonas akimirką sustingsta ir staiga metasi ant akmeninių laiptų. Šuniukas baltą nosies galiuką sukioja – nežino, kur bėgti. Zakristijonas „Ciuciuk, ciuciuk“ ir maldingai tiesia rankas į šuniuko kuprą. Bet tas baltasnukis dar vienu laiptu

šoktelna arčiau durų, o viduriu bažnyčios jau matom ateinančius kunigus ir aukštą vyskupo kepurę.

Šuniukas ir zakristijonas akimirksniu sustingsta. Šventoriuje šimtai veidų seka abu.

Kvapą užimančios įtampos akimirka! Dar viena pakopa šuniukas pakyla. Zakristijonas taip pat. Greitai pasilenkia, tiesia abi rankas, nori sugauti šunį. Tas nori bėgti bažnyčion... o ten kojos iš po mezginių baltų kamžų artėja į jį.

Zakristijonas staigiu šuoliu pagauna šuniuką jau beveik iš po mezginių. Šuniukas kaukia ir plėšosi ištrūkti. Zakristijonas, laiptais leisdamasis, nuvirsta ir nuriada. Šuniukas ištrūksta, neria tarp kojų visai arti Pakštaičių ir Šakalienės. Zakristijonas žaibu pakilęs metasi sugriebti iš po Šakalienės kojų. Šuniukas išslysta ir vėl metasi arti durų. Inkšdamas mikliai narsto tarp kojų.

Zakristijonas ir ten nepalieka. Išraudęs, gal kerštu virdamas sugriebia už uodegos. Kažkuris kunigų sušvokščia: „Glupy!“

Šuniukas ir už uodegos sugriebtas ištrūksta ir vėl prašampa tarp mezginių ir batų. Zakristijonas – grumtynes pralaimėjęs – ūmai susitraukia į kuprą ir glaudžiasi prie didelių bažnyčios durų. Ir jis dabar toks sumažėjęs!

Vyskupas, apsuptas kunigų, skubiai vienam kitam vaikui ranka patraukia per prakaituotus veidus. Praeina pro mane. Svaigus kamžų šlamesys, išraudę pilni veidai ir brangaus muilo kvaptis. Vyskupas stabteri prie dvynukių ir vienos veidelį dviem pirštais sužnyba. Trapi akimirka: visi vaikai laukia, kuriam dar taip dviem pirštais? Aš spėliuju: kurią žnybtelėjo: Verutę ar Vincutę? Man akyse susvyruoja bokštas, oro trūksta... kad kas atleistų apykaklę. Išsilaikau. Bokštas pasiraivydamas visu liemeniu atsitiesia. Kamžos, mezginiai jau lipa atgal akmeniniais laiptais aukštyn. Ir vyskupo kepurė. Žinau, tai ne kepurė, kitaip, labai garbingai reikia vadinti. Reiks paklausti mamą.

Zakristijonas, atsiklijavęs nuo milžiniškų durų, alkūnes prie šonų priglaudęs, paskutinis kiūtina pabaigoj svitos klierikų, vargonininko ir Šakalienės.

Po ažuolais pavėsin susimeta dirmavotieji ir tėvai. Mano mama ir Sofija sveikinasu su Pakštaičių motina, ir aš atsistuju arti dvynukių. Mes dabar lygūs: padirmavoti ir turim vienu sakramentu daugiau.

- Tau, Vincute, vyskupas veidan žnybtelėjo, - taria Sofija.

- Tai... tai žnybtelėjo. Visai neskaudžiai, - pasako drebančiu balsu Vincutė, ir jos akys džiugesiu dega. Ji drobine nosine šluostosi prakaitą nuo kaktos ir kaklo.

Aš noriu įsidėmėti, kuo skiriasi Vincutė nuo Verutės. Vincutės viršutinės lūpos griovelis po nosim gilesnis.

Gal tik man taip rodosi.

- Maniau, kad ir Verutei, - kalba Pakštienė, atlaši, juosvom akim. Ji dairosi šventoriuje kaip savo kieme.

- Vyskupas skubinasi. Dar tas šuva, - Pakštienė žiūri į mane. - Tau, ženteli, nežnybtelėjo? Kitą kartą.

Man nejauku. Abi dvynukės žiūri į mano kalniečių. Man gerai - aš už motinos kiek užsiglaudęs, slepiu didelius sesers burlečius. Nors vyskupo nepaliestas, ir kaklą baisiai veržia. Motina kalba apie zakristijoną ir šunį, Sofija kalbina dvynukes, giria vienodai megzta pelerinėles. Ir aš norėčiau kalbėt, bet manęs niekas neklausia. Ir vėl noriu, kad greičiau baigtųsi kalbos, nes kaklą veržia tartum statinės lankas. Jaučiu pakaušyje skausmą.

- Kad ir zakristijonas su tuo šuniuku, užsiimk tu man, - tai mano mama.

- Šuo protingesnis, jis tarp mezginių belandžioja, - tai Pakštienės sodrus balsas.

- Toks apsukrus, o su šuniuku nesusigraibo, - ir Sofija įsiterpia.

Ir aš manau, kad dabar proga ir man kalbėti:

- Gerviokas, mišiom kur tarnauja, sakė... - užsikerta kalba.

- Ką jis sakė, tas tavo Gerviokas? - skuba man padėti Pakštienė.

- Ogi sakė, kad zakristijonas iš bokšto spjauna ir suspėja laiptais nubėgti ir pakišti kepure...

- Ir kas tada? - tai vėl Pakštienė.

- Pagauna su kepure spjaudalą.

Visi sužiūra į mane. Viena dvynukė, dabar žinau, Vincutė, šypteli ir abejoja. Gal spjaudalas palaukia, kol nutrepsi laiptais?

- Kažin, ar jis toks greitas, - abejoja sesuo.

- Šuniuko tai nepagavo, bet su kepure spjaudalą kodėl nepagauti, - Pakštienė kalba ir žiūri į mane. - Ar tau, vaikeli, kaklo neveržia?

- Nee, visaiiii, - vangiai prisipažįstu.

- Gal aš kiek pamažinau apykaklę, - stebi mane sesuo.

Tuo metu Pakštienė užkiša šiurkštų pirštą už mano kaulinės apykaklės.

- Kaip tu kenti! Piršto negalima užkišti! - atsega Pakštienė apykaklę. Net šviesiau akyse. Bet gal nebus gražu.

Žiūriu į dvynukes. Jos abi šypsosi.

- Sakau, ko jis toks išraudęs, - mama pritaria apykaklės atpalaidavimui.

- Jau matau, net pūkši mano žentas, - sako Pakštienė. - Gerai, kad kelniočių neprišlapino, - ir apmeta mane juosvom akim nuo taukuotų plaukų iki sesers burlečių.

Perkūnas trenkęs šitam gražiam vidudienyje nebūtų manęs taip labai priplojęs prie šventoriaus žolės, storo ąžuolo šešėlis, virtęs akmeniu, nebūtų taip prislėgęs, kaip šie keli Pakštienės žodžiai.

Šventė ir žvirbliai

Anuprėlis grįžo iš mokyklos, dar plaukų nesuvėlęs; kaip rytą motina sušukavo, į lašinių gabaliuką pataukuota ranka suglostė, taip ir tebegulėjo gelsvi plaukai, iš kairės pusės į dešinę nuversti. Ir švarkelis vyresniojo Augusto, kuris kiaules pas Anilionį gano, labai tiko Anuprėliui. Nuogos blauzdos apdulkėjo vieškelio dulkėmis, bet kojos dar iš vakaro buvo mazgotos, nors užkulniai visada dryžai juodi – suskilę kaip beržo luoba.

– Tai nieko ir nemokė? – klausė motina, kai Anuprėlis kimšo sausą duoną dideliais gabalais, net žandai išsiversdavo baltais guzais. Jis skubėjo, nes motina atnešė skietą, vilnone skarele apmuturiuotą, ir padėjo vidury stalo.

– Sakiau, mama, kad nemokė, – dar kartą paklaustas, vepleno pilna burna. – Nežinau, kodėl, bet tik gražiai kalbėjo.

– Ką gi kalbėjo? – sustabdė ratelį mama.

– Gražiai kalbėjo. Viską kalbėjo. Kad didelė šventė, kad būtum geri... kad... Ar jau galiu eiti? – atsargiai pakėlė skietą Anuprėlis.

- Žiūrėk, būk geras, ranką pabučiuok tetulei Agotai, jeigu ko klaus - meiliai atsakyk. Mat esi jau pirman skyriun priimtas, tai nebūk lyg veršelis. Ateik, aš pataisysiu švarką, - ir motina nubraukė nuo krūtinės duonos trupinius, liepė parodyti dantis, ar ten neužkliuvę duonos plutos. - Jeigu duos obuolį, tai padėkok, vėlgi ranką pabučiuok.

Jisai pasišokėdamas skubėjo vingiuotu paežerės takeliu. Iš nendrių pakilo dvi antys, išgąsdindamos Anuprėlį. Siauras takelis vingiavosi paežerės krūmais, ir vaikui darėsi baugu. Jis laukė, kada koks paukštis ar kiškis sušlamės ir vėl reikės išsigąsti. Bet jis skubėjo nerūpestingai lakus, džiugus, kad neša skietą tetai Agotai, kad šiandien šventė.

Jis pradėjo kalbėti sau vienas, nors ir patylomis, bet jam drąsiau radosi, kai jis kartojo šiandien mokytojo pasakytus žodžius: „Taigi, aha, šiandien šventė. Taip, rugsėjis... todėl yra rugsėjis, kad šiandien yra didelė šventė... Labai didelė tautos šventė... Ir šiandien yra lygiai aštunta diena... Aš jums sakau, vaikai, sakau, taigi, kad ir paukščiai, ir rudenio oras gražus... visai gražus, nes diena yra rugsėjo ir šventė...“

Taip jam bekalbant, baigėsi krūmai. Jis atsiduso. Visai drąsus pasijuto, kai takeliu pasuko į keliuką,

tiesiai per kalnelio kuprą. Ant pat kalno kupros, prie keliuko, raudonavo šermukšnis, pavakario saule aplietas kaip ugnimi. Po šermukšniu kiek sustojo, padėjęs skietą prie medžio šaknies, atsigrįžo į paežerės krūmus ir paleido akmenį. Plumptelėjęs akmeniui į krūmus, sušlamėjo šermukšnis – du strazdai sukrykštė ir nulėkė. Bet jis neišsigando, tik jam norėjosi mesti akmenį į šermukšnį, bet pagailo saulėje raudonuojančių uogų. Ir mokytojas sakė: „Mylėkit, vaikai, žemę, takus, medžius, ir mes, ir šventė bus gražesnė.“ Taigi, taip sakyta mokytojo, kad reikia medžius... medžių neskriausti.

Lauko keliuku eidamas, jis jau nieko nebebijojo, jam buvo linksma, eiklu: juk eina pas tetą, kuri visko turi, juk šiandien nieko nemokė. Ir jis švilpiniavo, dairėsi dar po žalius bulvių rėžius, į tetos Agotos sodą ir baltą kaminą viršum topolių. Gerai, kad būna šventės, labai gerai.

Prie vartų jis sustojo – Rudis išlindo iš būdos ir prasižiojęs išlenkė kuprą; viskas susiraitė: ir liežutis kaip skiedrelė, ir pusiaujas, ir uodega. Didelis, kudlotas Rudis. Šuva sulėjo du kartu; tada lange pasirodė tetos žila didelė galva; ji virbalu pasikasė pakaušį ir subarė šunį, tardama vėliau ir jam:

- Antanėli, nebijok; eik, eik, nekąs.

Jis atsargiai atkėlė sudejavusius vartus ir atsiminė tėčio pasakojimą, kad teta Agota visus mažesnius vaikus vadinanti Antanėliais, o visai mažus – Branisliukais.

– Tai gerai, Antanėli, padėkosi mamai. Aš tik prasižiojus sekmadienį, o ji ir atsiuntė. Palauk, kuo tu vardu? Ak, Anuprėlis. Sėsk, aš gal ką sugriebsiu.

Tuo metu į pirkią ateina kreivom kojom tetos Viktoriukas, gal jau septintų, bet už Anuprėlį kur kas žemesnis.

Teta ieško kažin ko po spinta ir klausia:

– Ar mėgsti pienuką raugintą? Pienuką, taigi...

Anuprėlis stovi gale stalo, vienu piršteliu varinėja negyvą musę ir nedrįsta pasakyti. Už jį atsako Viktoriukas:

– Jis nori... jis nori nieko, – ir nori vestis Anuprėlį į kertę, prie medinio arklio ir smėlio dėžutės, kur guli negyvas žvirblis, iš rūbų pasiūtas.

– Tai va, regi, rūgštaus nesurūgta, gal saldaus, Antanėli? – klausia teta, kažin ko ieškodama rūbų skrynioje. Ant jos storo juosmens kaba daug raktų, kurie, judant tetai, tai paskęsta, tai išsiverčia iš sijono raukšlių.

– Žiūrėk, nesama saldaus. Palauk, aš tau mėsytės. Su kumpiu lašinukų. Gal skilandžio, Antanėli?

- Kad jis Anupras, - pataiso Viktoriukas ir nori tempti į kiemą, prie Rudžio, bet Anuprėliui labai norėtus skilandžio ir kumpio su lašinukais.

Teta Agota pasisukioja po viduaslį ir nutaria:

- Tai va, lipk dabar ant lubų. Kažin kur kopėčios? Tėvas su šeima miške, mat šiandien kai kas ir švenčia.

Ji pakelia storą sunkią pečiadangtę, pažiūri į užplytį lyg nusivylusi:

- Žiūrėk. Viralas jau išsibaigęs. - Pagalvojusi: - Tai palauk, aš tau medučio. Ar mėgsti medutį? Sakyk, Antanėli? Gerus tris varstus atpukšnojęs, suvalgysi, a?

- Ir aš noriu, - skubinasi Viktoriukas ir ima iš užstalės duoną.

- Taigi, taigi, nespėk pajudėt, tuojau ir tu.

Teta kažin ko ieško viralinėje, nusikosti, dar blauzdą pasikaso. Ir vėl siūlo:

- Žinai ką, Antanėli, ar kaip čia tave vadinti, aš tau geriau porą kiaušinėlių įdėsiu. Ar deda jūsų vištos?

- Kad mes tik tris turėjom. Viena perėjo perėjo ir pasidarė nebegyva.

- O dvi? - teta sėda už ratelio ir ūmai klausia.

- Dvi tai nededa.

- Tai neprižiūrėtos, dabar turi dėti, - teta bara vištas ir neprižiūrinius.

Viktoriukas kviečia į sodą, juoda ranka ima už Anuprėlio didelės rankovės ir savo tamsiai rudom akim mirksi - kviečia. Tai pastebi tetos mažos, šviešiai rudos akys.

- Į sodą tai jau ne. Žinau, tu ten su šakomis. Aš duosiu, - ir teta Agota, užsimovusi šliures, raktais žvangėdama, šlepsi į sodą, kojas vilkdama, be skarelės, su dviem ilgais plaukais prie lūpų kairiosios kertės, kur juoduoja kaip degučius vabalas pailga apgama. Viktoriukui liepia palikti ant laiptelių, gonkose, o Anuprėliui parodo pastovėti prie kiemo vartų. Ji nupurto žemą obelį. Trys obuoliai nukrinta vienas po kito, du randa žolėje, jau drėgnus nuo pavasario vėsos. Per tvorą padavusi, parodo keliuką pro galą tvarto, kur būsią arčiau.

- Pabučiuok mamytei ranką, gražiai padėkok, - moko teta. - Neužmiršk. Taigi, ten, pro sodo kertę, pro tvartą, bus tiesiau.

Anuprėlis nueina iš lėto, dar pažiūri į Viktoriuką, stovintį laipteliuose nusiminusį. Prie kojų glaus tosi marga katė. Teta eina sodu prie galo klėties ir dingsta sodo šakų pavėsyje.

Anuprėlis iš lėto eina sodo patvorėliu, pro seną statininę tvorą, dilgėlėmis pasikaišiusią: jis mato sodo šakose raudonus, žalius obuolių veidus. Ir jie laukia jo, jie lyg šypsosi pro lapus ir siūlosi: gali skinti, gali imti. Jis iš lėto kanda vieną iš penkių, bet toks rūgštus, kietas ir mažas, jis žino, jog iki namų jis neparneš nė vieno – suvalgys. O eidamas pas tetą, jis jau viską apsvarstė, kaip grįžusiai iš lauko seseriai Emilijai parodys – duos paragauti, kaip du gražiausius obuolius duos mamai. Padės mamai į sterblę, kai ji bus prie ratelio. Mamai labai gera duoti: ji vis nenori valgyti. Vėliau, kai jau nebeturi, išima ji iš kažin kur ir duoda. Tėvui duosi, tai ir suvalgys, bet mama – geriausia apsauga.

Ir jam gaila ir Viktoriuko, palikusio ant laiptelių su mediniu arkliu, su švilpyne dvibalse, vežimuku iš tošių ir nuo batų tepalo dėžučių ratais. Bet tai niekai prieš sodą, į kurią Viktoriukas gali įsmukti, kai teta nemato.

Jis sustojo už klėties kertės ir žiūri į sodą. Ten, tarp obuolių ir lapų, taip čirškia žvirbliai, pešasi. Žvirbliai rėksniai siaučia obelyse. Ant liaunos šakos matyt du obuoliai, ir ten pat nutupia žvirbliai ir čirškia. Po sodą, po obelis taip siaučia, taip čirškia, sakytum, jiems jokia šventė.

Jis kojos pirštu išverčia iš minkštos žemės akmenį ir paleidžia į žvirblius. Akmuo nubrazda šakomis, nukrinta... Ir nežinia, ar tai akmuo, ar obuolys?

Jis truputį iškiša galvą pro namo kertę ir pamato po obelimi... tetą.

- Tai kam gi tu akmenis, a? - klausia teta. Bet ne visai piktai. - Ateik, a, arčiau prie tvoros.

Jis bijotų ir iš vietos pajudėti, bet teta anoj pusėj tvoros, tai jis iš lėto eina prie dilgėlių, nuleidęs galvą, išraudęs. Širdis tvinksi: „Tai kam gi tu, tai kam gi tu“, kai jis stovi prieš tetą, į statinius abiem rankom įsikibusią ir klausiančią:

- Tai kam gi tu į obelis akmenis laidai?

Tai netiesa: ne į visas, į vienąobelį, ir ne akmenis, bet - akmenį. Vieną akmenį. Po šios išvados jau drąsiau: teta ne taip sako, tai jis irgi susigriebia kiek kitaip sakyti:

- Aš į žvirblius... Į žvirblius!

- Bet ką tau žvirbliai, jeigu į obelis akmuo krinta. Ką gi tau žvirbliai, a?

- Žvirbliai čirškė... taip po obelis čirškė...

- Tai kas tau, kad jie čirškė? - teta, lyg nieko nesuprasdama, lyg norėdama sužinoti, kodėl negalėtų žvirbliai čirkšti?

- Tokia diena... Mokytojas sakė... tokia šventė, o žvirbliai po obelīm... baisiai čirškė.

Teta liepė arčiau prieiti; kai ji pro statinius galėjo pasiekti jo ausį, ją smarkiai nusuko ir pasakė:

- Mano sodas, mano žvirbliai. Negražu obuolių nemylėt, tokį obuolį numuše, - ji iš po priedangstės parodė didelį, gražiai raudoną obuolį.

Jis ėjo skubiai. Nors per krūmus bijojo, bet tylo-
mis, bėgte parbėgo į namus. Jis buvo nuraudęs,
iškaitęs, širdis tuksėjo, sakytum, ji tuoj prabil:

- Obelis trankei, žvirblius vaikai, negražu,
negražu!

Mama paklausė, ar jis noris vakarienės. Jis atsakė
pavalgęs.

- Ar padėkojai, ar pabučiavai ranką?

- Pa, - jis sumelavo, nes jau vis tiek melavo tetai
apie žvirblius. Ir sesutei Emilijai, dviem metais
vyresnei, ir mažesniai broliui Petriukui ištraukė
iš brolio Augusto švarko kišenės penkis obuolius,
kurių vienas buvo pusiau apgraužtas.

Emilija su Petriuku paėmė po du, o prakąstą grą-
žino:

- Tai ką tu čia mums sugrauztus! Matyt, taip pri-
kimšai pilvą, kad jau nenorėjai, - priekaištavo Emi-
lija.

- Galiu ir aš suvalgyti... jeigu nenorit. Prisivalgiau gana, bet galiu, kodėl ne... galiu suvalgyti... Juk šiandien didelė šventė.

Mes ieškom pavasario

Mes susirinkom žaisti slapukus už daržinės, žabų krūvose. Kastulio Monika atėjo paskutinė ir, pirštą už lūpos užkabinusi, pasigyrė:

- Ot, mano tetulė mirė, o jūsų nemirė - bee.

Apspitom Moniką ir ėmėm ginčytis, kad ir mūsų mirs - bee. Apuonio Lionginas pasigyrė:

- Mano senelis ir senelė mirs, tėtė sakė: „Laikas jiems seniai į duobę.“

Aš jau regėjau, kaip bus gražu Monikos kamaroje, kur kvepia naujom lentom ir išėiginiais drabužiais. Kiek ten kertėje šventųjų. Ten pats Dievas, baltai žilas, didele barzda, sėdi basas ant debesio krašto, o aplink jį angelai obuoliukais išpurtusiais veidais pučia auksinius trimitus. Ten ir Marija su septyniais smailiais peiliais blizgančioje krūtinėje. Tai ten, po tais šventaisiais, gulės Monikos tetulė, gražiai aprengta, dvi žvakės kvepiančiai spragės, ir visi verks, ir bus labai gražu.

Bet išgirdau motiną mane šaukiant. Aš pasislėpiau už sukapotų žabų eilės, tačiau atėjo motina, ir Juozo Romaldas mane pirštu parodė.

Namuose, ant suoliuko prie pečiaus, sėdėjo Skynimo Aniutė, žila liesa moteris. Ant pečių nugulusią skarelę susirišdama, tarė:

- Tai man, vyre, ar eisi pas mane ožiukų ganyti?

Manęs jau laukė ant stalo krašto duonos riekė su lašinių bryzeliu – tai bus mamos jau sukalbėta mane leisti pas Aniutę. Žiemos metu pas ją retkarčiais nueidavo dėl draugystės pabūti mano sesuo Paulina, kuri dabar išėjo tarnauti Ilzembergo dvaran.

Išėjom. Patvoriu, pro gandralizdžio uosį, pro jau prasišiepusias avietes, kur saulės šilumoje sudūzgė bitės ir didelės musės. Man rodėsi, vabzdžiai sakė sudie, nes einu į Skynimą, kur visokie vaiduokliai ir dvasios naktimis šiaip ar taip reiškiasi.

- Padėsi surasti Pavasarėlį, ba jis dingo, kaip nežinia kas, – kalbėjo Aniutė, už rankos prilaikydama, einant Lakštanos kranto takeliu.

Aš neklausiau, kas tasai Pavasarėlis, bet atsiminiu šiuo pačiu takučiu ėjęs aną rudenį su mama į Kaziuko pakasynas. Tada jis gulėjo karste, ir aš veido nemačiau, tik stebėjau, kaip keturi vyrai lengvai pakėlė gelsvai baltų lentų karstą, kuris trinktelėjo į aukštinio skylės rėmus, iš palubės nukrėsdamas tirštų žibančių suodžių ant to balto karsto.

Arti krūmų, iš vėjelyje vilnijančių rugių, pakilo kiškis, iki pusės matomas rugiuose.

- Tai bus geras metas, žiūrėk po savaitės šv. Jurgis, o kiškio blauzdų nematyti, - kalbėjo Aniutė, ano mirusio Kaziuko pati.

Krūmais vingiuojančiu takeliu kopėm šlaitais, vingiavomės Lakštanos krantu, pajudindami gelsvais milteliais padulkančias beržų, alksnių šakas. Suskynusi beržų puokštę, Aniutė man davė pauostyti ir pati giliai patraukė, net jos paraudusi ilga nosis apdulko geltonumu.

- Smilko pavasaris myrais ir kodylais, o tu, žmogau, atsidusk ir mokėk džiaugtis, mokėk dėkoti, - giliau atsidusdama, kalbėjo Aniutė. - Kad uždums šiaurys, kad privers sniego aukščiau akių - svieta pabaiga. Traška tvoros, kūkčioja žalieji medžiai, jau spaudžia šaltis, regis, plaučiai prie nugaros prišals... Bet va, šv. Kazimieras ateis, šiltesne dvasia padvelks - užauja giria, eglės taip giliai atsikvepia ir - nebežinai, katruo čia besidžiaugti. Jau bėgtum su kožnu upeliu, kurie užklakdami ritasi ir bėga.

Peršokam per kukčiojantį rusvu vandeniui miško upelį, Aniutė tuo pačiu balsu baigia nukąstą šneką:

- Tai gražus, tai margas tasai Dievo pasaulis.

Mes pasiekiam Skynimą – Aniutės gyvenimą. Tai skarotų eglių miško pavėsyje kiūtanti maža, pasvirusi trobelė. Tarp trobelės ir eglių miško guli trijų botkočių pločio pievelė, dviejų langelių palangėje atskirta statinine tvora. Iš pietų darželis, taip pat statiniais tvertas, siauru takeliu perdalintas į dvi dalis. Darželyje siūbuoja trys sausi pernykščiai saulėgražų stiebai, ir po langeliu, ant statinio pamautas, spindi emaliuotas ašotis. Jis toks gražus saulėje, regis, jo atšvaitas tvyksčioja padangėje, kur saulėje tirpsta šimtais balsų vieversiai. Į rytus nuo trobelės svyra žemyn pieva, pačioje pakalnėje – kreiva, retkarčiais sucypaujanti svirtis, parimusi viršum žalia samana apaugusio, sugurusio ritinio. Už pievos debesuojasi krūmai, už krūmų – lopiniuotas Užubalio raistas, kur tetervinai ir raganos gyvena ir vaikus gąsdina. Aniutė akimi apibėga aplink ir atidaro velkė užsklėstas duris. Durys sunkiai atsidaro, ir ūmai į pravarą įlenda ožkos ir dviejų ožiukų snukiai. Aš išsigąstu, bet Aniutė paima ožkos galvą parankėn, o abu ožiukai atsistoja ant užpakalinių, išsiremdami priekinėmis į jos siaurą įdubusią krūtinę.

Pabudęs nustembu: kurgi aš esu? Trys langeliai, padūmavę, kiekvienas keturių stikliukų. Dviejuose langeliuose iš molinių vazonėlių stiebiasi dvi mirtos žvilgančiais tamsiai žaliais lapeliais. Dėl šitų dviejų vazonėlių man drąsiau – gal raganos manęs nepagriebs. Tik apskriti, nuo senatvės pageltę, sienojai gąsdina savo rūsčiu storumu. Vienoje kertėje durys, nuo jų šiaudų takelis ligi pečiaus ir mano lovos. Pečius baltas, tik kakta juoda, ir jo gerklė apytamsėje kambario kertėje baisiai didelė. Ant priepėckio gražiai sudėtas patalas – Aniotės guolis. Ji jau išėjusi. Gale mano lovos Švenčiausia Pana Marija stovi žvaigždžių vainike, ant rankų laiko Jėzų Kristų. Ranka pasiekiamai nuo lovos senas stalas, vietoj vienos kojos – stora eglinė kaladė. Viršum stalo truputį sukaliojasi šiaudų sietynas, pačioj apačioj pasibaigdamas žaliu vilnoniu spurgeliu.

Pro vieną langelį įtrykšta siauras saulės ruoželis, ant molinės aslos šiltai šviečia. Auksinis sietynas ir šis pluoštelis saulės padrąsina išlipti iš lovos... greit šoku atgal – kažin kas priemenėje?! Krabždenasi į duris. Noriu rėkti – negaliu. Palendu po antklode. Girdžiu durų sugirgždėjimą... Už pravirų durų girdėt paukščių balsai. Lalėte lala šimtais balsų šnekučiai, vieversiai, pempės. Kaip plienu sudejavo kuolingė

raiste. Po aslą ima trepsėti. Ima traukti antklodę. Iškišu galvą... du ožiukai trepsi po aslą. Gal tai kipšiukai, bet tie patys, ką vakar mačiau. Vieno uodegytės galas ir abi ausys juodos. Kaip nežiūriu – balti kaip sniegas, jie siaučia ant laito, vienas smulkiais dantimis įsikimba ir tempia mano antklodę.

Už pravirų durų prižišta mekena ožka, šitų dviejų padaužų motina. Išgirstu žingsnius ir greit palendu po antklode. Tyliai įeina Aniutė – pažištu iš jos balso, tyliai subarant ožiukus. Aš iškišu galvą, ji pasveikina labu rytu ir klausia:

- Tai kokius sapnus Skynime nusapnavai?

Greit apsirengęs, nusiprausęs, sėdu už stalo valgyti kruopų košės su ožkos pienu. Beržo tošies puodukas, molinis bliūdas ir labai didelis šaukštatas. Menu, ir pas mus valgoma dideliais šaukštais – Kaziuko. Tėvas kelis kartus gyrė šaukštus – greit pavalgai, bet, kai žiemą sustingę žandai – neapžioji.

Aniutė pasakoja buvusi ožkai žolės paskinti. Bedante burna ji nusišypso ir iš plačių sijono kvoldų išima pernykščių viksvų gniužulą. Liepia mane spėti, kas tai. Neatspėju. Ji padeda du tokius gniužulus.

- Tai anties kiaušiniai. Šiltas rytas, tai įbridau Varliabalės krūmuosna. Tris lizdus žinau, tai po vieną kartais išimu. Kol paukščiai iš ryto toliau nuo

lizdų, paimu. Kitaip – gąsdini, kiaušinius meta. Pietums bus, – priduria, vienu kąsniu nurijusi košės šaukštą.

Nežinau kodėl, gal iš baimės, gal pamanius, kad Lionginas, Monika, Albina ir Jurkštokas be manęs linamynės spaliuose slapstysis, ėmiau ir pravirkau.

– Tai kas gi tau, vyre?

Nors man labai patiklus žodis vyre, tačiau, padėjęs šaukštą su koše, laito nesiekiančių kojų pirštus trindamas į viens kitą, prašniukšiu:

– Naa-moo.

– Dabar čia jau sustosim, pasirinksim sausuolių ir galgi Pavasarį surasim, – kalba Aniotė, atkeliavusi į Medinų krūmus.

Mes paėjom gabalą vingiuotu Skynimo takeliu. Einant pro storus, pūvančius Skynimo kelmus, Aniotė pasakojo. Buvęs čia aukštų storų eglių, beržų miškas. Beržų kelmai veik visi pasvirę į rytus, eglių kelmų viduriai jau išpuvę, šaknys išsivertusios, be luobos, saulėje ir vėjuje supilkėjusios. Jaunos eglaitės, kelių vyrų aukščio, vietomis tankiai sužėlusios. Prie jų kojų, tankių šakų pavėsyje, randam gležną

kiškio kopūstų, kuriuos skinam į krepšį – bus pietų sriuba.

Medinos – Skynimo viduryje tankus alksnynas. Aukšti, liekni berželiai, alksniai mažom spurgom dulka, kai pajudini, norėdamas sužinoti, ar padžiūvęs. Sausuolius laužom be kirvio – siūbuojam iš apačios, kol viršūnė nulūžta. Vieno alksnio viršūnė pasiūbuota ūmai lūžo ir man į pakaušį tapterėjo.

– Saugokis, vyre, – perspėja Anjutė. – Tai Miškinis keršija. Jis saugo aliai vieną medelį... Prieš puskapį metų, kai aš visais dantimis kramčiau, Skynimas užavo medis medin. Glėbinės eglės, beržai. Tai atvažiavo miško vaizbeiva Solamas, pavarde Gibelčik, tai jis nupirko iš ponios Krasickienės šitą Skynimo gojų. Eik čia, prisėsk, užkąskim padirbėję, – ji atsėdo ant sausuolių, suguldytų prie tako. – Parodyk, gal guzas iššoko, – ji nuima kepurę ir savo sausais suskeldėjusiais pirštais šliaužioja mano viršugalvyje.

– Nieko, iki vestuvių gal jis atgal nuguls. Palauk, ką gi aš tau vogrėjau? A, taigi, Solamas, tas Gibelčik, suvežė apylinkės vyrus žiemą ir valiai kirsti. Dūsauja griūdamos eglės, dejuoja beržai. Beržus, teisybė, paliko, pirmiau eglės iškirto. Einu aš dienos šventos rytą, dar be aušros, rarotuosna; Skynime tylu, nes pusė miško jau guli ant šono. Sustoju ant

kelio ir savo akim netikiu: kiek akis užmato, pūpso sniegu pridengtos šakų kupetos, prie jų guli sniegeliu kaip marškom dengtos eglės. Pasakyti reikia, regis, pats Visagalis pridengė gėdingus žmogaus veikslus. Taip suspaudė širdį, toks jau graudumas ant dūšios nugulė...

Aniutė nutilusi priedangste perbraukė ir, primerkusi akis, žiūri į Skynimo eglaites, žaliu atolu kaip debesis kylančias.

- Tai žinok, tada regiu... ateina balta žmogysta. Tyliai, be aido, per baltas šakų kupetas žengia baltut balčiausias. Tik žiūriu... ant galvos egliaškių vainikas, rankose balto beržiuko grumblėta lazda. Nustėrau. Jau sakau, gal tik malda... bet praėjo artumu dviejų grėbliakočių ir dingo dar nenupjautų eglų juodam ramume. Vėliau susigodau - Miškinis buvo savo miško apžvelgti.

Lengvas vėjelis peršiulena, pajudina miško aikštelėje kvepiančią šilumą, nukrečia pernykštį drebulės lapą. Aniutė nutyla, nupurto iš sterblės duonos trupinius į delną ir, atvertusi galvą, plačiai prasižioton burnon atsargiai suberia.

- O tai, reikia pasakyti, tam Solamui negerai nutiko. Kaip sakyta, beržus paliko į pavasari, nes vežė į lentpjūvę, o eglės plukdė Vižūna, Nemunė-

liu į Libavos miestą, o iš ten mariomis. Tai liko beržai vieni, net jau pagelto pupuliais, kai pradėjo ir juos kirsti. Tuomet – kad kils audra, kad ims vartyti. Iš vakarų į rytus vėjas nešė, tai ir pasviro beržai į rytus. Vieną tokį pasvirusį, baisiai jau storą beržą pjaunant, buvo ir Solamas, tai virstant kad atskils šeiva, kad duos vaizbeivai į pilvą. Pritrenkė, Dieve neduok, labai. Gaila žydėlio, nes paskiau pasirgo devynias savaites ir mirė labai sunkia mirtimi... Taigi Miškinis keršija, oi keršija. Geriems žmonėms, kurie medelį myli, kurie žino, jog ir medžiai turi širdį ir kraują, tiems jis – vienas gerumas.

Aš jau rengiausi imti savo glėbį sausuolių ir grižti į pirkią, bet Aniutė sulaikė:

– Pailsėk, kelelio galas, pamažu suspėsime. Saulelė švies, ir bus diena ir po rytdienos. Pasikeitė svietas, žmonės subjuro. O kodėl? Ogi miškus išnovijo, žmogus į žmogų zulinasi. Regi, kaimas į kaimo stalą žvalgosi, miestuose šonas į šoną, nelyginant karosai geldoje. Ir vis gudrios kalbos, apgavystės, žmogus čiulpia žmogų. Argi ne taip?

Ji, nelaukus kokio nors mano žodžio, kaip į girią, į tolumą kalbėjo:

– Būdavo seniau girios, ežerėliai, laukai tarp gojų. Yra, kur atsidusti, akį užmesti. Ir žmogų

sutinki gojuje, prie ežero – tai jis tau brolis, tai jis tavęs, tu jo išsiilgęs. Čia grybas, čia uoga, čia žiemą žvėrelis kilpoj ar strielba nudaužtas. Taip, danguj vietą duok. Dieve, darė ir mano Kaziukas. Jis mirė nesava mirtimi. Jis sirgo, graužėsi, negalėjo akimi žiūrėti į Skynimo kelmyną. Sakė mirties patale: ant lauko pliko greit žmogus žmogaus iš akies neišleis. Ir nebus vietos, kur marškinius pasikeisti. Suėdė žmogus girios ramybę, o žmogų suėdė alapas akmenimis grįstų kelių. Aga, taip taip, – kalbėjosi Aniutė galbūt su Skynimu.

Man prisiminė motinos aptartis, esą Aniutė dažnoj vienatvėj kalbanti sau viena.

Atėję su nešuliais, regim: prie statininės tvoros sėdi labai tvirtas žilas vyras. Tarp kojų stovi šautuvas, greta šikšninio medžiotojo krepšio guli tamsiai raudonas šuva.

– Tai, regis, svečias, – Aniutė, iš po naštos pakreipusi galvą, pukšnodama kalba. – Seniai matytas, kunige klebone.

Tasai kunigas klebonas, rodos, matytas ir man, bet nesugriebiu kur, ir kai jis, tingiai atsistojęs, paima abiejų naštas ir kaip smilgų ryšuliukus nuneša ant skiedryno, patylom sako Aniutė: „Tai Suveiniškio

klebonas, pavarde Perekšlis.“ Tai dabar aš žinau, kad nesu matęs, tik daug apie jį girdėjęs.

Troboje kunigui Perekšliui per žema. Jis turi pasilenkti, o atsisėdus už stalo, jo ilgaauliais batais apmautos kojos išlenda toli kiton pusėn. Tokio tvirto didelio vyro aš nesu matęs. Jo didelėje rankoje dingsta sumuštinis, kurį jis per porą kartų nukanda savo baltais tvirtais dantimis. Ant jo puspalčio peties krinta saulės ruožas ir peršviečia mažą ploną ausį, beveik nuskendusią žilų plaukų liekanose. Jo viršugalvis plikas kaip dynas, prakaito lašeliai žvilga.

Jis kalba retai, truputį švepluodamas – ir tai man jaučiau – vaikiškai kalba, nors jo balsas galingai aidi iš galingos krūtinės. Stebiu kunigą, apie kurį mano tėtis daug pasakojo, nes abu dažnai medžioja. Kartą prieš Kalėdas daugeliui jaunų vyrų „pakūtai“ uždavęs būti po keletą kartų varovais. Simui Čerepkai, vagišėliui, visai žiemai užkrovęs septyniolikoje medžioklių varovauti.

– Apsidairyk, Kaziene, – kunigas kalba Aniutei, – Užubalynėje dabar Kirmėlišchio vaikai siaučia. Išvijau. Prachvostai, ančių kiaušinius rankioja. Vasarą antelės su liktarna nerasi. O tu, šarkos vaike, šiukštu į raistą, gyvatės raitosi kaip bizūnai – įkąs, – sako kunigas ir man.

- Nutaikau ir aš kokį kiaušinpalaikį, - dėdama ant stalo kavą, šypteli į kunigo pusę Aniutė.

- Tai mat kiškiui kopūstus patikiu, - labai rimtai taria kunigas, bet apie jo saulės nudegtus poakius pranyksta baltos nenudegtos raukšlelės, jis šypsosi. Matyt, jis ore prisimerkęs vaikšto, todėl daug plonų raukšlelių saulė neįdega. Žalsvos gilios akys juokiasi, ir jo rankoj dingsta tošinis puodelis su garuojančia kava. Jis iš odinio, krauju paduodančio krepšio padeda ant stalo kelis sumuštinus ir mus kviečia. Aniutė ginasi - pavalgiusi, soti esanti, bet kunigas pertaria:

- To maž, gana visą pusdienį sėdėjau laukdamas, o čia - soti. Aš pats labai jau gert įsinorėjau.

Valgom visi, kava užsigerdami, ir jis klausia:

- Bažnyčioj nebematau, maniau, kad uodegą liga prislėgė.

- Tai kad toks kelias, o ir bijau palikti, vėl ateis Maneivų ruskiai ir viską išvogt. Viena gi kaip uolaktis. Ak, noris su žmonėm susitikti. Bet Dievas galgi ir čia, nors grįždamas iš bažnyčios, užsuka.

- Juokus varinėji, moteriške. To maž, pati užpernai sakei, kad bažnyčia ne fabrikas, kur Dievo malones dirba, - baigęs valgyti, išsiėmė iš užančio degtuką ir, piršto nagu nusmailinęs, rakinėjo dantis.

Atskleisti puspalcio atlapai ir vilnonis šalis nudengė juodą krūtinės šilką ir baltą kaulinę apykaklę.

- Iš viršaus jau nepasakysi tėvą dvasišką esant, - žiūrėdama į kunigo ženklus, kalba Aniutė.

- Mat tetervinų nenoriu baidyti. Kiškiai, to maž, kai mato kunigiškus pasamonus, tai visai ant „strielbos“ lipa - sarmata tokį žvėrį šauti.

Rusvas šuo, buvęs šlapias iki pusiaujo, apdžiūvo ir, suėdęs du sumuštiniu, staipėsi apie duris.

- Mano Šmokas jau vėl kviečia. Eisiu, gal pavakariop kvailą slanką nudursiu. - Užsidėjęs ant stalo krepšį, išėmė laukinį antiną tardamas: - Rytoj išvirk. Jei iki pietų neateisiu, tai suvalgyk.

Kunigas ir Aniutė ėjo takeliais atsilikę, o aš pirmas nuskubėjau prie likusių sausuolių. Buvo gera, eiklu skubėti, nes gerai dedasi Skynime: Kaziuko pirkelė ne tokia jau žema - joje išsitenka Suveiniškio kunigas Perekšlis, o rytoj bus iškeptas žaliagalvis antinas, o poryt - gal vėl kas...

Kunigas Perekšlis valandėlę žiūri į mūsų sausuolių krūvelę, kurią aš ir Aniutė turim baigti nešti, ir taria:

- Ech, pasaulio naštu jokie pečiai nepaneš... - ir jis, surišęs į vieną glėbį, gerą gabalą neša mūsų sau-

suolius. Jau matyt pirkelė, ir jis taria: – Va, jau jūsų rūmas lenda į akis, baigsit patys nešti.

Kai dalijam į dvi dalis sausuolius – baigti nešti, Aniutė kalba:

– Auksinis žmogus. O rūstus, galingas dedasi. Liūtas pečiaus, o širdis – karvelio. Kiek kartų jis palieka čia kiškį, čia antiną, teterviną ir taip: „Rytoj išvirk, jei iki pietų...“ Ak, jis pamano, kad aš, avis, galiu, kelias dienas laikydama, susmardinti. Ir taip aš vis viena valgau...

Vakar, saulei leidžiantis, buvo toks nutikimas: pri-gėrė ožiukas. Ir kvailas kaip kiškio uodega, tai reikia Skynimui ir slėnio purienoms visai garsiai pasakyti.

Prie šulinio žolėje prasmegęs senas apskritas lovelis. Tai ten pripilam vandens visiems trims atsi-gerti. Vakar saulė jau buvo eglį viršūnėse, ožka ilgai gėrė, o abu kvaiši vaikai strapaliojo apie šulinėlį. Vienas įsimanė ore kabantį medinį, gličiai samanotą kibirą badyti. Tasai, ką juodu uodegytės galiuku ir tokiom pat ausytėm.

Kaip ten buvo, abu nė nepamatėm, tik išgirdom pliumptelėjimą, subliovė ožka. Žiūriu – nėra juo-

daausio. Taškenasi šulinėlyje. Puolam šiaip, puolam taip. Ožką vos atstumiam nuo ritinio. Motina, vargšė, mekena, smeigiasi į šulinio vandenį, kur pliuškenasi tas linksmasis padauža.

Kol atnešė virves, kol aš virve nusileidau į šulinį, ožiukas jau buvo kaip būgnas ir panarinęs savo lengvą linksmą galvutę.

Vakar vakare, saulei leidžiantis, ilgo eglės šešėlio ruože iškasėm duobę žalioj vejoj ir tyliai paguldėm. Aš suskyniau tamsiai žalių eglės šakų ir aukso ugnimi liepsnojančių purienų. Pavasario dvelktim drėgnoje duobėje pridengėm ožiuką eglišakiais, apibarstėm purienom. Tai lyg ant tamsaus žalio uždangalo tviskėjo šilto aukso geltonumu ankstyvosios pavasario viešnios – purienos.

Dabar, paryčiui kastuvais purendami darželio lysves, matom po eglių kojomis ryto saulėj nušviestą kapą, kur, mano įbesta, labai lėtai siūbuoja liūdna beržo šaka.

Aniutė pasilenkusi, daugiau pirštais nei grėbliu purendama juodą žemę, vis kalba, šapena:

– Čia bus saulėgražos. Geras augalas – ir naudos, ir akį patraukia. Iškels savo platų veidą, vis į saulę kaip rūtų vainiku jaunamartė. Ir vis linksma,

vis tokia nuolatos savyje... Mėgsti saulėgražų grūdelius?.. Ag, kur jau nemėgsi.

Ji atideda į šalį grumstelį, kur pamatė slieką:

- Nesitampyk kaip kepamas, nei aš tau čia ką, nei tu bijok... Taigi sliekas, o žemėje jam visko gana... Surasim vietos žemelėje visi, ateisim pas tave, slieke... Motinėle tu žeme, tu žolelę keli, tu šaknelę glaudi. Ir visiems tu lygi.

Papučia nuo Užubalių vėjas, alksniai padulka pilkai gelsvu dūmeliu. Visi truputį dulka: lazdynai, beržai, alksniai.

Aniutė atsistoja, buvusi sulinkusi kaip pjautuvas, ji nori atsitiesti, bet tik kuprą kiek timplteli.

- Net apspangsta akys, nebeištesis. Ne tie metai, ne tie... Nudulka, viskas nuslenka... Tu nugulsi, kad kitiems vietą, ženklelį paliktum. Net nei šiaip, nei taip... Gal pavargai, sėskis ant suoliuko, prie Čiurnio... Guli tinginys saulėje, peliaut tingi, o kur Pavasarėlis - nei krust.

Aš išdrįstu paklausti, kas, kur tas Pavasarėlis.

- Argi tava motula nesakė? Taigi mano žebraburnėlis. Turėjau aš tokį katinėlį, jau toks žvagus, linksmas, tai jį ir praminiau Pavasarėliu. Tikras nenuo-rama, prieš pat Velykas išėjo į mišką gal pavasario sutikti ir negrižta. Išbeldžiau visą Skynimą, Medi-

nas, Užubalių raistą – papūsk. Nėra, nors tu šventu, prakeiktu žodžiu belsk.

Sėdžiu ant suoliuko, glostau Čiurnio šviesiai rainą kailį, jis purpia, o senutė vėl savo prietyliu, žodžius skandinančiu, balsu kalbasi su kažin kuo:

– Atmesti reikia akis į aukštį, idant žvaigždes matytum. Tai todėliai žmogų amžinatvei guldo ant nugaros... Veizi, stebi – žvaigždėlė spindi... O tu man pasakyk, kodėl dulka lazdynas, ieva baltuoja žiedų akim, putinėlis uogele rausva saulę gaudo?

Aš noriu ką nors gudraus, gero pasakyti, bet ji nelaukia. Sau, savaip:

– Gyvensi, kaipgi, ir tada, kai į žvaigždėlę... Avižų žiuženimu, lazdyno dulkele pradulkėsi, ievos kvapu pakrūmėje dvelktelėsi... Atnešk žirkles, reikia apynio tankumas surėdyti.

Apkarpo apynius, labai vešliais, tankiais diegais kylančius patvoryje. Tai Kaziuko įsodinti, jis iš Kalpokiškių dvaro pono atnešė. Ant barsuko taukų išmainė. Gražūs, dideli apyniai... Atminimas. Ar ne taip?

Dabar, ji sako, būsiąs jau metas pietų sriubą virti, paima mane už peties, pirmiau į priedangstę ranką pašluosčiusi, ir kitu, dėmesingu, pamokančiu balsu:

- Gyvenam, kad vakarykščia diena būtų miela atsiminti. Ag gi, sakykim, kas gi yra po žvaigždėmis, jeigu ne geros dienos atsiminimas?.. Taigi aš pati, kai jau sunku, kai širdis nemieloje verda, tai grįžtu atgalios, grįžtu į gerą dieną - ir vėl šviesiau. Kaip sakyta, gyventina, kad būtų teisu, gera vakarykščią atsiminti... Tai va, pliauškiu, o pats metas ožką milžti, nes jinai jau ir kuolą nugrauš.

Vieną vakarą ateina Ignosėlis Stumbrys. Pilnas, kresnas vyras, skruostai rausvi, žili paausiai, o galva spindi lygiu balsvu viršugalviu. Jo vardas Ksaveras, bet žmonės vadina Ignosėliu, gal kad turi tokią per-tarvę „iginas“. Galbūt tai sujauktas žodis vadinasi.

Atsisėda prie stalo, storą lazdą pasiguldęs už savęs ant suolo, išsiima porceliano pypkę, kuri rūk-dama murkia katinėlio murkimu. Trumpi kailiniukai medinėm pailgom sagom blizga seile visam krūtinės plote. Jo sodyba beveik Užubalių baloje, vieniša, po trim plačiaskarėm liepom. Sūnus jau suaugęs, trys dukros dar netekėję, bet vyresnioji jau žila ir labai stora.

Aniutė sėdi prie lango mėnulio nušviestais pečiais ir tyliai mezga. Ignosėlis pasakoja. Žaloji sunkiai veršiaivusis, gaidį lapė papjovusi, taigi dabar vis eik į seklyčią valandos laikrodyje surasti. Laikrodis, brolio felčeriaus dovanotas, laku blizga kaip slyva, taigi neneši į gryčią, kur garai, dulkė dievai žino, ką padarytų.

- Iginas, teisybė, Elvyra - pati jaunoji - pristoję į bažnyčios giesmininkus: vargonininkas priėmė, tačiau buvo toks patvinimas, kad tris savaites su svietu nebent malda galėjom susisiekti. Laukai skendo vandenyje, karklų viršūnės, Ašuto kalnelis kyšojo iš vandens kaip ožio barzda. Iginas, buvo gražu, kai žvaigždės ir mėnuo gulėjo laukuose; jau taip, nelaime parkritęs ant žemės, nebežinotum, kur čia dangus, kur čia išsiliejimas.

- Iginas, žinotum, Aniute, iš mano jaunų dienų nutikimas buvo toks. Paklausk ir tu, kiškio vaike. Buvau aš tada pašauktas į karalienės Ikaterinos gvardiją. Tai nubeldžia mane į Peterburką. O miestas, iginas, tasai Peterburkas stovi prie marių. Ir tokia upė puola mariosna, sakytum, į glėbį. O buvo pavasaris, tokia sau šventos dienos popietė. Iginas, aš su draugu, pulkauninko broliu Grigoriu Matvejevičiu, einu paupiu ir matau: žuvis plaukia. Ir, maty-

tum, plaukia, tai plaukia, bet kurgi jos galas? Galva matyt, akys, brolyti, kaip gera gelda, o jau nugarėlė, o jau uodegėlė. Aš, iginas, nusigandau, tuoj užu šoblės, bet mano draugas, pulkauninko brolis Grigoris Matvejevičius, sako: „Neboisia druzja, čia ne žuvis, o žuvelė.“ Ir tau dar ne galas, kad išnyra išnyra iš vandens žuvies nugara – gražiausias karklų miškas. Iginas, ant žuvies nugaros miškas, o tame miške – veiziu ir savo akimis netikiu: karaliaus Leksandro gvardijos kazokai groja armonika ir trepaką šoka. Iginas, dar ne galas, matau, kad tuose karkluose dar ir karvės ganosi.

- Ir viskas ant žuvies nugaros? – klausiu.

- Iginas, tas ir yra, kad ant žuvies nugaros. Žuvelė, iginas, pasak Grigorių, pulkauninko brolių.

- Kaip tokią žuvį pagauti, kokio tinklo?.. – lygiu, mezgimu užsiėmusios, balsu klausia Anitutė.

- Palauk, jau sakiau, jog tvėriausi užu šoblės, o buvo teisingai padaryta, nesgi nusigando visas Peterburkas, pamatęs tokią žuvį, įkliuvusią į upę iš marių. Ir, bestija, upėje nebegali apsigrižti, tai kai prisivarė iki siauros vietos, prie tilto, tai tiltą, geležinį, baisų tiltą, su nugara nukėlė ir nusinešė, nelyginant kiaulė paršo lovelį. Tai nusigando ir caras Leksandras, o karalienė Ikaterina ašarai nosinę pakėlė.

Iginas, buvo įsakyta kazokams suglausti armoniką ir nustoti trepaką šokus, ba ėmė iš armotų tvoti tą žuvį. Dvi dienas net tinkas nuo Peterburko lubų krito – taip jau trankė tą žuvį, kol ją sumušo į kotlietą. Kai ištempė ant kranto, tai iš džiaugsmo caras mūsų gvardijai dvi dienas šventom apreiškė ir liepė gerti, valgyti, kiek kas ko geidžia, – Stumbrys valandėlę nutyla, porcelianinę pypkę smilium prikamšo ir atsidūsta. – Tai buvo valgymo, tai buvo linksmybės...

Mėnuo jau užkliuvo už plačios eglės viršūnės, ožiukas nurimo trepsėjęs priemenėje – prie motinos užsnūdo, o Ignosėlis Stumbrys pasakojo kelintą nutikimą.

– Iginas, buvo tai prie Kimsų kalno. Dabar ten, žvyrą ir smėlį imdami, ėda kalną, bet mano metuose tai buvo miško viduryje apaugęs kalnas. Nueinu vieną pavasario rytą, iginas, dar dienele užu kalną, bet jau čialandos prabilo ant plikų šakučių. Ir ežerėlyje, nakties medžioklę baigusi, geru nusisekimu žvali, pliaukštelėjo uodega lydeka į ramų ežerėlio paviršių. Iginas, rituliai tik nuėjo prie visų kraštų, o aš regiu – skuodžia pamiške barsukas. Ir į Kimso kalno po tankiom eglėm nunėrė. O aš, iginas, pridurmui. Regiu: ola riogso. Ola – tai ola, į ją, sakau, bus nudiegęs barsukas. Aš paskui. Juo gilyn, juo

ola platyn. Ir matyt tolumoj švieselė spingsi. Aš į ten, ogi veiziu – aikštelė, o iš aikštelės – olų olos į visas puses. Vidury aikštelės, iginas, kaip sakyta, ant akmens švieselė – žvakutė spingsi. Tai mat barsukai neprastai žemėse ponauja. Tai aš ir šūktelėjau: uhuu... Ir kad iškiš barsukai galvas iš olų, iš visų pusių iššoks – dideli, maži, juodi, pilki, raini. Ir aš susizgribau – patekta mano į barsukų karalystę.

Ignosėlis stabteli, gal tikėdamasis Aniotės nuostabos, tačiau moteris nė nejudėdama mezga mėnulio šviesoje ūmai sublyksinčiais virbalais.

– Iginas, kaip sakyta, aš einu toliau iš olos į olą, ir visur pilna barsukų. Barsukų – tai barsukų, bet kokias kaminyčias įsirengę, iš akmenų, kelmų suolus, stalus pasidarę, o jau lovos minkštos, samanų priklotos. Užeinu į tokią kampą – ligoninė. Guli barsukai visaip apraišioti, seni pukši minkštose lovose. To maža, įeinu į tokią žemą olą – vaikų būriai. Maži barsukai lopšiuokuose ant pūkų kaip sniege vartosi, o senos barsukienės tik globoja, myluoja. Ir kažin ką savaip šnabždasi, matyt, pasakas sako. Tai, kad žinotum, neteko matyti laikrodžio, o gaidys, regis, kažkur nugiedojo. Nusibodo man, iginas, toje barsukų karalystėje, tai išėjau. Veiziu – žvaigždės viršum mano galvos, praplasnojo laukinis karvelis iš

lazdyno. Žinotum, mano prabūta visa miela dienele, ir pats vidurnaktis jau girioje. Graži naktis, be vėjelio, ir mėnuo savo vietoje, bet nei šiaip, nei taip, iginas.

Akys merkiasi. Mėnuo jau už eglių. Girdžiu atskirus Ignosėlio žodžius apie mėlyną laukinę žąsį... Ji, pakildama nuo rudens žalių rugio želmenu, sugiedojusi jaunos mergaitės balsu... į baltus rudens debesis nukilusi... Tas balsas, jaunos mergaitės balsas, debesyse aidėjęs...

- Įsiklausai, iginas, skamba rudens vėjuje tas mėlynos laukinės žąsies mergautinis sudejavimas...

Ar sapnavau, ar Ignosėlis Stumbrys pasakojo – mačiau plačią, pievų platumoj raibuliuojančią upę. Pievose ir upės krantuose pakilo baltas debesis pievės lakų. Tie lakai kilo iki mėlynai skaidrios padangės. Ant upės, ant pievų suposi baltas pūkinis debesis, o po jį nardė raudoni ir mėlyni karveliai. Kaip ugninio lietaus čiurkšlės smaigstė baltą debesį viršuje ant lėtai plaukiančios upės skaidrių vandenių...

Laikas nuraibuliavo it tekanti pievų upė, nutvieskė akimirkos spalvotais balandžiais.

Kartą, grįždamas namų aplankyti, išlipęs iš traukinio, saulei tekant, ėjau Lakštanos kranto rasotu upeliu. Skynimo eglių pūstančius kelmus dengė aukštos, rasos palenktos smilgos; darželio, trobos vietoje augo kmynai ir degančios ugniažolės.

Builių, trąšios žolės vainiku apsupti, pilkom kuprom kyšojo pamatų akmenis.

Nuo akmenų į šulinėlį dar buvo žymus retesnės žolės ruožas – buvęs takelis. Užgriuvusio akmeninio šulinėlio viduryje sruvena šaltinis, vandens srovele gurgenantis į slėnį – į Lakštaną.

Antrą Lakštanos krantą apgožę, putinai spindėjo saulėje jau raustančia uoga.

Grįžau mintimi septyniolika metų atgal kaip į vakarykščią akimirką. Tarp darželio vartų stovėdama, vienplaukė Aniutė pridėjo ranką viršum akių ir kitą kilstelėjo, man tolystant avižų ploto ežia.

O po dvejų metų prieš šventą Joną, ketvirtadienį, Aniutė ėjo Skynimu, putino ir eglės šakelių puokšte nešina, šventadieniškai apsirišusi mėlyną skarelę, kupli aštuonnyčiu sijonu. Ir prie takiuko rado sukniubusią ant senos eglės šaknies, po savimi rankose laikančią putino ir eglės šakas.

Mūsų kaimas kitą dieną nugiedojo Aniutę vingiuotu lauku ir lomomis į smiltingą kalnelį.

...Pailsėjęs ant pamato akmens, tolau lomos pievele į tolumoj iškilusį mūsų kiemo gandralizdį, o mane lydėjo tarp vartelių stovinčios vienaplaukės Aniotės žvilgsnis, putino uogose, Lakštanos srovėje, jaunų skynimo eglaičių ošime visada plazdąs, patvarus.